

99 je pravično
števílo, zato se je
kolektiv LESNINE
prodajalne LES
odločil, da vam
prav v tej številki
GLASA vošči
srečno novo leto
1979

1949 1979

lesnina

proizvodno in trgovsko podjetje z lesom.
lesnimi izdelki in pohištvo. n.s.o.
LJUBLJANA, TITOVA 51

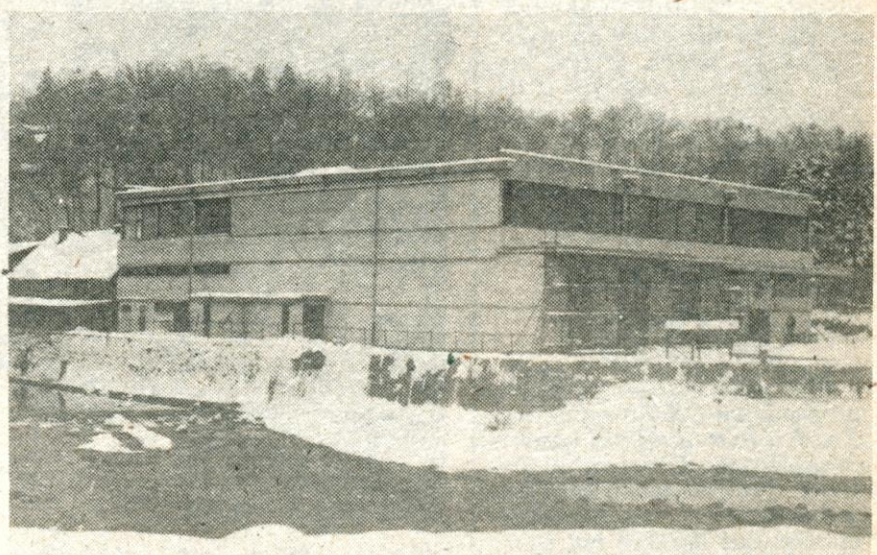
Boljši delovni pogoji

Ob tridesetletnici so zgradili novo tovarno, s katero so več kot podvojili delovne površine, predvsem pa bodo v njej izboljšali delovne pogoje, organizacijo dela in produktivnost

Delovni kolektiv Ikosa iz Kranja ob tridesetletnici obstoja. Začetki nove tovarne segajo v leto 1948, ko je bila ustanovljena Remontna delavnica v okviru tekstilne industrije. Že naslednje leto so postali samostojno podjetje, ki se je preimenovalo v Kovinar - Tovarno tekstilnih strojev. Druga organizacija, ki sedaj sestavlja IKOS, je bilo podjetje Remontno čevljarjskih strojev, ki je delalo v okviru tovarne standard, kasneje pa se je priključilo Obutev in se leta 1952 preimenovalo v Puli.

Ob tridesetletnici so zgradili novo tovarno, s katero so več kot podvojili delovne površine, predvsem pa bodo v njej izboljšali delovne pogoje, organizacijo dela in produktivnost. Posamosvojilo in si kasneje nadelo ime TOSO - Tovarna obutvenih strojev. Ker niti ena, niti druga nista bili več kos ostremu konkurenčnemu boju na tržišču, so se delavci z referendnom leta 1970 odločili, da se združijo v enotno organizacijo pod imenom IKOS - Industrija kovinske opreme in strojev. Obdržali so skupni proizvodni program, ki ga še izpolnjujejo in razvijajo. S svojim programom uspešno sodelujejo z domačimi in tujimi delovnimi organizacijami, pri proizvodnji tekstilnih strojev predvsem s Textima - projekt iz DDR in v proizvodnji brusilnih strojev z Loeser iz ZRN. Omeniti velja tudi, da s prodajo nimajo težav, saj 40 odstotkov celotne proizvodnje izvozijo. Izvažajo predvsem v vzhodnoevropske dežele in v dežele v razvoju, utrlji pa so si tudi pot na zahodnoevropsko tržišče. Letos bodo dosegli 105 milijonov dinarjev skupnega dohodka, leta 1980 pa ga planirajo 160 milijonov, medtem ko se zaposlenost ne bo bistveno povečala. Vse te uspehe je treba pripisati načrtnemu vlaganju v modernizacijo proizvodnje, izboljšanje tehnologije in organizacijo dela. Imajo namreč najsodobnejše stroje, kot so numerično krmiljeni vrtnorezalniki stroji in stružnice ter avtomati. Kot vrh vsega pa je nova tovarna, ki so jo zgradili ob tridesetletnem jubileju. Z izgradnjo nove tovarne, obsega proizvodnje ne nameravajo povečevati, čeprav bodo z njo podvojili delovne površine. Sedanjim 4150 metrov delavnice so dodali 4600 kvadratnih metrov veliko sodobno proizvodno halo. Zgradili so jo predvsem zaradi izboljšanja delovnih pogojev delavcev ter boljše organizacije dela. V njej so uredili tudi garderobe, novo jedilnico in prostore za družbenopolitične organizacije. V novih prostorih bo tudi mehansko visokoregalno skladišče, da bodo

lahko imeli vse polizdelke zbrane na enem mestu, kar bo izboljšalo preglednost in omogočilo boljšo organizacijo dela. Nova tovarna je IKOS veljala dobrih 500 milijonov dinarjev. Ob tem velja poudariti, da je polovica investicije stavba, polovica pa so novi obdelovalni stroji in oprema. Kar pa je še bolj pomembno, je to, da je 240-članski kolektiv sam zbral skoraj polovico denarja za novo tovarno, 30 odstotkov je pomagala banka s krediti, ostalo pa so kratkoročni komercialni krediti. L. Bogataj

KRANJ - Ob svoji 30-letnici obstoja Ikos odpira novo tovarno. - Foto: J. Zaplotnik

Po triindvajseti proglasitvi najboljših gorenjskih športnikov za leto 1978 Svečana podelitev in proglasitev na Bledu

BLEJ - Festivalna dvorana je sprejela najboljšo gorenjsko športnico, športnika in moštvo za leto 1978. Na svečani proglasitvi so priznanja dobili najboljša športnica Gorenjske Nuša Tome, članica SK Alpetour iz Škofje Loke, najboljši športnik Borut Petrič iz PK Triglav Kranj in hokejsko moštvo Jesenic. Na kulturno-zabavni športni prireditvi ob svečani razglasitvi najboljših na Gorenjskem so bili poleg najboljših še domači športniki. Pred mikrofonom so se zvrstili trener OK Bled Srečo Vernig ter igralka OK Bleda Mojca Zorec ter padalka Alpeškega letalskega centra iz Lesc Mojca Legat, od povabljenih gorenjskih športnikov pa še alpinca Polona Pehar in Janez Zibler iz Trčica ter člana SK Alpetour iz Škofje Loke Boris Strel in Jože Kuralt. Od smučarskih tekačev

sta bila na prireditvi trener tekačev iz Gorij Lovro Zemva ter tekač Tone Djurič iz Mojstrane. Od alpinistične odprave na Everest pa sta bila pred mikrofonom Marjan Manfreda z Bohinjske Bele, sicer član PD Gorenje, in Tržičan Borut Bergant. Vsi ti so pred polno festivalno dvorano v pogovorih s Tugom Klasincem in Dušanom Dragojevičem ter povezovalcem programa. Nadaljevanje na 24. strani

sta bila na prireditvi trener tekačev iz Gorij Lovro Zemva ter tekač Tone Djurič iz Mojstrane. Od alpinistične odprave na Everest pa sta bila pred mikrofonom Marjan Manfreda z Bohinjske Bele, sicer član PD Gorenje, in Tržičan Borut Bergant. Vsi ti so pred polno festivalno dvorano v pogovorih s Tugom Klasincem in Dušanom Dragojevičem ter povezovalcem programa. Nadaljevanje na 24. strani

Zlato polje ima novo trgovino

Kranj - Krajevni skupnosti Zlato polje v Kranju se je v petek, 22. decembra, uresničila deset let stara želja. Veletrgovina Živila iz Kranja je ob sedanji trgovini, ki komaj zasluži to ime zaradi majhnosti in dotrajanosti, predala namenu novo in sodobnejšo. Novi zlatopoljski potrošniški center je druga največja samopostrežna trgovina v okviru Živil. Zgrajena je bila v dobrem letu, za načrte in gradnjo pa je

skrbel Gradbinec iz Kranja. Petkove otvoritve, trak je simbolično prerezal predsednik potrošniškega sveta krajevne skupnosti Zlato polje, so se razen predstavnikov krajevne skupnosti in Živil udeležili tudi zastopniki občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij, projektantov in izvajalcev, podjetja Domplan in nekaterih organizacij združenega dela. Novi zlatopoljski potrošniški center ima 240 kvadratnih metrov površine, kjer je vključena tudi mesnica Kmetijskoživilskega kombinata Kranj. Dve hladilnici merita 33 kvadratnih metrov, 116 kvadratnih metrov pa je skladišče. Pred samopostrežno trgovino so tudi parkirni prostori, v okviru potrošniškega centra pa bosta kmalu urejena tudi bife in frizerski salon. V trgovini s tremi polavtomatskimi blagajnami je kar 360 metrov polje. Gradbena dela so veljala 5,2 milijona dinarjev, oprema 2.160.000 dinarjev, za zunanjo ureditev pa bo potrebnih 590.000 dinarjev. -jk

Krajevna skupnost Zlato polje je bogatejša za moderen potrošniški center - Foto: J. Zaplotnik

ki nas razveseljuje. Prvi trije uvrščeni veleslalomci za točke svetovnem pokalu za Pokal Vitrac. Peter Luescher - Švica (2), Bojan Križaj - Jugoslavija (3). - Foto: Mark

Skupna priloga

Kot rezultat sodelovanja uredništva vseh slovenskih pokrajinskih listov smo za konec leta pripravili skupno prilogo, ki na 12 straneh prinaša vrsto zanimivih prispevkov iz vseh koncev naše republike. Glas je prispeval reportažo o gradnji rudnika urana v Žirovskem vrhu, o katerem sta nam pripovedovala vodja organizacije izgradnje rudnika Dušan Pensa in vodja splošno-kadrovskega oddelka rudnika v izgradnji Dušan Škrbec (sta na sliki ob naslovu).

STRAN:
25 DO 36

NAROČNIK:

J. Kep

Kaj je pravzaprav z bohinjskim sirom?

Žganci v sirarskem kotlu

V Sloveniji skorajda nimamo sirov prve in najboljše kvalitete – Zaradi slabega popraševanja na tržišču se je v sirarni Srednja vas v Bohinju sir pokvaril, odpeljali so ga na Jelovico in zakopali

SREDNJA VAS V BOHINJU – Bilo je veliko hude krvi zaradi več ton bohinskega sira, ki so ga sirarji Srednje vasi pokvarjenega odpeljali v brezno Jelovico in zakopali. Bila so ugibanja ter tudi naltcevanja, ljudje so povzdignili glas in vzkliknili: nedopustno!

V Kmetijski zadrugi Srednja vas se strinjajo, da je bilo nesprejemljivo, da so sir odpeljali na Jelovico in zakopali. Morali bi ga kako drugače uničiti. Pojasnjujejo pa tudi, zakaj se jim je pokvarilo toliko ton sira, kakšne težave imajo pri odkupu mleka in pri izdelovanju sira. Zakaj ne bi prisluhnili tudi njihovi besedi?

STARA SIRARNA

V Srednji vasi so sirarno zgradili 1976. leta in je niso nikoli povsem opremili, ker ni bilo denarja. V vseh letih poslovanja je bila le dve leti rentabilna. Izdelovali so razne vrste sira, kvaliteta pa nikoli ni mogla biti najboljša. Sirarna je zdaj zaprta, vanjo bodo morali vložiti 7 milijonov 770.000 dinarjev in jo usposobiti za proizvodnjo. Mleko odkupuje Kmetijsko živilski kombinat Kranj, tako, da kmetje, ki oddajajo mleko, niso prizadeti.

Kmetijska zadruga ima 494 kooperantov, vendar pa je med njimi največ takšnih, ki oddajajo le manjše količine mleka. Le dva kmeta ponudita več kot 20.000 litrov, dvajset jih je, ki prodajajo nekaj več kot 10.000 litrov mleka. Težave se začnejo že tu, pri razdrobljeni ponudbi, ki kaj hitro navzro veliko proble-

mov, od zbiralnic, prevoza in kvalitete. O razdrobljenosti ni dvoma, če izračunamo, da na gospodarstvo pride komaj 3700 litrov.

Zbiralnice po vaseh, kjer je lani zadruga odkupila milijon in 825.000 litrov, morajo biti ustrezno opremljene in večinoma tudi so, težave so s sirarnami, ki so stare in neprimerne za dobro proizvodnjo. Na Gorjušah in na Koprivniku zadruga odkupi največ mleka in ga vozi v dolino, sirarna pa, ki jo imajo na Koprivniku, ni primerna. To se je pokazalo v tistih dneh, ko je bilo mleka povsod dovolj in preveč in ko so se odločili, da kljub temu kmetje ne smejo biti prikrajšani in so začasno izdelovali sir na Koprivniku. Ko so morali pregledati vsak hlebec posebej, so ugotovili, da je sir slabe kvalitete. Znano je, da mora biti mleko pasteurizirano, sir iz surovega mleka je vsaj v 50 odstotkih slabši in se prodaja po znatno nižji ceni.

Bistro sirarjevo oko

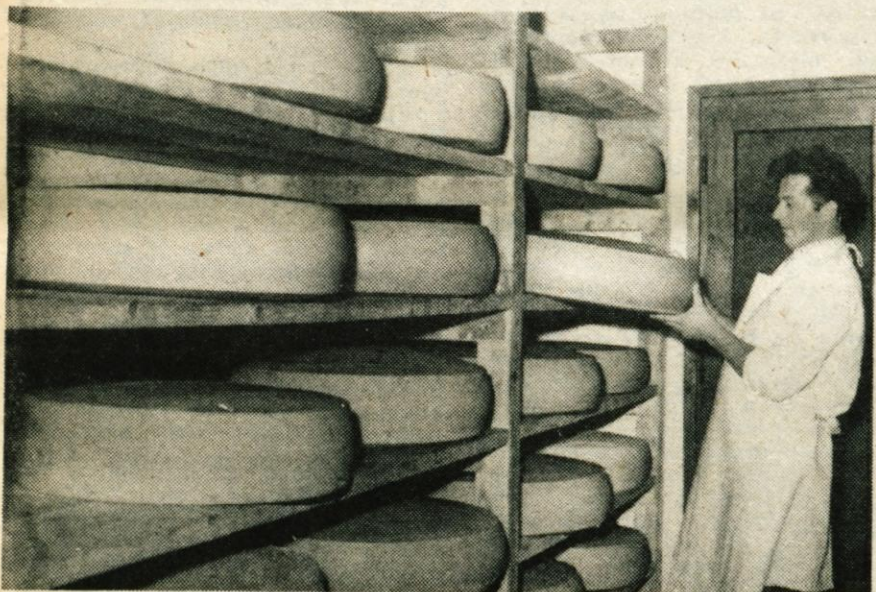
Ob tem se samo po sebi ponuja vprašanje, od kod in zakaj nekdanja slava bohinskega sira, od kod njegov vablivi vonj, od kod takšna kvaliteta sira, ki je prihajal s planin? Čisto preprosto, pravijo današnji bohinski sirarji: na planinah je bila nekdanj čistoča za zgled, stari bohinski sirar je prav dobro poznal vso živino s planšarji vred in je pač dobro vedel, kakšna je kvaliteta mleka. Mleko se od mleka občutno razlikuje in nekaj litrov nečistega pokvari ves sir. Na kvaliteto mleka vpliva higiena, hlajenje ter več deset drugih vzrokov in en sam spodrslija je dovolj, da se pokvari ali slabo zasiri tisoč litrov mleka v kotlu. Če le enajst litrov uide kontroli, dobrega sira ne bo. Zgodilo se je pač tudi – če smo že pri vzrokih – da so pri obveznem pregledu našli v kanglici z mlekom tudi zance.

Mleko dvakrat mesečno pregledujejo in nečisto ter bakteriološko oporečno izločijo. Tudi do dvajset proizvajalcev pade na izpitu in če se jim to dvakrat zaporedj zgodi, po pravilniku ne smejo prodajati mleka mesec dni. Nujna je potem kontrola ter pregled hleva, živine, takoj se morajo odstraniti vse nepravilnosti.

Bohinjski sir, ki je tedaj moral na Jelovico, je bil nezaželen in že nekaj mesecev v skladišču, kajti tržišče ga ni hotelo sprejeti in ga niso mogli prodati v dveh lastnih prodajalnah, ni ga hotela tudi Zdenka Zagreb za topljenje. Trapist so potem deloma le prodali, a še upali, da se bo tržišče »odprlo«. Pa se v tej mlečni krizi ni, zato se je sir pokvaril. Res je, da je šest ton veliko, res pa je tudi, da za proizvodnjo sirarne v Srednji vasi predstavlja le 7 odstotkov. Še dober sir so – tako kot po vseh sirarnah – kmetom vračali, po dva kilograma so ga dobili, vendar se je le večina sira v skladišču pokvarila.

V Bohinju torej danes ni bohinskega sira, tistega značilnega, luknjičastega, sploh pa že dolgo ne več tistega bohinskega sira z okusom po orehovitih jedrcih, z okusom, ki dozori pod spretno sirarjevo roko v treh do štirih mesecih. Ni ga zaradi dograjane sirarne, ki je zdaj v obnovi in najbrž ga ni tudi zato, ker so naše prehrabne navade še vedno dokaj enolične. Povsem drugače bi bilo danes s proizvodnjo mleka, ko bi ga bilo moč marsikje dobiti, ko bi tudi sami spoznali, da je bolj zdravo zaliti vampe pri malici z mlekom kot s pivom in da bi bil tudi sir lahko nepogrešljiv na vsakdanjem jedilniku.

D. Sedej

Proizvodnja mleka je razdrobljena, prihaja do več problemov, tudi do tega, da se zaradi slabega mleka pokvari več ton sira.

Drobiž za milijone

Ker Strojne tovarne Trbovlje niso naredile za 7,5 milijona dinarjev opreme, že štiri mesece čaka 75-milijonska investicija

Neugodna zunanjetrgovinska bilanca dela jugoslovanskemu gospodarstvu že dolgo sive lase. Kljub raznovrstnim ukrepom pa pospeševanje prodaje v tujini in ukrepom, s katerimi želimo omejiti uvoz, pa se razmere ne izboljšujejo kaj prida. Pogosto pravimo, da tudi zato ne, ker pač menimo, da je vse, kar kupujemo na tujem, boljše in bolj trajno in da so tudi proizvajalci bolj zanesljivi, ker dogovorjeno tudi izpolnijo v določenem roku. Čeprav se je že dostikrat izkazalo, da domači stroji in oprema niso nič slabši, da se znajo tudi domače tovarne držati dogovorjenih rokov in se znajo naši strokovnjaki spoprijeti s še tako zahtevno tehnologijo in sodobno organizacijo dela.

Zal pa se še vedno najdejo domači proizvajalci, ki želijo in tudi znajo izkoristiti težnje po zmanjševanju uvoza in ponujajo svojo opremo in storitve, čeprav so si že ob ponudbi na jasnem, da ne bodo mogli naloge pravočasno in v redu izpolniti. In prav takšni mečejo senco tudi na druge solidne in kakovostne proizvajalce in vnašajo nezaupanje med investitorje.

Ko je Jelovica iz Škofje Loke pred letom in pol začela graditi novo tovarno montažnih hiš in je zbirala potrebna soglasja za uvoz strojev in opreme, je Strojna tovarna Trbovlje ponudila, da izdela za tovarno montažnih hiš transportno opremo, kar je imelo za posledico, da Jelovica za ta del opreme ni dobila uvoznega dovoljenja. Do tu je bilo še vse v redu in prav. Jelovica je za večino opreme sklenila pogodbe s tujimi partnerji, za ostalo pa s Strojnimi tovarnimi, ki so se obvezale, da bodo svojo obveznost izpolnile do aprila 1978. Avgusta naj bi namreč stekla v novi tovarni montažnih hiš poskusna proizvodnja.

Opremo iz tujine je Jelovica dobila v roku. Za Strojne tovarne iz Trbovelj pa se je izkazalo, da je ne bodo mogle narediti niti do aprila, niti do avgusta, niti septembra, niti do decembra. Sedaj v Jelovici pričakujejo, da bodo končno dobili transportne stroje iz Trbovelj konec prihodnjega meseca ali februarja.

Tovarna bo začela delati s polletno zamudo in nič ne poma-ga ogorčenje kolektiva, ki je zaradi nesolidnega poslovanja Strojnih tovarn ob doberšen del dohodka. Opravičilo za takšno zamudo ne morejo biti razne težave z reprovmateriali in uvoznimi dovoljenji, ki so jih morale Strojne tovarne še dobiti, da so lahko začele uresničevati naročila. Svoje sposobnosti bi namreč morale oceniti še preden so dale ponudbo, hkrati pa se tudi zavedati svoje odgovornosti za uresničitev naročila.

Ker pa očitno ni važno, kakšne so posledice, le da naročilo je, sedaj že štiri mesece čaka 75-milijonska investicija, ker ni narejene za 7,5 milijona dinarjev opreme. In ker predstavlja proizvodnja montažnih hiš Jelovice 95 odstotkov njihovega izvoza, je že vnaprej jasno, da prihodnje leto Jelovica ne bo mogla izpolniti plana prodaje na tujem, saj redna proizvodnja ne bo stekla še vsaj tri ali štiri mesece.

Ob izpadu proizvodnje, zmanjšanju izvoza, ki temu sledi, so »penali«, ki jih bodo plačale Strojne tovarne, le ničvreden drobiž.

L. Bogataj

Zelenica zahteva trajno rešitev

Razvoj žičnic na Zelenici bo mogoč edinole z ustanovitvijo samoupravnih interesne skupnosti za rekreacijo in turizem

TRŽIČ – Na Zelenico so speljane tri žičnice: dve sedežnici in vlečnica, s katerimi upravlja temeljna Kompasova turistično gostinska organizacija na Ljubljani, ki pa se že nekaj let ne more pohvaliti s poslovnimi uspehi.

Zato niti ni čudno, da nadaljnega razvoja žičnic ni, čeprav je Zelenica kot le malokatero smučišče pri nas primerna za smuko od prvega snega tja do konca pomladi. Še več: celo tem, ki so, razen najnujnejšega vzdrževanja niso posvečali kaj več pozornosti.

Pred letošnjo zimsko sezono se je še bolj očitno kot prej pokazalo, da bo z žičnicami na Zelenici treba nekaj storiti. Kompasova temeljna organizacija je želela pomoč tržiške družbene skupnosti, ker sama ni sposobna nositi vseh stroškov obnove in razvoja, matična delovna organizacija pa tudi nima pravega posluha za to.

Kako pa naj bi ji pomagala tržiška družbena skupnost? Iz

katerega vira? O tem je ta mesec tekkel pogovor med predstavniki Kompasne, občinske konference ZKS ter skupščine občine Tržič. Ugotovili so, da bo po trinajstih letih Kompas letošnje leto le zaključil z nekaj ostankom dohodka v gostinskem delu, ki bo kril izgubo žičnic. Žičnice so torej za to sezono rešene. Kako pa bo z njimi prihodnje leto?

Kompas načrtuje korenito sanacijo. Najprej bodo dogradili nekaj gostinskih prostorov, s katerimi bo, kot predvidevajo, njihov dohodek narasel za 40 odstotkov. V drugem planu so žičnice. Temeljna organizacija bo v sodelovanju s strokovno službo pripravila program razvoja žičnic na območju Ljubelja in Zelenice.

V ta namen je bil pri občinskem svetu zveze sindikatov imenovan pripravljalni odbor za ustanovitev samoupravnih interesne skupnosti za rekreacijo in turizem, saj bo edino po tej poti načrte mogoče uresničiti.

H. J.

SKUPNOST ZA ZAPOSLOVANJE KRANJ

Poklicno usmerjanje srednješolcev (2)

»Moj svet« mladostnika – srednješolca

Mladostniki srednješolci bodisi dijaki štiriletnih šol ali pa gimnazijci se pred odhodom iz srednje šole pogosto ponovno odločajo za poklic. Ponovno so na razpotju in mnogi si želijo dialoga. »Vzemite si časa zame; pogledajte, kakšen je moj svet, ki ga na zunaj ni, ki ga sploh ni videti...«

In res se je treba potruditi, da spoznamo ta svet mladih, ki je istočasno drugačen, kot je bil naš svet v njihovih letih in vendarle podoben. To so tista tolikokrat zavidana leta mladosti in leta zrele mladostne dobe, ko se človek prenekatorkrat odloča za življenje, za svojo poklicno prihodnost. To je čas, ko so načrti za prihodnost še vedno idealizirani, pa vendar tudi že realistično presojani.

Ko opazujemo mladostnike pri njihovem prvem odločanju, pri njihovih petnajstih letih, lahko živo čutimo, kako malo so trdni oziroma, kako malo je trdnih v svojih odločitvah. Mnogi si dajo še kako vplivati od zunaj, v sebi imajo še malo protirazlogov za zunanje sugestije. Če pa jih že imajo, jih večkrat ne znajo ali ne upajo povedati.

Srednješolska populacija je v tem pogledu že bistveno drugačna. Predvsem izraza neprimerno večjo osebnostno gotovost. Z več znanja, več izkušnjami, s telesno in duševno dozorelostjo se odloča za poklic laže in teže. Vendar razlogi za in proti so, obstajajo in jih tudi povedo. Razgovori z njimi kažejo na njihov pogled na svet, na njihovo

pojmovanje politične in družbene situacije doma in v svetu, kot tudi soočenje kandidatovega subjektivnega sveta z objektivnimi možnostmi uresničitve notranjih namenov in želja.

Neverjetno veliko je med mladimi »samorastnikov«, ne družinskih edincev ali sirot, pač pa ljudi, katerih miselni svet je glede na pojmovni svet staršev popolnoma nov – tako drugačen, da med generacijami niti dialoga ni več. Lahko da so starši preprosti in tako že dolgo ne morejo slediti miselnemu svetu svojih mladih odraslih otrok. Ni pa to edini razlog. Možno je, da starši svet in odnose v njem dejansko pojmujejo drugače kot otroci in med generacijami ni stika, ni razumevanja, pač pa – tišina. Mladostniki presojajo sebe in svet na osnovi lastnega doživljanja in izkušenj, zaradi česar sprejemajo izročila svojega okolja ali pa brez presodkov gredo svojo pot.

Srednješolci pri 17, 18, 19 letih ni samo »dijak«, je tudi in predvsem »človek« ves, kar ga je – s problemskim presojanjem sveta. To ni več tista neučakana, vihrava in zbegana mladost; to je čas, ko so mnogi padci in uspehi že mimo. To je tisti skriti svet prav tako šolskih kot nešolskih želja in načrtov, uspehov in razočaranj, zaradi katerih je človek enak človeku, je sin enakovreden očetu in je dijak enakovreden profesorju. To je čas, ko dijak v prostem času z muziciranjem služi kruh z mnogo poslovne spretnosti, ko doživlja vrhunske uspehe pri športu, ko preživlja krizo ljubezenskega razhoda, ko postaja oče in mati, ko iz dneva v dan poravnava odnose med starši in mu je šola samo eden od mnogih življenjskih problemov.

Lepo je spoznavati ta »moj svet«. In še nekaj je lepo doživljati ob teh mladih ljudeh: ambicije, smisel življenja, cilje, ki jih imajo in ki jih bodo šele dosegli. Mnogi med njimi si postavljajo visoke cilje, nove cilje in od samih sebe pričakujejo še mnogo. Spremenjene želje, nove želje presojajo za zavestno, manj čustveno, zrelejši so.

In kaj je še zanimivo? Dekleta se dejansko približujejo enakopravnosti s svojimi moškimi vrstniki. Spol jim ni nikakršna ovira za njihove poklicne ambicije. Izražajo močno željo po znanju, razgledanosti in zahtevnih poklicih.

Antonija Habjan

KOMISIJA ZA MEDSEBOJNA DELOVNA RAZMERJA PRI SVETU DELOVNE SKUPNOSTI UPRAVNIH ORGANOV SKUPŠČINE OBČINE KRANJ

razpisuje prosto delovno mesto

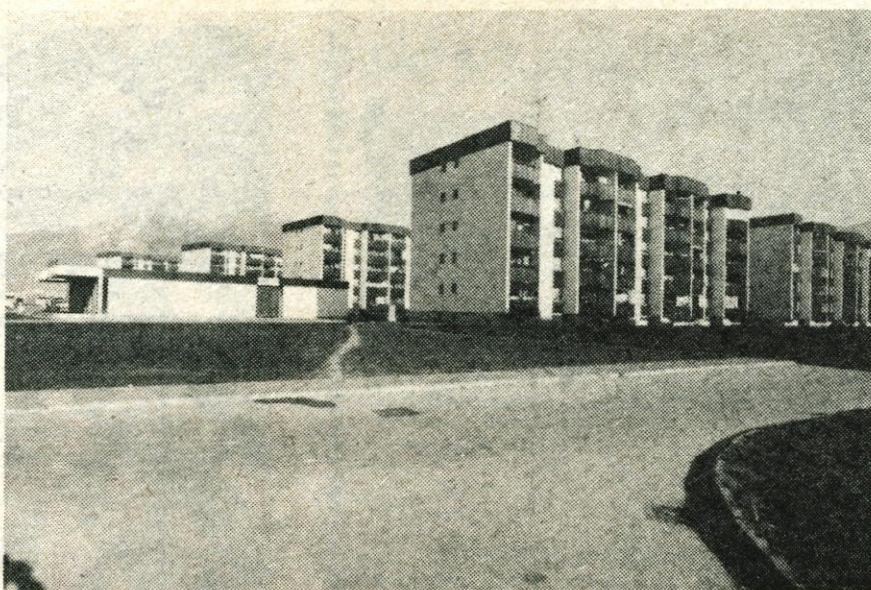
1. ŠEFA KRAJEVNEGA URADA
PREDDVOR – JEZERSKO
v oddelku za skupne službe

Pogoji: – srednja strokovna izobrazba upravno-administrativne ali ekonomske smeri ali gimnazijski maturant
– eno leto delovnih izkušenj
– tromesečno poskusno delo
– moralno politična neoporečnost

Za razpisano delovno mesto je delovno razmerje za nedoločen čas s polno zaposlitvijo.

Kandidati naj pošljejo pismene prijave s kratkim življenjepisom in dokazilom o izobrazbi komisiji za medsebojna delovna razmerja pri svetu delovne skupnosti upravnih organov Skupščine občine Kranj, Trg revolucije 1, najkasneje v 15 dneh od dneva objave.

Skupščina občine
Radovljica
Samoupravne interesne
skupnosti
Občinska konferenca
ZKS Radovljica
Občinska konferenca
SZDL Radovljica
Občinski svet zveze
sindikatoev Radovljica
Občinska konferenca
ZSMS Radovljica
ZZB NOV Radovljica
Združenje rezervnih
vojaških starešin

želijo vsem delovnim ljudem in kolektivom
ob novem letu veliko uspehov in sreče

Gostilna Blažun
Grašič Franc, Kranj
Cesta talcev 7

želi vsem
cenjenim gostom
in delovnim ljudem
srečno novo leto

1979

Zahvaljuje
se za
dosedanji
obisk
in se pripo-
roča
še v bodoče.

alpina
TOVARNA
OBUTVE
ŽIRI

DO ALPINA ŽIRI

n. sol. o.

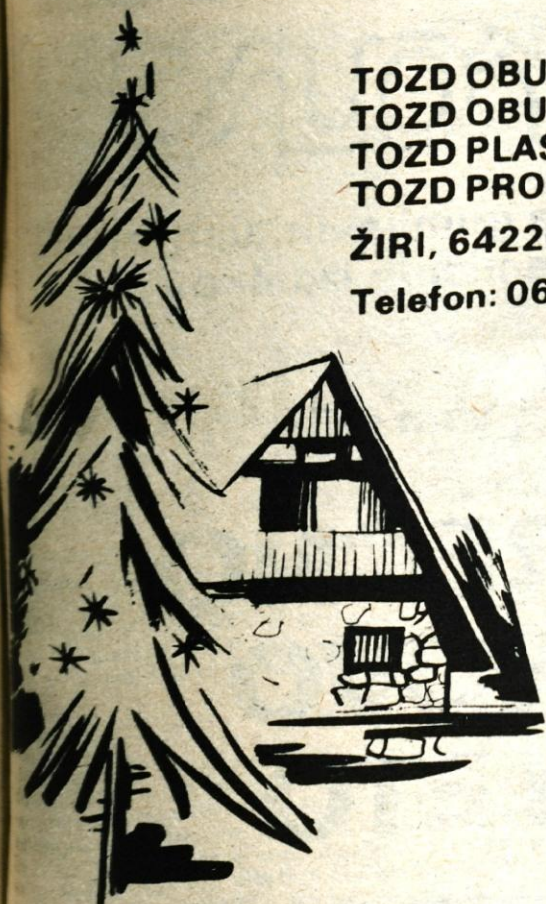

TOZD OBUTEV ŽIRI
TOZD OBUTEV GORENJA VAS
TOZD PLASTIKA ŽIRI
TOZD PRODAJA

n. sub. o.
n. sub. o.
n. sub. o.
n. sub. o.

ŽIRI, 64226, Stara vas 23

Telefon: 064 69-250 — Telex: 34 622

Vsem delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem
želimo veliko sreče in delovnih
uspehov
v novem letu 1979

OBRATNO PODJETJE

Knjigoveznica in tiskarna

Radovljica

Vsem delovnim ljudem in poslov-
nim prijateljem želimo srečno in
uspešno novo leto in se priporoča-
mo s svojimi storitvami

Komunalno, obrtno in gradbeno
podjetje Kranj

— z n. sol. o.

- TOZD Komunala, Kranj — b. o.
 - TOZD Obrt, Kranj — b. o.
 - TOZD Gradnje, Kranj — b. o.
 - TOZD Opekarne, Kranj — b. o.
- in Samoupravna delovna skupnost skupne službe Kranj

Delovni kolektiv želi občanom Gorenjske in
poslovnim prijateljem srečno novo leto
1979

Iskra

industrija za telekomunikacije, elektroniko in
elektromehaniko Kranj, o. sol. o.

Proizvaja v 23 temeljnih organizacijah

računalnike, telefonske centrale, telefone, elek-
tronske naprave, elektronske instrumente, optič-
ne in steklopihaške naprave, elektrooptične na-
prave, števce, merilne instrumente, stikala, elek-
trična ročna orodja in merilne naprave.

Vsem delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem želimo srečno
novo leto 1979 in veliko delovnih
uspehov.

PLANIKA

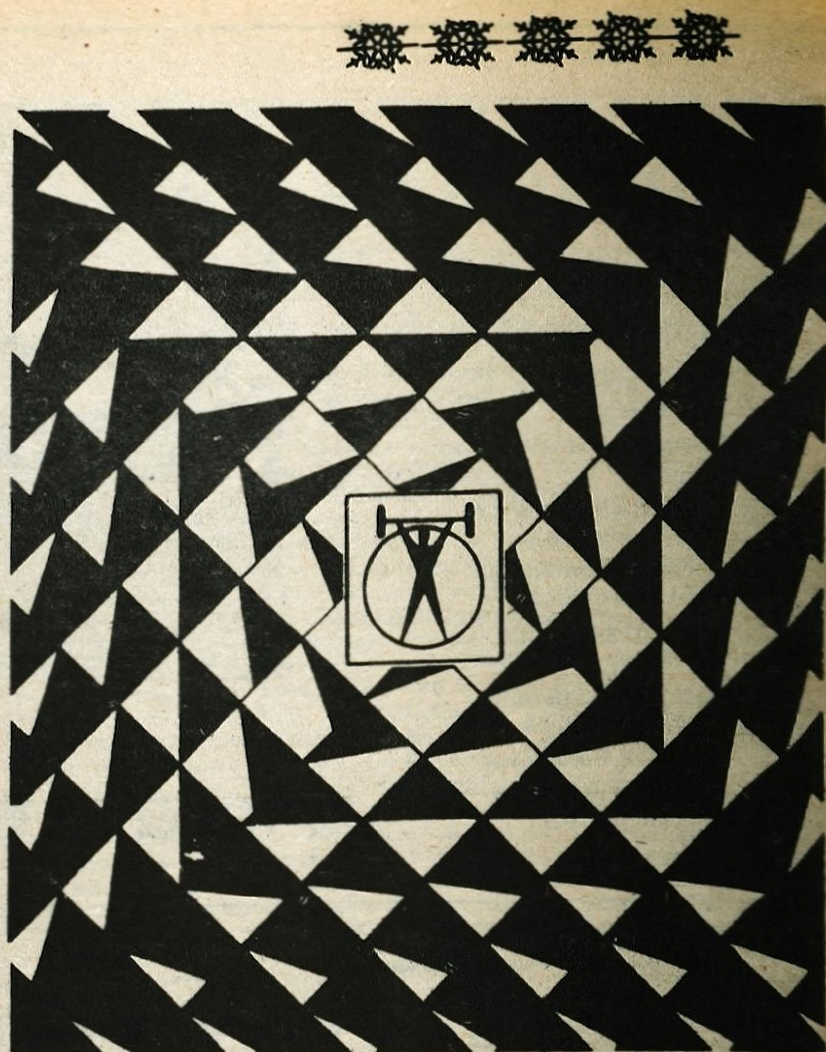
Vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem
in kupcem želimo srečno in uspeha polno novo leto 1979

Planika
Industrijski
kombinat
Kranj

*Želijo vsem kolektivom in občanom
srečno in uspeha polno novo leto 1979*

Skupščina občine Škofja Loka
Občinski sindikalni svet Škofja Loka
Občinska konferenca ZKS Škofja Loka
Občinska konferenca SZDL Škofja Loka
Zveza združenj borcev NOV Škofja Loka
Občinska konferenca ZSMS Škofja Loka
Združenje vojaških vojnih starešin Škofja Loka
Samoupravne interesne skupnosti občine Škofja Loka

Avto-moto društvo Kranj

**Vsem članom in lastnikom
motornih vozil**

Želi v letu 1979 varno in srečno vožnjo

**Prešernovo
gledališče**

KRANJ

*želi vsem cenjenim obiskovalcem
srečno novo leto 1979*

**exoterm
kranj
jugoslavija**

64001 Kranj kemična tovarna Jugoslavija

*Vsem delovnim ljudem in poslovnim pri-
jateljem želimo srečno in polno uspehov
v novem letu 1979*

**Kmetijska zadruga
BLED**

ima stalno na zalogi reprodukcijski material
za kmetijstvo in gradbeni material

- opečne izdelke bomo imeli tudi v zimskem času
- sprejemamo tudi naročila za prihodnjo sezono
- v vrtnarskih obratih nudi vse vrtnarske in cvetli-
čarske storitve

*se priporoča KZ Bled, tel. 77-425
in želi srečno novo leto*

Sava Kranj

industrija gumijevih, usnjenih
in kemičnih izdelkov

vam želi

SREČNO NOVO LETO

**Kmetijsko
živilski kombinat
Kranj**

TOZD Kmetijstvo
TOZD Kooperacija
TOZD Mlekarna
TOZD Klavnica
TOZD Oljarica
TOZD Agromehanika
TOZD Komercialni servis
in DS Skupne službe

*želi svojim poslovnim
prijateljem in potrošnikom
srečno in zadovoljno
novo leto*

1979

Poudarek kvaliteti in sodelovanju

Kranj – V četrtek, 21. decembra, je bila v Kranju skupščina Zveze kulturnih organizacij Kranja, kateri so med drugim potrdili statut zveze, pregledali dosedanje delo ter sprejeli delovni in finančni program za leto 1979. Izvolili so tudi nove organe Zveze kulturnih organizacij in za predsednika Matka Oma-

Zveza kulturnih organizacij Kranja je v obdobju od zadnje skupščine leta aktivno in z uspehom sodelovala v samoupravnem organiziranju kulture in reševanje kulturnih vprašanj v občini, predvsem v skupnostih, kjer je kultura postala ne le povezan samo-

upravni dejavnik, ampak tudi oblikovalec socialistične družbe. V sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in kulturno skupnostjo Kranj je zveza odkrivala kulturne potrebe in interese ter uveljavljala zahteve delovnih ljudi in občanov.

V tem obdobju je bilo veliko storjenega, da bi bil kulturni program društev prilagojen interesom kraja in delovnih ljudi. Nekatere dejavnosti so se zato močno okrepile, predvsem dramska, pevka in folklorna, nastale pa so tudi nove, med katerimi so predvsem vidne recitatorske, literarne, foto filmske in likovne sekcije.

Tako je bilo samo v prvem polletju letos v krajevnih skupnostih kar 75 dramskih uprizoritev, 60 proslav, 13 predavanj, 24 zabavnih prireditev, 30 gostovanj tujih skupin, 12 glasbenih prireditev in prav toliko literarnih večerov ter 10 folklornih nastopov. Ne gre pa prezreti niti pomembnega deleža pionirskih kulturnih društev, ki so v istem obdobju pripravila 15 dramskih uprizoritev, 23 proslav, 3 zabavne prireditve, dve gostovanji ter po eno glasbeno in literarno predstavo in kar 22 folklornih nastopov.

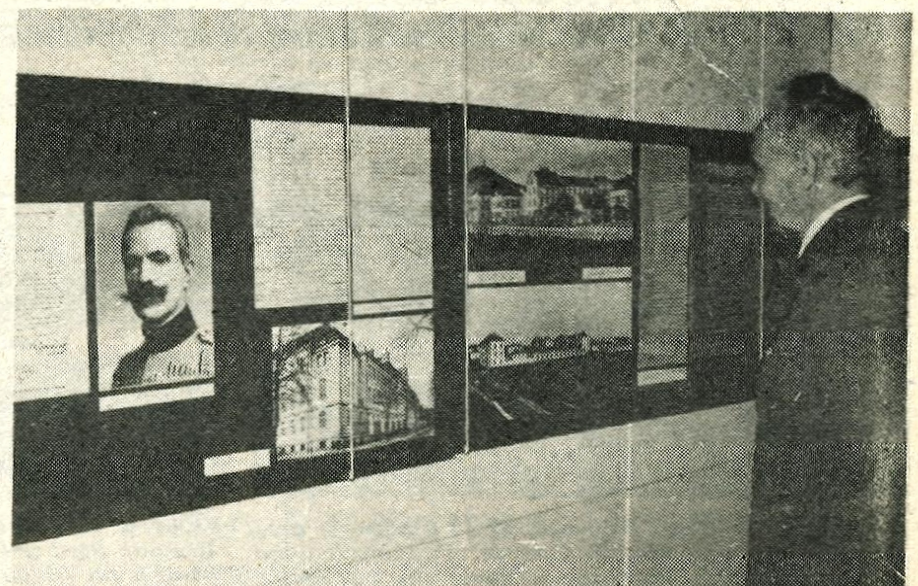
Vendar pa obstaja še vedno prešibka povezanost društev oziroma njihovih sekcij s strokovnimi centri, ki svojo organizacijsko shemo še niso dokončno oblikovali. Centri niso svojega poslanstva opravičili predvsem v dveh nalogah: v strokovnem preučevanju svojega področja in v povezovanju profesionalnih in amaterskih delavcev.

In kako za naprej? Zveza kulturnih organizacij Kranj načrtuje svoje

delo v prihodnjem letu podobno kot doslej, le da še bolj široko in kvalitetno. Pomembno pa je predvsem tesnejše sodelovanje in povezovanje z drugimi gorenjskimi občinskimi zvezami pri organizaciji raznih skupnih prireditev, izobraževanj in izmenjavi izkušenj.

Tako so v naslednjem letu poleg številnih občinskih predvidene telepodročne prireditve: revija Naša beseda in srečanje gledaliških skupin ter seminar za gledališke delavce vseh zvez kulturnih organizacij Gorenjske, revija šolskih in odraslih pevskih zborov, tekmovanje pihalnih orkestrov in šola za zborovodje, območni festival amaterskega filma, revija folklornih skupin, tekmovanje plesnih parov osnovnih šol in razstava likovnih amaterjev Gorenjske. Kranjčani pa se bodo prihodnje leto udeležili številnih prireditev tudi v Sloveniji, Jugoslaviji in tujini.

H. Jelovčan

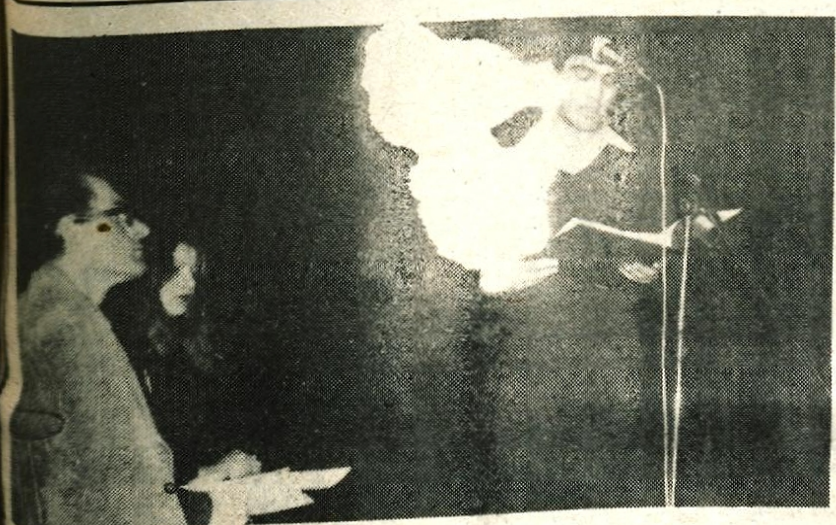
BOJ ZA SEVERNO MEJO 1918 je naslov razstavi, ki sta jo v počastitev 60. obletnice bojev za severno mejo in dneva JLA v muzejskih prostorih v Tavčarjevi ulici 43 v Kranju pripravila Gorenjski muzej in Muzej narodne osvoboditve iz Maribora. – Foto: J. Zaplotnik

Zakup lovskega doma

Lovska družina Železniki razpisuje zakup novega lovskega doma pod Ratitovcem za leto 1979.

Dom stoji na prelepem in turistično zelo obiskanem mestu pod Ratitovcem in je do njega možen dostop z osebnim avtomobilom.

Pogoji: zaželeni so zakonski pari, ki imajo lasten avtoprevoz, sposobnost finančnega vodenja in da bi dom imeli odprt od 1. 5. do 31. 10. 1979

JESENICE – V jeseniški občini živi precej delavcev iz bratskih republik. Da bi se lažje vključevali v kulturno umetniško okolje, so pri DPD Svoboda Tone Čufar na Jesenicah ustanovili skupino JUTRO. V njej delujejo igralci, recitatorji in drugi kulturni ustvarjalci. Na sliki: nastop recitatorja kulturne skupine JUTRO v jeseniškem gledališču. – B. B.

PRODAJNI RAZSTAVI

KRANJ – V kranjski mestni hiši je že nekaj dni odprta prodajna razstava male grafike, ki sta jo pripravila Zveza kulturnih organizacij Slovenije in Gorenjski muzej v Kranju. Na razstavi sodelujejo priznani likovni ustvarjalci: Henrik Marchel, Lojze Logar, Zvest Apolonijo, Alenka Kham-Pičman, Boni Ceh, Janez Knez, Štefan Galič, Jože Trpin in drugi. Prodajna razstava male grafike bo odprta do srede januarja vsak dan od 10. do 12. in od 16. do 18. ure.

RADOVLJICA – Pester izbor slik, male plastike, grafike in predmetov uporabne umetnosti je do konca leta na voljo tudi v mestni hiši v Radovljici. Sodelujejo likovniki iz domače občine: Šivčeve hiše, Sonja Gaberšek-Ilgo, Ana Marija Kovač, Kamilo Legat, Irena Lelja, Henrik Marchel, Anton Plemelj, Albin Poljanar, Janez Ravnik, Miha Dalla Valle in Metka Vovk.

ARHIVSKI DOKUMENTI POTUJEJO

ŠKOFJA LOKA – Iz Kranja se je razstava Arhivski dokumenti o obnovi in socialistični graditvi v letih 1945 do 1947 predstavlja v galerijo na loškem gradu. Tu bo odprta do 11. januarja prihodnje leto.

KONCERT AKZ KRANJ

KRANJ – Drevi ob 20.15 se bo v koncertni dvorani delavskega doma v Kranju ljubiteljem lepe zborovske pesmi predstavila Akademski komorni zbor na drugem novoletnem koncertu slovenskih narodnih pesmi. Zbor v letošnji sezoni praznuje 10. obletnico delovanja. Z novoletnim koncertom in z vsemi, ki bodo še sledili, zbor praznuje 10. obletnico delovanja. Zbor v letošnji sezoni praznuje 10. obletnico delovanja. Z novoletnim koncertom in z vsemi, ki bodo še sledili, zbor praznuje 10. obletnico delovanja.

Prenova stare Radovljice

Staro mestno jedro naj bi obnovili, za njim pa še Kropo – Najprej popolna temeljna dokumentacija vsega prostora in podrobna vsebinska analiza likovno-zgodovinskih vrednot – Prenoviti vsako stavbo posebej

Radovljica – V občini se pripravljajo, da bi začeli s temeljito obnovo starega mestnega jedra, ki hrani številne likovno-zgodovinske vrednote. Akcijo bo vodil Zavod za spomeniško varstvo v Kranju, kot neposredni sodelavci pa se bodo vključile vse interesne skupnosti, družbenopolitične organizacije, gospodarske in druge organizacije ter seveda vsi uporabniki in prebivalci v starem delu Radovljice.

Najprej bodo izdelali temeljno dokumentacijo vsega prostora, posameznih sestavnih delov in vsake stavbe posebej. K tej dokumentaciji bo sodila tudi podrobna vsebinska analiza likovno-zgodovinskih vrednot in etno-sociološke ter funkcionalne podobe kraja. Na osnovi takšnih izhodišč bodo izdelali za Radovljico idejne usmeritve prenove za vsako stavbo posebej, prikazali več variant, kar naj bi omogočilo tudi kasnejšo boljše prenovo. Tako bo revitalizacija starega mestnega jedra

dala izjemno kvaliteten bivalni in še bolj kvaliteten vsebinski prostor. V starem mestu bodo združene le tiste vrednote, ki so Radovljici kot mestu nujne, obenem pa bodo služile tudi prebivalcem.

Delo bo izredno zahtevno in zelo drago, kar najbolj aktivno pa bodo morali sodelovati uporabniki tega prostora. Raziskovalna dela se bodo kmalu začela, večja dela pa se bodo opravila septembra prihodnjega leta, ko bo z Univerze v Ljubljani 50 študentov in strokovnjakov raziskalo teren. Preden pa bodo načrti izdelani, bodo v Radovljici nadaljevali z nekaterimi deli, predvsem pri obnovi Šivčeve hiše, v kateri so prav pred kratkim odkrili zanimiv portal iz 19. stoletja.

Tako bo prenovi Tržiča, Kranja, Kamnika, Izole sledila zdaj kulturno zanimiva stara Radovljica, za njo pa Radovljčani predlagajo revitalizacijo Kroke.

D. Sedej

FILM

Operacija ob zori

Ta ameriški vojni film ostaja v klišejevskih okvirjih mnogih filmov, ki govorijo o drugi svetovni vojni. Pripoveduje o treh Cehih, ki jih RAF spusti nad Češko, njihova naloga pa je, da ubijejo Heydricha. Do atentata se film odvija še nekako v mejah verjetnosti. Po atentatu pa preide v absurdnost in v akcijo, ki je le zaradi spektakularnega učinka prisotna v teh sekvencah. Kaj majhna verjetnost je, da bi se skupinica petih ali šestih upornikov kar lep čas upirala celemu bataljonu sovražnikovih vojakov. Tako ob kolažu vseh sekvenc, od akcijskih do dramatičnih in ljubezenskih, vidimo le blede predstavo. Čeprav je bil verjetno prvotni namen filma spregovoriti o izdaji in o občutku krivde. Toda te scene so preslabo eksponirane, tako da se v akciji, ki jih obkroža, kar izgubijo.

Božo Grlj

Tiskarna in kartonaža
GORENJSKI TISK KRANJ n. sol. o.
TOZD KARTONAŽA b. o. Kranj, Primskovo
objavlja
naslednja prosta dela in naloge

4 DELAVCE ZA DELA V PROIZVODNJI – priučitev

Pogoj: Končana osemletka, odslužen vojaški rok.
Delo je dvoizmensko in se združuje za nedoločen čas. Za razpisana dela velja 3-mesečno poskusno delo.

Ponudbe z dokazili o izobrazbi in strokovnosti sprejema tajništvo delovne organizacije TK Gorenjski tisk Kranj, Ul. Moje Pijadeja 1 v 15 dneh po objavi.

Kulturnoumetniško društvo Valentin Kokalj Visoko vabi na prijetno silvestrovanje z ansamblom Trije mušketirji v zadržnem domu na Visokem. Silvestrovanje se bo začelo ob 20. uri, rezervacija,

SILVESTROVANJE

v katero sta vključena vstopnina in narezek, pa znaša 150 dinarjev. Rezervacije so na voljo v trgovini Živila na Visokem in na blagajni dve uri pred pričetkom silvestrovanja. Dvorana bo ogrevana!

1979

Širjenje glasbene kulture

Ne moremo govoriti o Skupnosti koncertnih poslovalnic Slovenije, ne da bi pri tem omenili kocerčno dejavnost, ki so jo v nekaterih krajih poznali tudi pred tem. Na prvem mestu sta gotovo Maribor in Kranj s svojima koncertnima poslovalnicama, ki delujeta nepretrgoma že od leta 1946. pravi dr. Henrik Neubauer, idejni in organizacijski vodja Skupnosti koncertnih poslovalnic Slovenije ter njen predsednik.

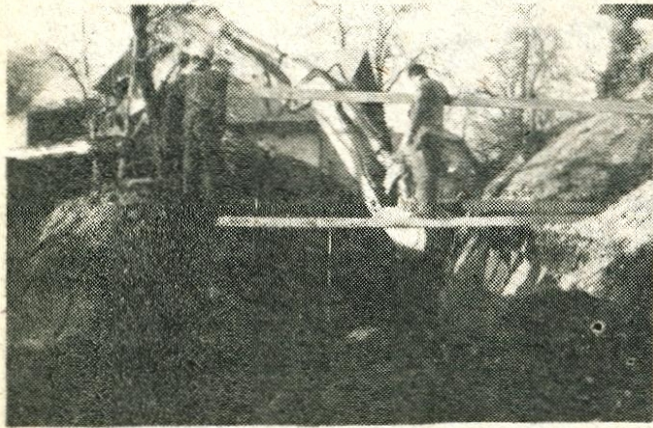
Skupnost koncertnih poslovalnic Slovenije je bila ustanovljena aprila 1973. leta, torej praznuje že prvi pomembnejši jubilej. Razen celjske, koprške, mariborske in ljubljanske je bila med njenimi prvimi člani tudi kranjska koncertna poslovalnica.

Najvažnejše v petletnem delovanju Skupnosti koncertnih poslovalnic Slovenije je gotovo njeno delo pri širjenju glasbene kulture v naši republiki. Od vseh 2500 prireditev, ki jih je skupnost v tem času posredovala, je bilo največ glasbenih, dramskih le okoli 8, plesnih in folklornih pa okoli 5 odstotkov. Ogledalo si jih je blizu 800.000 poslušalcev ali poprečno 320 poslušalcev na prireditve. Skupnost pa ne pripravlja le nastopov slovenskih umetnikov in ansambllov, ampak privablja umetnike tudi iz tujine in drugih republik in pokrajin Jugoslavije, prav tako pa posreduje nastope naših umetnikov v tujini.

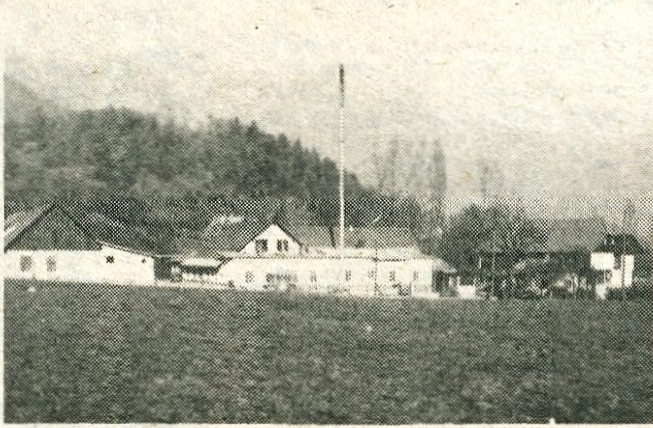
Ob prvem jubileju je poleg pregleda dosedanjega dela treba misliti tudi naprej. Želja Skupnosti koncertnih poslovalnic Slovenije za naslednjo petletno obdobje je predvsem, da bi še tisti kraji naše republike, ki so doslej imeli le redke kvalitetne prireditve, dobili možnost za stalno organiziranje glasbenih in drugih koncertov. Druga naloga skupnosti je, da bi v prihodnje našim umetnikom poleg številnih nastopov doma omogočili tudi več koncertov zunaj republiških in državnih meja, tretja in verjetno najvažnejša pa je tesno sodelovanje s Kulturno skupnostjo Slovenije in občinskimi kulturnimi skupnostmi, kar bo pomagalo do boljšega in pestrejšega glasbenega življenja.

H. J.

V KRATKEM PO GORENJSKI V KRATKEM PO GORENJSKI V KRATKEM

GORJE — Podjetje Hidrotehnik iz Ljubljane dela kanalizacijo v Spodnjih Gorjah. Ta kanalizacija poteka od nekdanje Gorjane skozi stari predel v Spodnjih Gorjah in novega naselja do Černeta. Vsa trasa je dolga 900 metrov, dela pa financira samoupravna komunalna interesna skupnost Radovljica — Foto: J. Ambrožič

GORJE — Letos se je Elektro-montažno podjetje Elmont Bled preselilo iz utesenjenih delovnih prostorov na Bledu v preurejene delovne prostore v Spodnje Gorje v obrate nekdanje Likove Gorjane. Nekdanje pokrito skladišče lesa so dozdali in ga preuredili v ključavničarsko delavnico. V spodnjih Gorjah imajo zdaj več kot 2.000 kvadratnih delovnih površin. — Foto: J. Ambrožič

V KRATKEM PO GORENJSKI V KRATKEM PO GORENJSKI V KRATKEM

Praznik krajevne skupnosti Bukovica — Bukovščica

Pripravljajo obsežne akcije

Krajevna skupnost Bukovica — Bukovščica spada med večje, toda redkeje poseljene škofjeloške krajevne skupnosti. 750 krajanov živi v desetih vaseh, ki so raztresene po hribovitem predelu, ki se ob Čepuljah navezuje na kranjsko občino. Osrednja vas Bukovica je raztegnjena ob Selški Sori pred vodom v osrednji del Selške doline. Drugo večje središče krajevne skupnosti je vas Bukovščica, gručasto naselje v grapah hribovitega predela. Pred štirimi leti so se krajanje dveh krajevnih skupnosti, Bukovica in Bukovščica, združili in danes že beležijo uspehe enotnosti in večjega povezovanja. Krajevna skupnost nima nobene organizacije združenega dela in preko 150 krajanov se vozi na delo v Železniki in na Češnjico. Poleg tega pa krajevno skupnost označuje bogata in pestra kulturna dejavnost, ki je združena v delovanju dveh kulturno-umetniških društev.

ODHOD
OSMIH PRVORORCEV
V PARTIZANE

Za svoj krajevni praznik so krajanje izbrali 12. december, ko je osem prvororcev, domačinov odšlo v partizane. Ivan Tomažin, Jože Jereb, brata Golob, Vinko in Stane Dolenc, Franc Pintar in Anton Šifrar so bili že zgodaj napredno usmerjeni. Tomažin, Jereb in brata Golob so bili že leta 1938 sprejeti v KPS in so po okupaciji v Selški dolini organizirali vstajo in oborožen upor. V mesecu septembru leta 1941 se je pod poveljstvom Tomažina ustanovljena Kranjska četa priključila Cankarjevemu bataljonu. V njegovem sestavu so se borili v Poljanski dolini in kasneje sodelovali v legendarni Dražgoški bitki. Nihče izmed domačinov, prvororcev ni dočkal svobode. Vsi so padli za svetle cilje, za katere so se borili. Žrtvovali so svoja življenja za veliko pridobitev naše revolucije, za samopravno socialistično skupnost. Zato je spomin na njihova nesebična dejanja v Bukovici in Bukovščici še vedno živ.

PRAZNIČNA SLOVESNOST

Proslavitev krajevnega praznika so krajanje pripravili v nedeljo, 17. decembra. Okrašena Bukovica je v zadržnem domu gostila tudi svoje padlih in predstavnikov širše družbene skupnosti. O pomenu krajevnega praznika, ki se tesno navezuje na občinskega, ter o delu in načrtih v krajevni skupnosti je spregovoril Alojz Rejc, predsednik skupščine krajevnega skupnosti. Hkrati je podelil tudi letošnja priznanja krajevnega skupnosti.

Proslava je dopolnil bogat kulturni program. Sodeloval je dekliski kvintet iz Bukovice in nonet Mladi zadružniki; oboje vodi Franc Potočnik. Z odličnim recitalom so se predstavili člani igralske sekcije kulturno-umetniškega društva Bukovica. S številnimi nastopi pa so se izkazali tudi učenci obeh podružničnih osnovnih šol.

LETOŠNJA PRIZNANJA

Za dolgoletno požrtvovalno delo v krajevni skupnosti je priznanje dobil Viko Potočnik. Že od leta 1960 je predsednik krajevnega združenja SZDL Bukovica. Po združitvi obeh krajevnih skupnosti je postal predsednik zbora delegatov, načelnik narodne zaščite v krajevni skupnosti, poleg tega pa je tudi dolgoletni predsednik vaškega odbora v Stirniku. Kot aktiven družbenopolitični delavec je zaslužen za uspeh številnih akcij, ki so jih izvedli v krajevni skupnosti, hkrati pa se aktivno vključuje v delo v občini.

Posebno pozornost pa zasluži letošnja uspešna akcija zbiranja pomoči za družino Tušek iz Stirnika. Po nesreči mladega gospodarja je na kmetiji številna družina ostala sama, v gradnji pa je bila nova hiša. Poleg krajanov Bukovice in Bukov-

ščice sta se izkazali tudi sosednji krajevni skupnosti Selca in Lenart — Luša ter osnovna organizacija sindikata Alpeša, kjer je bil Franc Tušek zaposlen. Skupaj so zbrali 240.000 dinarjev. Domačini pa so s prostovoljnim delom spravili hišo pod streho. V krajevni skupnosti so se zato odločili, da podelijo obema sosednjima krajevnim skupnostima in osnovni organizaciji sindikata v Alpešu letošnja priznanja. S krajevno skupnostjo Selca pa jih vežejo tudi druge uspešno izpeljane akcije, zlasti letošnji dobro organiziran obrambni dan.

PRVI USPEHI ZDRUŽITVE

Štiri leta minevajo, odkar sta se združili krajevni skupnosti Bukovica in Bukovščica in za delegati je prvi mandat. Pokazala se je smotnost take odločitve. Območje krajevnega skupnosti je veliko, vendar redko poseljeno, zato je bilo prej čisto težko najti dovolj krajanov, ki bi bili pripravljeni aktivno sodelovati v organih krajevnega skupnosti, v številnih delegacijah in v organih krajevnih družbenopolitičnih organizacij. Zato je organiziranost krajevnega skupnosti zdaj mnogo lažje izpeljati.

Mladina je bila doslej aktivna predvsem v okviru kulturno-umetniškega društva. Od tu so izhajale njihove pobude in akcije. Prav z združitvijo pa se je še močnejše pojavila potreba po osnovanju osnovne organizacije ZSMS, ki bo predvidoma ustanovljena še v letošnjem letu.

SAMOPRISPEVEK

V letu 1974 so se krajanje odločili, da za rešitev številnih problemov, ki jih pestijo, zberejo sredstva s samoprispevkom. Zlasti ob tej akciji so se pokazali sadovi združitve.

Krajanje vasi Sevlje, Knape, Bukovščica, Pozirno, Strmica in Stirnik so se odločili za 3-odstotni samoprispevek. Sredstva bodo porabili za

asfaltiranje ceste od Sevelj do Bukovščice in dela samih Sevelj.

V Bukovici pa zbirajo sredstva z 2-odstotnim samoprispevkom. Z zbranimi sredstvi bodo uredili javno razsvetljavo, asfaltirali dvorišče pred zadružnim domom, uredili športno igrišče in zgradili nov gasilski dom, v katerem bodo imele prostor tudi krajevne družbenopolitične organizacije, organi krajevnega skupnosti in društva.

V izdelavi so že načrti za gradnjo kanalizacije na Praprotnem, obnovljena pa bo tudi cesta na Stirnik in Tomačevo. Na Praprotnem in Tomačevem krajanje zbirajo sredstva v višini štiridesetih dinarjev mesečno na eno družino.

SAMI NE BODO ZMOGLI
VSEGA

Ob tem naj povemo, da so krajanje spoštovali načelo, naj bi se v občini Škofja Loka po letu 1980 odločili za občinski samoprispevek. Zato svojega, kljub željam, niso podaljšali še za nekaj let.

Pri vsem delu, ki ga načrtujejo, zato pričakujejo podporo občinskih samoupravnih interesnih skupnosti in organizacij združenega dela, v katerih so krajanje zaposleni. Vedo, da sredstva, ki jih organizacije združenega dela namenjaajo za dejavnost krajevnih skupnosti razen redkih izjem dobijo krajevne skupnosti, kjer je sedež podjetja. Taka razdelitev seveda ni pravilna, saj je prikrajšan delavec, ki stanuje izven kraja svoje organizacije združenega dela. Prav v krajevni skupnosti Bukovica — Bukovščica so zato že izrazili pobudo, da bi ta sredstva razdeljevali pravičnejše, to je vsem krajevnim skupnostim glede na število zaposlenih iz posamezne krajevnega skupnosti.

LE DVA
TELEFONSKA PRIKLJUČKA

Krajanje Bukovice in Bukovščice torej čaka v prihodnjih letih obilica dela. Najobsežnejša bo gradnja novega doma na Bukovici, s katero bodo pričeli že v začetku prihodnjega leta.

Vendar pa s sredstvi samoprispevka ne bodo rešili vseh problemov. Zelo pereče je pomanjkanje telefonskih priključkov. Imajo le dva, enega podružnična šola na Bukovici, drugega pa zadružni dom. Širše območje Bukovščice pa je brez telefona. Številne vloge za privatne telefonske priključke že vrsto let čakajo na ugodno rešitev. Vendar odgovora ni, zato bodo tej težavi v prihodnje posvetili vso pozornost.

M. Volčjak

Za požrtvovalno delo v krajevni skupnosti je letošnje priznanje prejel Viko Potočnik. V. M.

POPOTNI POGOVORI

O MORAVŠKI DOLINI,
LIMBARSKI GORI
IN O ČRNEM GRABNU

ZAPISUJE ČRTOMIR ZOREC

(58. zapis)

S tem zapisom se nekako poslavljamo od Moravške doline, od Limbarske gore in od Črnega grabna. Ker pa bi le rad še ostalo področje občine Domžale vtikal med toletne zapise o Moravški in svoječasne (l. 1972) o Mengšu, ki sedaj tudi sodi »pod Domžale«. Četudi je bil Mengš že star kraj s tržnimi pravicami, ko so bile Domžale še manj pomemben zaselek ob veliki cesti. Danes je sevé vse drugače. Domžale so se razvile v sodobno industrijsko mesto, velike trgovine in visoke stanovanjske blokovne stavbe so kraju dale povsem novo lice in nov utrip. Že rast števila prebivalcev dosti pové: v sto letih se je število Domžalcev popeterilo, medtem ko se je število Mengšanov komaj podvojilo.

NAČRTI ZA NAPREJ

Seveda okrog Domžal ne bom mogel opisati toliko gradov in znamenitosti kot sem jih na Moravškem. Tudi naravnih lepote ne bo toliko, ker je okrog Domžal pa vse tja do Mengša, na sever in proti jugu, ena sama ravan — resda v glavnem pa večinoma rodovitno polje.

No, nekaj omembe vrednih (zaradi zgodovinskega pomena ali pa zaradi umetnostnih zakladov) grajskih stavb pa bom le moral tudi v okolici Domžal vsaj na hitro prikazati — v besedi in podobi.

V mislih imam še sedaj Malo Loko, Kolovec, Dragomelj, Jablje, Groblje, Črnelo, Češenik idr.

Vsekakor bo morala steti tudi beseda o starih obrteh in novih industrijah. Saj je področje Domžal znano po slamičarstvu, po papirništvu (Količevu), po tekstilu (Jarše, Vir), po kemični in barvarski industriji.

Posebno ljubo pa mi bo, ker bom imel spet priložnost, tudi o Prešerenovih poteh v te kraje kaj povedati. Na Goričici (tako se je včasih imenoval griček z domžalsko vaško cerkvijo) je služboval pesnikov stric Franc Prešeren. K njemu je prihajal nečak na obiske. Tu je začela njegova romanca z nevesto iz Gradca.

VRHPOLJE

No, šele sedaj je prišla na vrsto ena od najlepših pa tudi največjih vasi v Moravški dolini — Vrhpolje. Nisem je pozabil, saj sem bil prav v tej vasi prvokrat — na začetku poti — v gosteh pri prijatelju. A, že tako nanese, da tisto, kar ti je najbližje, nehoti pozabiš.

In še to: prav skozi Vrhpolje sem hodil na Javoršico in na Konfin (Tovorov grad, Koprivnik).

Cerkev sv. Petra in Pavla je izpričana že l. 1526. — Izpod beleže odkrite freske so mlajše, iz baročne dobe (l. 1765). Selo so tu imeli že pred 90. leti! Vas je bila v času NOB pravo partizansko zatočišče. Tu je bilo izvedenih več mitingov, dne 21. 6. 1944 pa je bil tu formiran četrti bataljon Slandrove brigade. V bližini (nad vasjo) so bila večja skladišča hrane, orožja in sanitetnega materiala, kar so prav tu odmetavala zavezniška letala.

Žal, 40 m globokega Martinčevega brezna blizu Vrhpolja pa si še nisem utegnil ogledati. — Če omenim še nekaj zelo razširjeno hišno obrt — pletenje kit za izdelavo slamičkov, pletenje peharjev in cekarjev — sem stare čase dovolj obeležil. Nov čas je povsem drugačen: Vrhpoljci nosijo danes kruh od drugod, predvsem iz

domžalske industrije. Kajti kraška zemlja je tudi okrog moravškega Vrhpolja trda in skopa.

Sredi vasi, desno od cerkve, je postavljen pomnik 43 padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja.

DVOJE BRONASTIH POPRSJ

Značilen (vsaj vidi se mi tako za te kraje na Moravškem, pogum, s katerim postavljajo svojim junakom in učenjakom pravcate spomenike s plastičnimi bronastimi poprsji (v Moravčah imajo Jurija Vego, Milana Janežiča in Jožeta Klanjška-Vasjo, v Gorjuši spomenik biospeleologu (raziskovalcu flore in favne v podzemeljskih jamah) Simonu Robiču, sredi Ihana pa imajo zares lep spomenik jezikoslovcu — domačinu dr. Antonu Brezniku, pisatelju številnih slovnice slovenskega jezika. — Na tidve bronasti poprsji sem hotel še opozoriti — kot na odliko razboritih veljakov teh krajev. Kajti drugje se komaj komaj odločijo za najbolj skromno ploščo na rojstnih domovih domačih velmož.

Ker pa sem o Simonu Robiču že nekaj povedal, moram seve reči nekaj besed tudi o dr. Antonu Brezniku.

Rojen 26. junija 1881 v Ihanu pri Domžalah. Doktoriral iz slavistike v Gradcu. Dolga leta gimnazijski profesor za slovenščino. — Umrli je 26. marca 1944 v Ljubljani.

Dr. Anton Breznik velja še danes za enega od najmarljivejših in najbolj temeljitih raziskovalcev slovenskega jezika. V svojih delih se je zvesto držal naše knjižne tradicije in ljudske jezikovne rabe. Mimo cele vrste Slovenskih slovnice za srednje šole, je Breznik veliko pisal o tujkah in izposojenkah, o besednem redu, o slovanskih besedah v slovenščini, o naglasu, o izreku v poeziji, o jeziku o kmetijski povesti, o časnikarski slovenščini idr.

Spomenik — bronasto poprsje biospeleologa Simona Robiča na Gorjuši

ZA SLOVO

Konec, slovo je neizbežno. Sprva sem hitel, potem pa sem se le začel ustavljati, bolj na široko kramljati. Seveda se zavedam, da teh 58 zapisov o Moravški dolini, Limbarski gori in Črnem grabnu, ni prav vsega povedalo. Bili so pravzaprav to le bežni popotni pogovori, popotni vtisi.

Ko hodil po zemlji sem našel in pil nje prelest...

Odbor za delovna razmerja pri
TOZD Trgovina ALMIRA
Radovljica

vabi k sodelovanju
delavce začasno opravljajo del in nalog
(nadomeščanje delavke med porodniškim
dopustom)

PRODAJE PLETENIN
V PRODAJALNI RADOVLJICA,
Jalnova ul. 2

Poleg splošnih, morajo kandidati izpolnjevati še naslednje pogoje:

KV trgovski delavec, zaželena praksa v tekstilni stroki.

Vabimo vse zainteresirane kandidate, da v 15 dneh pošljejo vloge s potrebnimi dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev na naslov: ALMIRA Radovljica — ODR TOZD Trgovina, Jalnova ul. 2.

Kandidati bodo o izbiri obveščeni v 15 dneh po izvršenem postopku izbora.

Ob kranjskogorski tekmi
za svetovni pokal

Prireditve, ki bo še dolgo ostala v spominu

KRANJSKA GORA — Svetovni moški pokal za osemnajsti Pokal Vitranc je minil v prepričanju, da take alpske prireditve to sezono na svetu še ni bilo. Vitranska smučišča so dokazala, da so sposobna organizirati še tako pomembno prireditve. Organizatorji zaslužijo najvišjo oceno. Ni jim žal garancije, saj so sprva imeli premalo snega. Ko so bile proge že nared, jih je zapadel nov sneg. Pri ureditvi le-teh so delali tri dni noč in dan. Častni predsednik organizacijskega odbora je bil predsednik RK SZDL Slovenije Mitja Ribičič. Kranjska gora je z odlično organizacijo oprala madež izpred dveh let.

Ingemar Stenmark: Sprejeli ste me kot domačina

KRANJSKA GORA — Junak osemnajstega Pokala Vitranc je bil nedvomno dvakratni zmagovalc Ingemar Stenmark. Bil je na stalnem udaru nad dvesto domačih in tujih časnika, ki so spremljali dvodnevno tekmo na Vitrancu. Tokrat je bil Ingemar, ki je ponavadi molčeč in ne mara novinarjev, izredno dobre volje. Rad se je šalil, saj je bil vesel obeh zmag.

Takole je začel: »Ljubši mi je slalom kot veleslalom. Slalom zahteva več znanja in tehnike. Čeprav rad vozim tudi veleslalom, sem raje na slalomskih progah. Ta daje večji navdih. Vrata so gosto posejana.«

Kaj pa smuk? »Nikoli ga ne bom vozil, ker je nemogoče. Ne da bi se bal hitrosti, toda zame nima pomena. To sezono je moj cilj prvo mesto v skupnem seštevku za svetovni pokal v slalomu in veleslalomu. Da pa bi že četrtič zapored osvojil »Kristalni globus«, bo težje, saj je točkovanje spet prikrojeno, da bodo tisti, ki vozijo slalom, slalom in veleslalom zaradi ponovnega točkovanja v kombinaciji v prednosti.«

Kaj je najvažnejše, da smučar alpinec doseže dobre rezultate in uvrstitve? »Vsak smučar mora v pravem trenutku najti najboljšo pot do cilja. Pri tem je tudi koncentracija v prvem planu. Nikoli pa ne sme obupati, pa če je še tako hudo. Prilagoditi se mora hitro vsakemu terenu, lahkemu in še tako zahtevnemu.«

Častni predsednik osemnajstega Pokala Vitranc predsednik RK SZDL Mitja Ribičič si je v spremstvu predsednika SZ Slovenije Janeza Kocijančiča in predsednika ZTKO Slovenije Marjana Lenarčiča z zanimanjem ogledal tekmo v veleslalomu. — Foto: D. Humer

Kaj vam pomeni smučanje?

»Vse. S tem se bom bavil toliko časa, dokler bom dosegal dobre rezultate in uvrstitve. Ko bom zapustil smučanje, bom že kaj počel. Vendar o tem sedaj še ne razmišljam.«

Vaš hobi?

»Rad igram nogomet in tenis.«

Kaj bi bili, če se ne bi zapisali smučanju?

»Že s šestnajstim letom sem pustil šolo in se začel poklicno baviti s smučanjem. Ko sem bil še mlad, sem rad igral tudi hokej. Mislim, da bi bil dober hokejist.«

Kateri športnik vas navdušuje?

»To je vsekakor tenisač Bjorn Borg. Vendar spoštujem vse športnike. Tiste vrhunske in tudi ostale. Kot mladega smučarja me je navduševal Hans Leitner, ki je imel briljantno tehniko vožnje slaloma.«

Kaj menite o Bojanu Križaju in kdo vam je najboljši prijatelj?

»Mene nasprotniki na znanja. Sem samotar. Vendar je Bojan izreden tekmovalc. Prijateljstva sva z našim reprezentantom Strandom.«

Mnoge tovarne smuči so vam ponujale velike vsote denarja za prestop. Kako to, da ste odklonili vse in ostali na smučeh Elana?

»Na teh Elanovih smučeh sem začel tekmovali in zmagovati. Dosegel sem z njim tudi najboljše rezultate. Zakaj potem menjati smuči in tovarno. Torej ni razloga, da bi menjal. Elanove smuči so izredno kvalitetne in na njih bom tekmoval.«

Kaj delate v času letne sezone in kaj menite o novinarjih?

»Običajno počivam in si nabiram moči za novo sezono. To leto sem bil na primer na Havajih in Karibih. Novinarji. Ti so poglavje za sebe. Mnogi so presitni. Postavljajo mi vprašanja o mojem privatnem življenju. Na taka in podobna vprašanja pa ne odgovarjam rad.«

Kranjska gora? Kaj po Pokalu Vitranc?

»Prvič sem tu tekmoval. Zadovoljen sem z doseženim. Proge so bile odlično pripravljene. Všeč mi pa je tudi, da so me vaši ljudje sprejeli za svojega. Tega doslej nisem bil vajen. Kar presenečen sem nad vso to pozornostjo. Sedaj grem domov v rodni Tarnaby, kjer bom do novega starta januarja v svetovnem pokalu treniral. Na svidenje na prihodnjem Vitrancu.«

D. Humer

Franci Žerjav: Uspeli smo!

KRANJSKA GORA — Vse se je končalo tako, kot si je organizator zamislil. To so zatrjevali tekmovalci, ki to sezono še niso tekmovali na tako dobro pripravljenih progah in nad dvesto domačih in tujih časnika. Da je bilo tako, je organizator moral vložiti ogromno truda, da je pripravil slalamski in veleslalomski progi. Izkazali so se vsi, le žižničarji in gostinci so zatajili.

Franci Žerjav je bil tisti, ki je bil gonilna sila organizacijskega odbora osemnajstega Pokala Vitranc. Predsednik je moral držati vse niti v rokah. Vse službe so morale delati, tako da je Vitranc uspel.

»Prvič nas je presenetila odjuga in nato še novozapadli sneg, ki ga je bilo dva dni pred tekmo na dobro pripravljenih progah kar štirideset centimetrov,« je dejal predsednik organizacijskega odbora Franci Žerjav.

»Odjuga je napravila svoje. Vendar nismo pomislili, da bi tekmi odpovedali. Tristo vojakov, učencev osnovnih šol in drugih delavcev je pred novim zapadlim snegom delalo tako dobro, da so usposobili smučiče. Zato smo mobilizirali vse sile in razglasili kritično stanje. Na že pripravljene proge je namreč zapadlo preveč snega. Toda s po-

močjo vojakov, kadetov naše milice, drugih delavcev in učencev nam je uspelo, da smo odstranili sneg. Druge pomoči ni bilo. Res je sicer, da so nam pomagali tudi teptalni stroji, vendar je to poglavje zase.«

Zakaj?

»Nekateri delavci TOZD Žičnice Gorenjka so hoteli bojkotirati priprave prog. Prav pri posojilu teptalnih strojev smo imeli največ ostrih debat. Le-ti so le šli na progo. Ko so se zvečer vojaki z žičnico hoteli peljati na Vitranc, bi kmalu lahko kar peš odšli na vrh. Bilo je malo pred sedmo zvečer in ob sedmih nehajo obratovati. Tu se je še enkrat pokazalo, kako malo je marsikje zanimalo

nja za našo prireditve. Tudi tu je prišlo do ostrih besed in končno se je tudi to uredilo.

Posebno poglavje so bili kranjskogorski hotelirji. Nihče ni hotel kuhati klobas in čaja za naše delavce. Iz zagate so nas rešili Jeseničani.

Poraja se mi vprašanje, ali na žižnicah ne želijo popularizacije Kranjske gore. Enako je tudi s hotelirji. S takim odnosom danes ni turizma. Z našo prireditvijo je šla Kranjska gora v svet. Veliko bo še turistov in smučarjev, ki bodo prav zaradi takih in podobnih prireditev prišli v Kranjsko goro. Upam, da se kaj takega ne bo več dogajalo.«

D. Humer

Tone Vogrinec: Bojan izreden

KRANJSKA GORA — Razen trenerja Ingemarja Stenmarka in Elanovcev je bil vsekakor med zadovoljnimi v ciljni areni oba dneva tudi direktor naše moške reprezentance Tone Vogrinec. Bojan Križaj je v slalomu in veleslalomu dosegel več kot so nekateri pričakovali. Dosegel je največja uspeha v zgodovini jugoslovanskega alpskega smučanja. Bojan ni več v senci največjih mojstrov slalamskih in veleslalomskih vratic. S četrtem mestom v slalomu in tretjim v veleslalomu se je prebil med najboljši na svetu. In kot kaže je postal samozavesten in tekmovalc, ki je dozorel v mojstra med vso svetovno elito.

Kako vi ocenjujete Bojanov uspeh in celotne naše reprezentance?

»Kot ste že sami dejali, je Bojan dozorel v smučarja svetovne klase. Ti dve uvrstitvi sta delo njegove zagrizenosti na treningu in njegove zrelosti in osebnosti. Ne da se več sprijazniti z dejstvom, da bi bil v senci drugih mojstrov. Mislim, da nas bo to sezono še presenečal s podobnimi uvrstitvami. Pozna se mu, da smo vso pripravljalno obdobje delali tako, kot je treba. Čeprav so pri našem delu še nekatere pomanjkljivosti, menim, da smo kot moštvo uspeli. Bojan ni več osamljen.«

»Tu so še Boris Strel, Jože Kuralt, Mišo Magušar, Janez Zibler in Tone Kozelj. Vsi so tekmovalci, da je na njih treba računati. Skoda je le, da je Boris v obeh nastopih naredil napaki in je moral odnehati. Menim pa, da sta Kuralt v veleslalomu in Magušar v slalomu dosegla veliko. Z bolj napadalno vožnjo pa bi lahko še več.«

Januarja bo bolje? »Vsekakor. Sedaj gremo na trening na Stari vrh. Tu bomo odpravljali še vse napake in krepko trenirali. Upam, da uspehi ne bodo izostali.«

D. Humer

Kranjska gora — Ko so v petek popoldne med plesom snežink v areni kranjskogorskega slalomišča in veleslalomišča razglasili najboljši v slalomu in veleslalomu, ki sta štela za svetovni pokal, je bilo za nami zadnje dejanje letošnje največje smučarske prireditve pri nas. Karavana smučarjev, njihovih spremljevalcev in svetovalcev se je strpala v množični vozil, prepleškanih z vsemi mogočimi reklamami in imeni firm ter odšla na novoletni predah pred naslednjimi dirkami svetovnega pokala. Do njih bodo imeli vsi, tako tekmovalci kot drugi nepogrešljivi spremljevalci spektaklov med vratic, dovolj časa za oceno dosežanih uspehov, za premislek ob neuspehih in za kovanje taktike tekmovalstva in pridobivanja ekonomskih koristi od prihodnjih srečanj vrhunskih mojstrov alpskega smučanja. V slednje vedno smejeje posega tudi naš Elan s svojimi izvrstnimi tekmovalci, ki so na letošnjih tekmovalnih zasenčili mojstre na smučeh velikega zahodnega kapitala, strnjene v družbah Kneissl, Fischer in Rosignol. Naša tovarna jim postaja trn v peti, vendar njegova prodora med velike proizvajalce smuči nihče ne more več zanikati. Prav zaradi tega morajo, rade ali nerade, sodelovati z Elanom tudi firme, znane po drugi nepogrešljivi smučarski opremi, saj je sodelovati z Elanom za marsikoga tudi poslovni uspeh, pa naj mu bo to po volji ali ne.

O Kranjski gori je bilo doma in na tujem že obilo komentarjev. Vsi, čeprav nekateri izredno težko, morajo priznati, da je tekma za vitranski pokal izredno uspela in da kranjskogorski uspeh jugoslovanskega alpskega smučanja nima primerjave. Možnosti, da bo odslej na Vitrancu vsako leto tekma za svetovni pokal, so se povečale, slišati pa je tudi

mnenja, da bo Kranjska gora tudi zaradi letošnje uspešne prireditve lažje posegala po kandidaturi za organizacijo svetovnega prvenstva v alpskih disciplinah leta 1982. Marsikdo je ob letošnji prireditvi pozabil na »kiks« pred dvema letoma. Vendar pa se mora ob takšnih prireditvah Kranjska gora še bolj organizirati, tesneje povezati športno prireditve s turizmom in čim več iztržiti od prireditve.

Nekaj mnenj udeležencev kranjskogorske prireditve.

Romana Lakota
z Bleda:

Še več takih Vitrancev

Janez Štefe
iz Tržiča,
nekdanji
smučarski
reprezentant:

»Prireditve je bila tako dobra, da je na tisti nesrečni dogodek pred dvema letoma že marsikdo pozabil. Proge so bile zahtevne, vendar dobro pripravljene. Mislim, da ima Kranjska gora po tej prireditvi velike možnosti, da bo vsako leto prireditelj tekmovalja za svetovni pokal, povečale pa so se tudi možnosti za pridobitev organizacije svetovnega prvenstva v alpskih disciplinah leta 1982. O nastopu Bojana Križaja vse najboljše. Drugi so še premalo zanesljivi, vendar tudi od njih lahko pričakujemo uspehe, saj so dobri smučarji. Vsaka takšna tekma terja izredno zbranost.«

Lojze Dežman
iz Kranja:

»Kljub muhastemu vremenu v petek je Kranjska gora pripravila izredno prireditve, ki ne bo tako hitro pozabljena. Dokazala je, da je sposobna pripraviti prireditve na najvišji ravni in da je bil polom pred dvema letoma povsem naključen. Križaj nas preseneča. Dozoreva in pridobiva na zanesljivosti. Ostali so vozili slabše, kar pa je razumljivo, saj so tekme svetovnega pokala nekaj posebnega. Niso pa slabi, saj rinejo vztrajno proti vrhu.«

Jože Kuralt,
reprezentant
Jugoslavije:

»Odlična prireditve, le v petek je nagajala megla s snegom. Svetovno prvenstvo bo težko dobiti, ker imamo že Olimpijske igre leta 1984 v Sarajevu. Naši nastopi? Bojan je bil odličen, sam pa sem v slalomu v drugem teku izpadel tik pred ciljem, vendar sem dobro vozil in sem zadovoljen. V veleslalomu pa sem si uvrstitev pokvaril s slabšim drugim tekom.«

J. Košnjek

Osemnajsti Pokal Vitranc Kranjska gora '78

Ponovno Stenmark, Bojan še boljši

KRANJSKA GORA — Po načrtih je šlo tudi drugi dan na osemnajstem Pokalu Vitranc. Ponovno je slavil nepremagljivi Sved Ingemar Stenmark pred Švicarjem Petrom Luescherjem in našim Bojanom Krizajem. Bojan je s tretjim mestom dosegel enega največjih uspehov v zgodovini našega moškega alpskega smučanja. Take uvrstitve v veleslalomu doslej še nismo imeli.

Ceprav se je v petek na pobočju Vitranc zadrževala megla, to ni motilo najboljših, da ne bi pokazali vsega, kar znajo. Nad pet tisoč gledalcev, ki so se zbrali ob progi, je z zanimanjem opazoval razplet za najboljša mesta. Že prvi tekmovalci Švicar J. Fournier je najavil, da megla ne bo ovirala ostalih, saj se je začela dvigovati, in da je progla tako kot mora biti: tuda in

Nezadovoljen in jezen Ločan Boris Strel je na Vitrancu tvegaval vse, toda dobil je malo. Tako je moral v slalomu in veleslalomu s proge. — Foto: J. Košnjek

Vodilni v svetovnem moškem pokalu Švicar Peter Luescher ima pred Stenmarkom prednost desetih točk. — Foto: J. Košnjek

BOJAN DELI PETO MESTO V SP

KRANJSKA GORA — V skupnem seštevku moškega alpskega svetovnega pokala je naš Bojan Krizaj s četrtem mestom v slalomu in tretjim v veleslalomu na Vitrancu in petem mestu v Madoni osvojil štirinajst točk. In to samo v treh nastopih! Lani jih je v celotnem tečovanju svetovnega pokala dobil enaintrideset. In če bo tako nadaljeval, potem si lahko od njega obeta visoko uvrstitev. Še naprej vodi Švicar Peter Luescher pred Švedom Ingemarjem Stenmarkom.

Svetovni pokal — veleslalom — 1. Stenmark 50, 2. Luescher 40, 3. Gros 16, 4. Krizaj in David 15; skupno — 1. Luescher 85, 2. Stenmark 50, 3. Mueller in Read 40, 5. Krizaj in David 34, 6. Gros 30, 8. Donner 26, 9. Walcher in Haker 25; moštveno skupno: 1. Švica 344, 2. Avstrija 227, 3. Italija 208, 10. Jugoslavija 42.

Alpsko smučanje

Andrejevu Soriški slalom

SORIŠKA PLANINA — SD Železniki je soboto organizirala 4. mednarodni Soriški slalom, ki se ga je razen naših najboljših udeležilo 6 Japoncev, 10 mlajših Avstrijcev, trije tekmovalci Sovjetske zveze, Francoz Garcia in en Nizozemec. Nepričakovano je zmagal 20-letni študent telesne kulture iz Moskve Andrejev, med prvih deset pa sta se uvrstila tudi Žirov in Sinec. V velik uspeh je dosegel Jože Kuralt, ki se je vrnil na drugo mesto. Po prvem teku je odšel pred Magušarjem za 48 stotink in v drugem teku je bil Andrejev najhitrejši in je prehitel Kuralta, ostali pa so bili prav tako počasnejši. Tekma na Soriški planini je bila ugodna za FIS točke, saj je bil približno 0,60. Zato lahko Soriški slalom ocenimo kot uspešno. Tekma je pokazala, da se naši tekmovalci uveljavljajo.

Rezultati — 1. Andrejev (SZ), 2. Kuralt (Jugoslavija), 3. Žirov (SZ), 4. Kodama (Japonska), 5. Magušar (Jugoslavija), 6. Krizaj (Jugoslavija), 8. Strel, 14. Zibler, 23. Pretnar, 25. Kankeli, 27. Horvat, 29. Kar-

Premočni tekmovalci Novinarja

KRANJSKA GORA — Smučarska zveza Jesenice je v nedeljo organizirala v Kranjski gori tekmo v veleslalomu za prehodni razred. Sodelovalo je 130 pionirjev, mladincev in mlajših tekmovalcev. Tekmovalje je šlo tudi za slovenski pokal. Težko progno je postavil Jeseničan Janez Šmitek, največ uspeha pa so imeli tekmovalci Novinarja iz Ljubljane.

Rezultati — starejše pionirke: 1. Leskovec (Novinar), 2. Mihelič (Alpetour), 3. Mavc (Olimpija); starejši pionirji: 1. Petrovič (Novinar), 2. Čimžar (Olimpija), 3. Matičič (Novinar), 4. Oblak (Jesenice); mlajši mladinci: 1. Grašič (Alpetour), 2. Podrekar (Jesenice), 3. Klakočar (Izletnik).

Kuralt vse boljši

STARI VRH — Smučarski klub Alpetour je na Starem vrhu priredil prvi letošnji slalom za vrhunski razred, ki šteje tudi za slovenski pokal. Vanj bo vključenih 7 alpinistov, prav toliko veleslalomov in en smuk. Nedeljske tekme na Starem vrhu so se udeležili vsi najboljši razen Krizaja.

Člani: 1. Kuralt (Alpetour), 2. Strel (Alpetour), 3. Andrej Kozelj (Branik), 4. Keenik (Branik), 5. Pretnar (Alpetour). Sledijo Kankelj, Petrovič, Ribnikar, Dekleva in Benedik. Med tekmovalkami je zmagala Dornigova (Olimpija) pred Pehartovo (Tržič) in Ravnikarjevo (Alpetour).

Košarka

Reprezentanca prva

KRANJ — V počastitev dneva Jugoslovanske ljudske armade je bil v Kranju že četrti tradicionalni košarkarski turnir članskih ekip, na katerem so nastopile ekipe Triglava iz Kranja, reprezentance Kranja ter ekipa garnizije Stane Zagar.

Prvo mesto je zaslužno pripadlo ekipi reprezentance Kranja, za katero so nastopili Marjan Lampret, Miloš Lipovac, Brane Škubic, Iztok Klavžar, Alojz Klavžič, Dušan Hribnik, Milan Slokanec ter Zmagoslavac. Drugo mesto je osvojila ekipa Triglava, v kateri so manjkali kar štirje igralci prve petorke, tretje mesto pa so zasedli košarkarji garnizije Stane Zagar iz Kranja.

Vse tekme so bile v osnovni soli Josip Broz-Tito v Predosluh, tekme pa so sodili Peter Brumen, Marjan Lampret in Milan Čadež. Izidi srečanj: Triglav : JLA 65:53 (37:22), JLA : Rep. Kranj 42:64 (22:32), Triglav : Rep. Kranj 72:75 (31:44).

Skrb za šolsko mladino in rekreacijo

KRANJ — Po dveh letih je pri Zvezi telesnokulturnih organizacij občine Kranj spet zaživel komisija za košarkarstvo. Komisija, katere predsednik je Lojze Dežman in šteje dvanajst članov, se je v novi sestavi prvič zbrala pretekli teden in si razdelila delovna področja.

Tako bo komisija skrbela za delo s šolsko mladino, za rekreacijsko in vrhunsko košarkarstvo, za delo s društvi, za izobraževanje košarkarskih strokovnjakov in podobno. Ker je vrhunski šport v kranjski občini že dokaj dobro razvit, bo glavna naloga komisije v naslednjem letu predvsem skrb za šolsko mladino in razmah rekreativnega košarkarstva.

Znana je tudi večina pomembnejših košarkarskih prireditev, ki bodo v naslednji sezoni v Kranju. Razen predzadnje etape mednarodne 35. dirke Po Jugoslaviji bodo Kranjčani še organizatorji državnega cestnega prvenstva in prvenstva na dirkališču, vsakoletne dirke po ulicah Kranja, že tradicionalnih tekmovalnih veteranov-rekreativcev, na novem dirkališču pa se bodo odvijala tudi šolska prvenstva mladih navdušencev košarkarskega športa.

V Cerkljah 60 tekačev

Cerklje — V nedeljo dopoldne je športno društvo Kravce organiziralo rekreativni smučarski tek, na katerem je nastopilo 60 tekačev v štirih kategorijah. Športno društvo Kravce pripravljaja januarja še eno tekmovalno rekreativcev, datum pa bodo sporočili kasneje.

Rezultati: pionirji (2 km) 1. Gašper Kristof 8:25,7, drugi Bernard Zvonc in tretji Perne Sandi (vsi SD Kravce). Pri pionirjih je zmagal Piriš Roman iz Podbrezja. Mladinci (od 15.—25. leta) so tekli 4 km. Zmagal je Miklavčič Franc (Sk. Loka) 15:18,1 pred Permetom Igorjem, Jenkom Martinom, Permetom Tomažem in Kalanom Igorjem (vsi SD Kravce). Pri mladincih je zmagal Roblek Dario (Kokrica) s časom 25:22,0. Pri članih je zmagal Pirman Srečo (Strahovica) s časom 16:00,21 pred Gortnerjem Jožetom (Trig. — Podb. — Kertom Stanetom (Podbrezje). Četrti je bil Grah Milan (Kokrica), peti pa Pintar Miro. Pri članicah je bila najhitrejša Vodnik Marija (SGP Tehnik Sk. Loka) s časom 24:26,3, druga je bila Močnik Danica (SD Kravce), tretja pa Kavčič Mira (Smrje-Sap). Med veterani je nastopil samo Avgust Perne (SD Kravce).

Odbojka

Za slovo poraza

LESCE — Odbojkarji Zelezarja so v zadnjem kolu jesenskega dela prvenstva gostovali v Novem mestu in zgrešili s 3:1. Zelezarji so se poslovili s slabo igro. Proti vsem pričakovanjem so zgrešili s poprečnimi domačini. Poraz v Novem mestu se utegne Zelezarjem maskečati v nadaljevanju prvenstva, ko bodo točke v boju za prvaka še posebej potrebne. Zelezar je za Izolo in Kamnikom na tretjem mestu.

Odbojkarji Bleda bodo prezimili in poenakali spomladanski del nadaljevanja na petem mestu. V preloženem srečanju na mega kola II. zvezne odbojkarjske lige so gostovali v Karlovcu in doživeli izredno van poraz. Domačini, ki igrajo izredno dobro in so doma, niso imeli težkega dela. Bledu se je ponudila priložnost za izenačenje v drugem nizu, ko je vodil z 12:8, vendar ga je zapustila sreča, svoje pa so storili tudi sodniki.

V soboto in nedeljo so Blejci gostovali v Mariboru in igrali na turnirju v počastitev dneva JLA. Zmagal je Fužinar. Blejci so bili drugi, tretji so bili Mariborčani, četrto pa moštvo JLA. Bled je izgubil le s Fužinarjem, druge tekme pa je dobil.

B. Rauh

Dopisniki poročajo

KIDRIČEVO — Nogometaši Triglava so gostovali v Kidričevem in odigrali z domačim Aluminijem prijateljsko tekmo. Igra je bila v prvem delu enakovredna, v drugem pa so bili Kranjčani boljši in zaslužno zmagali 4:3. Rezultat bi bil še višji, če ne bi bili napadalci Triglava nespretni. Za Triglav so igrali Eljon, Beton, Kozuh, Valant, Ratkovič, Brezar, Krnić, Gros, Mrak, Radovljica, Arnez, Jakovac in Zlatanović.

R. G.

ŠKOFJA LOKA — Nogomet se je tudi v škofjeloški občini razširil. Tekmovala je v malem nogometu se udeležuje kar 20 ekip, v velikem pa sodeluje 8 članskih in 7 pionirskih ekip. To je dokaz, da nogomet v Škofji Loki ne nazaduje. Seveda pa se vedno ovira pomanjkanje strokovnega kadra. Januarja bodo zato organi igrali tečaj za sodnike in instruktore.

RADOVLJICA — Rekreativni nogomet v radovljiški občini se je razširil. V občinski ligi je sodelovalo 30 moštev, ki so odigrali nad 500 tekme. Sodili so jih omešeni sodniki. V prihodnjih letih se bo liga še povečala, kar pa terja urejanje novih igrišč. V prvi skupini so bili najboljši JLA, Stol, Vrhnje, Zito in Merkur, v drugi skupini Plamen, Klan, Preval, Mlada Bosna in Brezje, v tretji skupini pa Donat, Gorje, Srednja vas in Zasip.

Benedik hitro napreduje

Norčič daleč najboljši — Komaj zadovoljiva forma pred turnejo Intersport

PLANICA — Ob zaključku priprav najboljših skakalcev sta bili v soboto in nedeljo v Planici dve pregledni tekmi. V soboto so se pomerili člani tudi za pokal SRS. Nedeljska prireditev pa je bila na stari velikanki. Na osnovi treh tekem je odbor za skoke SZS določil našo reprezentanco za novoletno skakalno turnejo Intersport. Po dolgi razpravi se je odbor odločil, da bi na prvo veliko letošnje sezono odšli naslednji skakalci: Norčič, Mlakar, Kajzer, Benedik in Tepec. Naknadno je prišlo do spremembe, ko sta se vodstvo SK Triglav in skakalec Benedik odločila, da bi bila ta turneja prehuda preizkušnja za mladega kranjskega skakalca. Zaradi tega je Benedik odpotoval v St. Moritz (Švica), kjer bo danes nastopil na prvem večjem mednarodnem tekmovalnem novе sezone. Do turneje treh delov se je odbor odločil, da bi mednarodnih tekmovalcev, ki mu bodo vsakor bolj koristili pri njegovem kvalitetnem napredku, zlasti še, če hoče nastopiti na V. svetovnem prvenstvu v poletih v Planici. Vsekakor pa je komaj 19-letni Kranjčan Benedik skakalec, ki je največ napredoval od vseh skakalcev, saj je bil lani med mladinci komaj peti, letos pa se je že na začetku sezone prvič kot član uvrstil med štiri najboljšie. Ob zaključku priprav naših skakalcev z njihovo formo ne moremo biti preveč zadovoljni. Norčič je daleč najboljši in je zbral skoraj 100 točk več (iz treh tekem) kot drugouvrščen Kajzer, čeprav je Kranjčan skakal na vseh tekmah z enega naleta nižje. Po treh tekmah je bil naslednji vrstni red: 1. Norčič (Triglav) 276,9, 2. Kajzer (Ilirija) 629,6, 3. Mlakar (Logatec) 617,8, 4. Benedik (Triglav) 567,2, 5. Zupan (Jesenice) 552,4, 6. Bogataj (Ilirija) 543,7, 7. Anžel (Ilirija) 535,0, 8. Velikonja (Predmela) 534,9, 9. Tepec (Ilirija) 516,0, 10. Krizaj (Ilirija) 508,9.

Na sobotni tekmi (90-m) je bil naslednji vrstni red: 1. Norčič (Triglav), 2. Mlakar (Logatec), 3. Kajzer (Ilirija), 4. Benedik

Na zadnji pregledni tekmi naših skakalcev si je Kranjčan Grega Benedik priskahal reprezentančni dres za novoletno Intersport skakalno turnejo. — Foto: Franc Perdan

(Triglav), 5. Bogataj (Ilirija) ... 9. Zupan (Jesenice), 11. Bizjak (Triglav), 17. Čimžar (Triglav). V nedeljo so se pomerili na 120-m skakalnici. Vrstni red je bil naslednji: 1. Norčič (Triglav), 2. Kajzer (Ilirija), 3. Mlakar (Logatec), 4. Zupan (Jesenice), 5. Benedik (Triglav), ... 13. Čimžar (Triglav).

J. Javornik

Rožičev tekaški memorial

Ivo Čarman najhitrejši

RATEČE — Na letošnjem tekaškem tekmovalju za Rožičev memorial se je pod Poncami zbralo kar 200 smučarskih tekačev in tekačic. Med vsemi našimi so bili v smučni tudi Makedonci in Italijani.

Pri moških na 15 km je slavil Italijan Paolo Rupil, ki je bil boljši od Vinka Poklukarja iz Gorij. Pri mlajših članih je na isti progi z veliko prednostjo zmagal član kranjskega Triglava Ivo Čarman. Čarman je med vsemi dosegel tudi najhitrejši čas na 15 km. To je še en dokaz, da je Ivo naderjen tekač, kar je dokazal tudi na tekmah v Davosu.

Moštveno lovoriko so osvojile Jesenice pred TVD Gorje in Olimpijo, Ihanom, Triglavom in Kamnikom.

Rezultati — ml. pionirke (2 km): 1. Smrekar (Dol) 8:11, 2. Nagode (Gorje) 9:05, 3. Bešter (Triglav) 9:13; ml. pionirji (2 km): 1. Velepevec (Dol) 7:31, 2. Kerštin (Jesenice)

7,42, 3. Ponikvar (Olimpija) 7,45; st. pionirji: (4 km): 1. Meševič (Jesenice) 13,39, 2. Slabjanja (Dol) 14,33, 3. Tarman (Rateče) 14,43; st. pionirke (4 km): 1. Mlakar (Jesenice) 15,35, 2. Kuralt (Ihan) 16,45, 3. Pogacnik (Ihan) 17,07; ml. mladinci (5 km): 1. Kustec 20,21, 2. Gracer (oba Jesenice) 20,34, 3. Gregorič (Ihan) 20,35; ml. mladinke (5 km): 1. Smolnikar (Olimpija) 21,59, 2. B. Martinovič 22,33, 3. M. Martinovič (oba Jesenice) 22,41; st. mladinci (5 km): 1. Sušina (Olimpija) 22,57, 2. Jelovčan 23,33, 3. Koroteč (oba Triglav) 25,32; st. mladinci (10 km): 1. D. Djuričič (Jesenice) 40,08, 2. Klemenčič (Dol) 43,09, 3. Kršinar (Olimpija) 44,10; ml. člani (15 km): 1. Čarman (Triglav) 58,38, 2. Podlogar 1:00,59, 3. Rodman (oba Gorje) 1:02,38; člani: 1. Rupil (Italija — Bela peč) 57,10, 2. Poklukar (Gorje) 58,51, 3. T. Djuričič (Jesenice) 1:00,09.

-dh

Trgovsko podjetje
MERKUR veleželeznina n. sol. o.,
Kranj, Koroška 1
TOZD PRODAJA NA DROBNO, n. sub. o.
Kranj, Koroška 1
v a b i k sodelovanju

DELAVCE
ZA PRODAJALNE V KRANJU,
LESČAR IN NAKLEM

Prošnje pošljite v 10 dneh po objavi na naslov:

Trgovsko podjetje MERKUR veleželeznina, n. sol. o.,
Kranj, Koroška c. 1, kadrovska socialna služba.

Predzadnja etapa v Kranju

KRANJ — Konec preteklega tedna je bila v Beogradu serija organizacijskega odbora za pripravo dirke Po Jugoslaviji, ki so se je udeležili delegati etapnih mest in košarkarskih zvez republik in pokrajin. Odločena je bila predvsem za Kranj, saj je bil dokončno sprejet predlog, da bo v dirki kot organizator sodelovalo tudi naše mesto.

35. jubilejna mednarodna etapna košarkarska dirka Po Jugoslaviji bo vsakogar nekaj posebnega. Njen pokrovitelj bo predsednik republike Tito, točkovača pa se bo dvojno za svetovni pokal. To pomeni, da bo na dirki sodelovalo najmanj dvanajst državnih reprezentanc z vseh koncev sveta. Napovedujejo celo udeležbo petnajstih držav.

Start te največje košarkarske prireditve pri nas bo v Skopju 24. junija, končala pa

se bo 4. julija v Zagrebu. Na dolgi poti po vsej državi bodo morali košarkarji premagati tudi strme vzpone na Vršeh, od tam pa bodo 3. julija prišli v Kranj. Tu bo izredno zanimiva predzadnja etapa na kronometer, ki vrh vodila s stratiškega dirkališča na vrh Šmarjetne gore. Kranjski košarkarski delavci bodo torej imeli lepo priložnost, da znova pokažejo svoje organizacijske sposobnosti, ljubitelji tega množičnega športa pa bodo lahko občudovali največje košarkarske mojstre sveta.

Ob tem velja povedati, da balkanskih iger, za katere se je prav tako potegoval Kranj, prihodnje leto ne bo v Jugoslaviji. Grki so nazadnje le prevzeli gostiteljstvo, medtem ko bo naša država prišla na vrsto 1980. leta.

H. Jelovčan

Slovenski almanah

LJUBLJANA — Sestavljavci Slovenskega almanaha, ki je za leto 1979 športni, so predstavili letošnjo izdajo knjige. Le-ta je namenjena našemu bralcu, ki se zanima za šport in športno rekreacijo. V njej pa je tudi dovolj branja za ostale.

Že nekaj let DELO TOZD Revije izdaja Slovenski almanah, ki je v javnosti naletel na ugoden odmev. To so dokazale tudi vse dosedanje tri izdaje. Pokazalo pa se je, da je vsakoletna izdaja gradiva vendarle preobširna. Zato so se odločili, izpopolniti vmesna leta s specializiranimi izdajami. Letošnja je športna.

Športni Slovenski almanah 79 zajema tri poglavja. Sestavljavci, predsednik uredniškega odbora Ante Mahkota ter uredniški odbor, so se držali načela, da je v njem za vsakega nekaj. V prvem

delu je koledar s karikaturnimi, ki jih je pripravil Bine Rogelj. Nato so opisi dogodkov v tem letu, prvaki, rekordi in reportaže. Drugi del je namenjen dogodkom v letu 1979. Tu je peto svetovno prvenstvo v Planici, osebna izkaznica udeležencev odprave na Everest, svetovno prvenstvo v veslanju na Bledu in osme sredozemske igre v Splitu. V njem je tudi rekreacija pred TV kamerami. V tretjem delu pa so podatki o tovarni Elan in njenih smučeh, Slovenija športu in Radenski. Te delovne organizacije so finančno pomagale izdaji almanaha. Na koncu je koledar trinajstih zimskih olimpijskih iger leta 1980 v Lake Placidu in dvaindvajsetih poletnih v Moskvi.

Naklada je 10.000 izvodov, cena pa je 40 ali 50 dinarjev z na plačilo OI v Moskvi. Ni pretirana in je res dostopna vsem.

-dh

DELAVCI

- TOZD za ptt promet Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka
- TOZD za vzdrževanje in gradnjo tt sredstev in transport in
- delovne skupnosti skupnih služb,

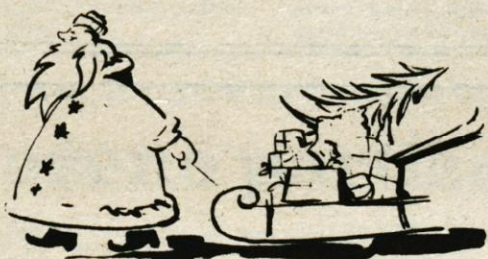
združeni v

PODJETJE ZA PTT PROMET KRANJ

*želi vsem uporabnikom ptt storitev
srečno in uspešno 1979. leto*

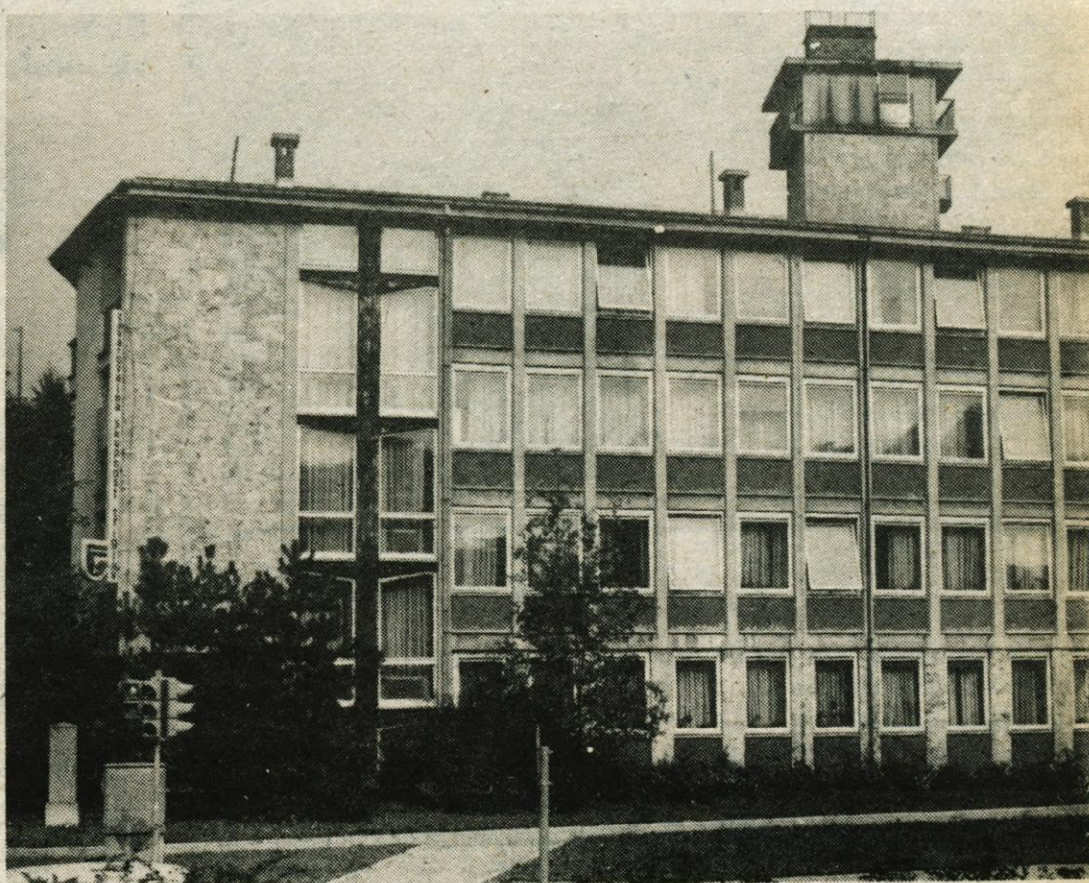

Pošte, telegrafi in telefoni kvalitetno opravljajo vse poštne, telegrafske in telefonske storitve, plačilni promet ter hranilnico za Poštno hranilnico in Ljubljansko banko, poleg tega pa hitro in kvalitetno vzdržuje naročniške telefonske centrale in telefonska omrežja.

zavarovalna skupnost triglav

Gorenjska območna skupnost Kranj

*Vsem občanom in poslovnim prijateljem
želimo srečno in uspešno novo leto 1979*

Vsem zavarovancem se zahvaljujemo za zaupanje
in se priporočamo

lip bled

lesna industrija
64260 bled, ljubljanska c.32

telefon: 064-77-384
telegram: lip bled telex: 34 525 yu lipex
poslovalnica rečica
tel. 064-77-944
poslovalnica murska sobota
tel. 069-22-941

**Vsem delovnim ljudem,
kupcem in poslovnim
prijateljem želimo srečno
in uspešno novo leto 1979**

SGP GRADBINEC

n.sol.o.KRANJ nazorjeval

**Kolektiv splošnega gradbenega
podjetja
Gradbinec
Kranj**

*želi občanom in poslovnim
prijateljem srečno in uspeha
polno novo leto*

Modni salon
KAVČIČ Marija,
Kranj, Tomšičeva 15

*želi cenjenim strankam
srečno novo leto 1979
in se priporoča*

Izdelujem vsa ženska oblačila
po meri hitro in solidno.

Odprto od 9. do 14.30, v petkih
od 14. do 18. ure, v sobotah
zaprto.

Krila izdelam v enem tednu.

KUNSTELJ ROZALIJA
frizerski salon,
Kranj, Prešernova 4

*želi cenjenim strankam
srečno novo leto
in se še nadalje priporoča*

Modno

ČEVLJARSTVO kern
Kranj

Delavnica Partizanska 5

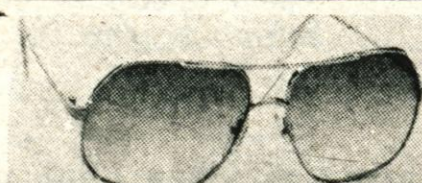
Prodajalna Kranj,
Maistrov trg (nasproti Delikatese)

*želi cenjenim strankam in občanom Gorenjske
srečno novo leto 1979 in se priporoča s kvali-
tetno izdelavo vsakovrstne moške in ženske
obutve.*

Branka Herle

Optik
Kranj, Vodopivčeva 19

Izdelava vseh vrst očal, tudi na recept in vsa popra-
vila hitro in solidno izdelam.

*Cenjenim strankam želim srečno novo
leto.*

»Cvetličarna«
FRANCKA SEVER

64000 Kranj, Vodopivčeva 17
Telefon: (064) 21-760

vam nudi
po najugodnejših cenah
šopke
aranžmaje
vence
ter raznovrstne lončnice

*želi cenjenim strankam
srečno novo leto 1979
in se priporoča*

**Titan, tovarna kovinskih izdelkov in
livarna Kamnik z n. sol. o.**

proizvaja: fitinge črne in pocinkane, ključavnice navadne
in cilindrične, obešanke navadne in cilindrične, motorne
mesoreznice in drobilke za orehe, ulitke iz temprane litine
za avtomobilsko, strojno in elektro industrijo.

Cenjenim potrošnikom priporočamo naše renomirane iz-
delke.

Naš delovni kolektiv želi občanom in poslov-
nim prijateljem Gorenjske srečno novo leto
1979.

**DIMNIKARSKO PODJETJE
KRANJ**
s svojimi enotami v Kranju,
Škofji Loki in Trzinu

*želi strankam,
poslovnim prijateljem
in občanom srečno
in uspešno
novo leto 1979*

Veletrgovina

ŽIVILA

Kranj

TOZD Veleprodaja
TOZD Maloprodaja
TOZD Slaščičarna-Kavarna
Samoupravna delovna skupnost
skupnih služb

*Mnogo sreče, zadovoljstva in delovnih uspehov
v novem letu želimo vsem, posebno pa svojim
potrošnikom in poslovnim sodelavcem.*

*Zahvaljujemo se za sodelovanje v preteklem
letu in se še naprej priporočamo.*

MERKUR

Veleželeznina Kranj, Koroška 1 n. sol. o.

*Vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem
in kupcem želimo srečno leto 1979*

IMOS
— SGP Tržič p. o.

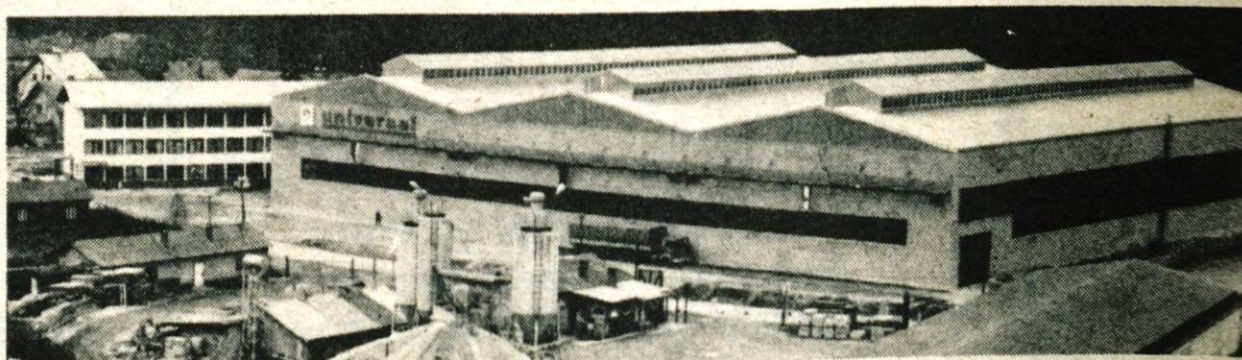
ARHITEKT **BIRO**
SGP TRŽIČ

*Vsem delovnim ljudem in poslovnim prijate-
ljem želimo srečno in uspešno novo leto
1979*

universal

JESENICE

želi vsem občanom in poslovnim prijateljem uspešno leto 1979

**Samopostrežna
restavracija**

Kranj

*Delovni kolektiv želi gostom in občanom
Gorenjske srečno novo leto 1979.*

Odprta je vsak dan, razen ob nedeljah in praznikih, od 7.
do 21. ure; z našimi uslugami se še naprej priporočamo.

lesnina

KRANJ — PRIMSKOVO

vam v mesecu decembru nudi nakup opuščenih programov pohištva po občutno znižanih cenah.

Obiščite nas na novoletnem sejmu v Kranju, v salonu na Primskovem, v salonu kuhinjske opreme na Titovem trgu v Kranju in v prodajalni pohištva na Jesenicah, Skladišna 5.

Obenem želimo vsem občanom Gorenjske srečno 1979. leto in se priporočamo še v naprej.

MLADI ROD KRANJ

Velika novoletna razprodaja

- otroške konfekcije in
- pletenin

v prostorih bivše delavnice
KRIM na Cesti JLA 5
(pri avtobusni postaji)
v Kranju

od 18. do 30. decembra 1978
vsak dan od 8. do 19. ure

Živila
Kranj

predpraznični ugoden nakup
priporočamo
se za nakup
in vam želimo
prijetno
praznovanje

slasčice
konzerve
pijače

LIP Lesna industrija Bled

Ljubljanska c. 32
PRODA NA
JAVNI LICITACIJI

1. osebni avto VW — Y 1200, letnik 1973,
v dobrem stanju, registracija do novembra 1979, vozilo je
bilo garažirano, opremljeno je z dobrimi gumami.

Izključna cena 60.000 din

Prometni davek in pogodbeno takso plača prodajalec.

2. Električni faktorni stroj znamke EMTRON
komplet z original mizo, inv. št. 2210

Stroj je sposoben za takojšnjo uporabo.

Izključna cena 5000 din.

Prometni davek plača kupec po tar. št. 1 s stopnjo 25,5 odstotka.
Licitacija bo 29.12. 1978 ob 15. uri v prostorih DSSS LIP Bled,
Ljubljanska c. 32.

Navedena osnovna sredstva si zainteresirani lahko ogledajo eno
uro pred pričetkom licitacije in vplačajo polog v višini 10 od-
stotkov od izključne cene. Zastopniki delovnih ali drugih organi-
zacij morajo predložiti pooblastilo in za faktorni stroj še izjavo
zaradi oprostitve prometnega davka.

SGP GRADBINEC

n.sol.o.KRANJ nazorjeva 1

Po sklepu Odbora za delovna razmerja
TOZD LESNI OBRATI KOKRICA

objavljamo proste delovne naloge in opravila

1. 2 KVALIFICIRANA TESARJA

Pogoji: končana poklicna šola z zaključnim izpitom
gradbene smeri in leto dni delovnih izkušenj

2. 1 KVALIFICIRANEGA MIZARJA

Pogoji: končana poklicna šola — lesne smeri z za-
ključnim izpitom in leto dni delovnih izku-
šenj

Za razpisane delovne naloge se delo združuje za nedoločen
čas in s polnim delovnim časom.

Kandidati naj pošljejo z dokazili pošljejo na naslov
SGP »Gradbince« kadrovska socialna služba, Kranj,
Nazorjeva 1.

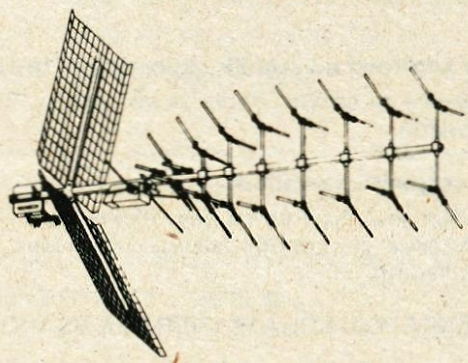
Prijave sprejemamo 15 dni od objave v časopisu.

OOUR FABRIKA
NIKOLA TESLA
BEOGRAD

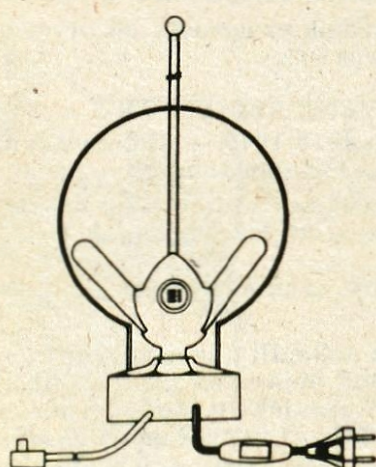
TUDI TELEVIZORJU LAHKO DAMO DARILLO

TV ANTENA SPECTRA COLOR

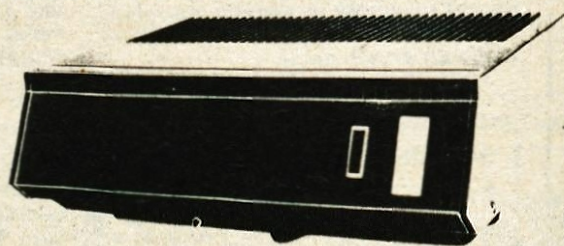
	Področje	Kanali	Ojačanje	Odnos naprej - nazaj	Kot sprejema	Priključna impedanca
TVSC 39	F V (UHF)	25 — 60	14 — 18	25	29°	240 - 300
TVSC 43	F IV (UHF)	21 — 37	14 — 18	25	29°	240 - 300

SOBNA TV ANTENA Z OJAČEVALCEM SAPI — 501

SPREJEMNA PODROČJA: F I, UKV, F III, F IV/V
FREKVENČNI OBSEG SPREJEMA: 45 — 860 MHz
OJAČANJE: 9 dB
IZHODNI PRIKLJUČEK: Koaksialni 75Ω (OHMOV)
NAPAJANJE: 220 V/50 Hz
IZVEDBA V TREH BARVAH: BELI, RDEČI IN ČRNI

TV STABILIZATOR — COLOR TVS — 707 C

Stabilizator napetosti varuje pred okvarami drag barvni televizijski sprejemnik pri znižani
ali zvišani napetosti električnega omrežja.

Izveden je na elektromagnetnem principu in impregniiran s poliestrsko smolo. Vgrajen je v
ohišje iz temperaturno visoko odporne plastične mase. Opremljen je s preklopnikom za

omrežno napetost 220/110 V in indikatorsko žarnico — tlivko.

Vhodna (priključna) napetost stabilizatorja 220/110 V, 50 Hz

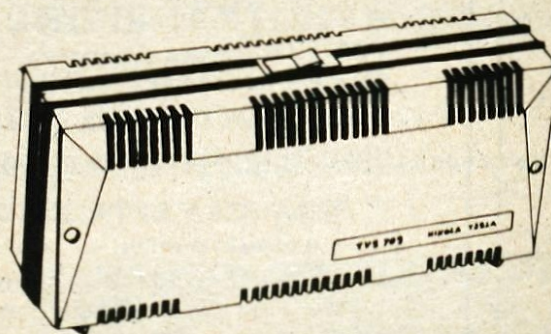
Izhodna (stabilizirana) napetost 220/110 V, 50 Hz

Stabilizator je namenjen za barvne televizorje, ki so predvideni za napetost 220/110 V,

50 Hz,

Nominalna obremenitev 400 VA in 250 VA

TV STABILIZATOR (ČRNO — BELI) TVS — 709

Stabilizator omogoča pravilno delovanje vašega televizijskega sprejemnika ne glede na
spremembe napetosti napajalnega električnega omrežja.

Stabilizator je vgrajen v ohišje iz temperaturno visoko odporne plastike. Na posebno
zahtevo lahko dobavljamo tudi stabilizator z nominalno obremenitvijo 200 VA.

Vhodna (priključna) napetost stabilizatorja 220 V/50 Hz

Izhodna napetost stabilizatorja: namenjen je televizijskim sprejemnikom za omrežno

napetost 220 V/50 Hz

Nominalna obremenitev 130 VA

MALI
OGLASI

telefon
23-341

OBVESTILO

Male oglase in zahvale za zadnjo letošnjo številko Glasa bomo sprejemali še danes do 15. ure

ČP Glas

PRODAM

Poceni prodam POMIVALNO MIZO. Informacije po tel. 22-136 9602

Ugodno prodam KOKOŠI. Zadruga 18, Duplje 9606

Prodaj čistokrvnega nemškega OVČARJA – mladiča. Gorjanc, Sitarjska 12, Kranj 9628

Prodaj dva težka PRAŠICA. Babelj 16, Preddvor 9714

Prodaj PRAŠICA za zakol. Senčur, Gasilska 17 9716

Prodaj termoakumulacijsko PEC 6 kW in štiristezni MAGNETOFON »Philips« 4307. Zg. Duplje 20 9717

Prodaj črnobel TELEVIZOR »Panorama«. Škrjanc Ivan, Cerklje 242 9718

Prodaj mesnatega PRAŠICA, težkega 140 kg, polovico KRAVE in plemensko TELIČKO, simentalo, staro šest tednov ter kupim betonski mešalec, 100-litrski, dobro ohranjen. Zg. Brnik 6, Cerklje 9719

Prodaj TRAKTOR »deutz«, 30 KM, s kosilnico, borove PLOHE in lesen gnojnični SOD s črpalko na motorni pogon. Zupin, Smartno 15, Cerklje 9720

Prodaj 200 kg težkega PRAŠICA za zakol. Češnjek 9, Cerklje 9721

Prodaj KRAVO. Predoslje 13, Kranj 9722

Prodaj avto R-16 TS, letnik 1970, termoakumulacijski PEČI (3 kW in 5,5 kW) in JADRNIČO »sea devil«. Informacije po tel. 21-808 9723

Prodaj SLAMOREZNICO »Speiser« v dobrem stanju s puhalnikom in verigo. Srednja vas 55, Senčur 9724

Prodaj VOLA, težkega 550 kg. Kunčič, Lancovo 11, Radovljica 9725

Prodaj KONJA, delovnega, težkega 650 kg in KRAVO s teletom. Triglavska 15, Rečica pri Bledu 9726

Prodaj rabljen PRALNI STROJ »Naonis« S 45 z manjšo okvaro. Telefon 064-60-758 ali naslov v oglasnem oddelku 9727

Prodaj KOMPRESOR z vsemi priključki. Jugović, Sveti Duh 2, Škofja Loka, tel. 60-252 9728

Prodaj domač ŠPEH. Naslov v oglasnem oddelku 9729

Prodaj 40 kg težkega PRAŠICA. RA. Praprotna polica 4, Cerklje 9730

KUPIM

Kupim BETONSKI MEŠALEC, lahko brez motorja, in menjalnik Opel rekorda ali kadeta. Informacije po tel. 23-274, Kranj 9734

VOZILA

Ugodno prodam osebni avto ŠKODA 110 L, letnik 1972, Anton Miklič, Veliki breg 17, 64281 Mojstrana 9634

Izdaja ČP Glas, Kranj, Ulica Moše Pijadeja 1. Stavak: GP Gorenjski tisk Kranj, tisk: Združeno podjetje Ljudska pravica, Ljubljana, Kopljarska 2. – Naslov uredništva in tarjave lista: Kranj, Moše Pijadeja uprava lista: Kranj, Moše Pijadeja 1. – Tekoči račun pri SDK v Kranju številka 51500-603-31999 – Telesni številki: glavni urednik, odgovorni lektor, in uprava 23-341, urednik, urednik in uprava 21-860, maloprodajno 21-835, novinarji 21-860, maloprodajno in naročniški oddelki 23-341. – Naročnina: letna 300 din, polletna 150 din, cena za 1 številko kolportaži 4 dinarjev. – Oprošče v prometni davki po pristojnem mnenju 421-1/72.

ZAHVALA

Ob izgubi naše drage in dobre mame

MARIJE KOCIJANOVE

roj. Zupan

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste jo spremili na njeni zadnji poti, ji darovali cvetje in nam izrekli sožalje.

Lepa hvala vsem, ki so ji pomagali pri njeni bolezni, posebno pa dr. Janezu Roniku za njegovo skrb in vsestransko pomoč.

Vsem še enkrat iskrena hvala!

Žalujejo vsi njeni!

Kranj, Radovljica, Leše

dežurni veterinarji

od 29. decembra 1978 do 6. januarja 1979

Janez Teran, dipl. vet., Kranj, Vrečkova 5, telefon 26-357 ali 21-798 in Vehovec Srečko, dipl. vet., Kranj, Stošičeva 3, tel. 22-405 za občino Kranj;

Habjan Janko, dipl. vet., Žiri 130, tel. 69-280 za občino Škofja Loka;

Plestenjak Anton, dipl. vet., Bled, Prešernova 34, telefon 77-828 ali 77-863 za občino Radovljica in Jesenice.

Dežurstvo se prične ob 14. uri popoldan in traja do 6. ure zjutraj naslednjega dne. Centralna dežurna služba ŽVZG Kranj, telefon 25-779 pa deluje neprekinjeno.

Živinorejski veterinarski zavod Gorenjske

Zamenjam ZASTAVO 101, letnik 1973, registriran do junija 1979 za 126-P. Koder, Jesenice, C. Revolucije 6 9681

Prodaj karambolirano »katrc« L-4, v voznom stanju. Premrv, Podnart 50 9727

Prodaj VW 4200 J, letnik 1974, prevoženih 53.000 km. Dolenc Ivan, Podoben 2, Poljane nad Škofjo Loko 9728

Prodaj ZASTAVO 750, Draksler, Kranj, Zavska 55 9729

Prodaj FORD 12-M, po zelo ugodni ceni. Pavkovič, Bistrica 163, Tržič 9730

Prodaj novo LADO SL, Bradač, Golnik 67 9731

Prodaj avto ZASTAVO 750 luxe, letnik 1977. Informacije po telefonu 47-244, Kranj 9732

Kupim »FIČKA« do enainpol starega milijona, registriranega vsaj še šest mesecev. Informacije po telefonu 23-206 od 14.30 do 16. ure 9733

OBVESTILA

Centralno napeljavo izoliram s pločevino, kvalitetno in poceni. Praprotnik Ivan, Frankovo naselje 68, Škofja Loka 5967

SLAŠČICARNA na Planini Kranj, čez Kokrški most, obvešča cenjene stranke, da bo zaradi prenovitve zaprta od 5. do 30. januarja 1979 9735

PRIREDITVE

KS ZALOG prireja 31. 12. 1978 veliko silvestrovanje v dvorani osnovne šole Zalog s pričetkom ob 19. uri. Rezervacij ni. Igra ansambel »MUROVICA« 9711

OO ZSMS Podnart vas vabi na silvestrovanje s pričetkom ob 20. uri – za staro in mlado. Igra ansambel SAFARI 9736

IZGUBLJENO

Pogrešamo PSA – nemškega ovčarja. Sliši na ime NERO. Najdite-lja prosimo, da obvesti Loparnikove, Vidmarjeva 2, Kranj 9737

STANOVANJA

Dvema dekletoma oddam SOBO. Naslov v oglasnem oddelku 9738

Iščem ogrevano SOBO v Kranju. Ponudbe po tel. 23-647/33 Inex Adria 9739

Student in studentka vzameta v najem SOBO ali GARSONJERO v Kranju ali okolici. Ponudbe pod šifro »1979« 9740

ZAPOSLOTITVE

Izurjen, komercialni ansambel (kvintet), išče silvestrski aranžma. Informacije po tel. 25-867 9741

ODKUPUJEMO SVINJSKE KOŽE PO UGODNEJŠI CENI KOT PREJŠNJA LETA

KOTO

KOTEKS TOBUS in zbiralnica kmetijskih zadrug

Vsem kmetovalcem želimo srečno in uspešno novo leto 1979

metalka

VAM
NUDI

iz
konsignacije

Viessman – najmodernejši kotli in avtomatike za centralno ogrevanje

Thyssen – oljni gorilci od 15.000 do 80.000 kcal/h (cena 398 DM in 2.604,15 din), poleg teh vam nudimo tudi plinske gorilce in instalacijski pribor

Atrol – raztezne posode in pripadajoče armature

Grundfos – obtočne črpalke

Dobava takoj po vplačilu

Vse informacije, nasvete pri izbiri, projektiranju in nakupu, dobite v METALKI LJUBLJANA, Dalmatinova 2, III. nadstropje, soba 5, ali po telefonu številka (061) 317-144

V SPOMIN

Danes mineva leto žalostnih dni, ko se nista več vrnila domov naša sinova in brata

MATJAŽ MATTEWEBER
in
MARKO VREČEK

Čas, ki mineva ni mogel potolažiti naše žalosti in spominov na vaju.

Vsem, ki se jih spominjate, prinašate cvetje in prižigate svečke, iskrena hvala.

Družini Matteweber in Vreček

Kranj, 26. 12. 1978

ZAHVALA

Ob nenadni smrti našega moža, očeta in brata

IVANA PIVKA

se vsem, ki so z nami delili bolečino ob njegovi smrti, najiskrenejše zahvaljujemo. Posebno se zahvaljujemo sosedom Brtončelj, kakor vsem prijateljem in znancem za pozornost in darovano cvetje.

Žalujejo: žena, sin, hčerka ter brat in sestre

Škofja Loka, 18. 12. 78

Dva obraza

H. Jelovčan

Nekakšen čuden občutek je pač takole, ko na eni strani tako zelo poudarjajo, kako zelo cenijo stalne stranke, na drugi strani pa morebitne odganjajo. mislim, da s prav drobno ne-ustlogo, ki pri vsem poslovanju ni omemba vredna, je pa za kupca morda precej dragocena.

D. Humer
Foto: J. Zaplotnik

NOV HOTEL ODPRT – V sredo, 20. decembra, je Centralova temeljna organizacija združenega dela Gostinstvo odprla na Jezerškem nov hotel B kategorije Planinka, ki je zrasel na pogorišču starega hotela. Hotel je zgradilo podjetje Gradbinec, v njem pa je 84 ležišč. – B. B.

Osrednja proslava v počastitev dneva JLA v kranjski občini je bila 22. decembra dopoldan v vojašnici Stane Žagar v Kranju. Na slovesnosti so med drugim podelili prehodno zastavico planinski enoti, ki so jo letos ponovno izbrali za najboljšo v ljubljanskem armadnem območju. — Foto: J. Zaplotnik

Praznik vojakov in občanov

Sprevod dedka Mraza

Kot si ne moremo zamisliti pravega novega leta brez snega in gneče, tako ne gre tudi brez prijaznega dedka Mraza. Male in velike Kranjčane bo obiskal v sredo, četrtek, petek in soboto od 16. do 17. ure, ko bo s svojimi spremljevalci krenil od zgradbe občinske skupščine mimo Globusa na Maistrov trg in naprej po Prešernovi ulici na Titov trg do Prešernovega gledališča. Delček pravljčnosti v vsakdanjosti odraslih in živo pričakovanje otrok.

H. J.

Ob koncu proslave so pripadniki planinske enote poslali pozdravno pismo tovarišu Titu ter pospremili zastavo. Praznovanje pa se je nadaljevalo še naprej s tovariškimi srečanjem vseh udeležencev. In verjetno med njimi ni bilo nikogar, ki bi ne sprejel prijaznega vabila gostiteljev k znanemu vojaškemu kosilu.

S. SAJE

[illegible]

DEŽURNI NOVINAR.
21-860

NAJBOLJŠI ŠPORTNIK – Zagreb-
ški časopis Mladost je v tradicionalni
anketi o najboljšem športniku izbral
Boruta Petriča kot športnika leta, za
najboljšo športnico pa rokometašico
Kitičevo; drugi na listi najboljših pa
je celjski atlet Rok Kopitar.

L. M.

NOVA SOCIALISTIČNA MURSKA SOBOTA, NOVO MESTO, GLAS Ljubljane, GORENJSKO

VESTNIK

1978 XIX. - Št. 45 Murska Sobota, 24. novembra 1978 - CENA 4 D

glas

GLASILO
SOCIALISTIČNE
ZVEZE
DELAVNEGA
LJUDSTVA

24. novembra 1978

Cena 4 D

OB NAŠEM PRVENCU

Pokrajinski listi, ki so pomembna sestavina informacijskega sistema v naši republiki, s priloženo skupno novoletno prilogo razgrinjajo svojim naročnikom in bralcem zagotovo doslej največji dosežek uredniškega sodelovanja. To je prvi poskus skupnega prizadevanja za popravilo in izboljšanje vsebine pokrajinskih listov ter predstavitev življenja in ustvarjanja v krajih slovenske obale do Pomurja ter od Gorenjske do Dolenjske.

Na bralcih je, da ocenijo to prvo skupno prvenec. Ob prvenec lahko le želimo, da prvi sad skupnega sodelovanja pokrajinskih časnikov v Celju, Kranju, Murski Soboti, Novem mestu, Velenju, ne bo ostal samo poskus, pač pa začetek trajnejšega sodelovanja, ki naj bi

pomembno vplivalo tudi na izboljšanje kvalitete slovenskih pokrajinskih časnikov in utrdilo njihovo programsko in novinarsko sodelovanje.

Podoben skupni nastop pripravljajo tudi slovenske lokalne radijske postaje in ga načrtujejo za prvo polovico prihodnjega leta.

Izdajo prve skupne priloge slovenskih pokrajinskih časnikov izkoriščamo tudi za predstavitev Skupnosti delovnih organizacij lokalnih sredstev javnega obveščanja v SR Sloveniji, ki je začela z delom z novim letom 1978 in ki jo je ustanovilo 7 slovenskih pokrajinskih časnikov ter 15 slovenskih lokalnih radijskih postaj.

Skupna značilnost lokalnih sredstev javnega obveščanja pri nas je njihova svojstvena družbena vloga v sistemu javnega obveščanja v krajevni skupnosti, temeljni organizaciji združenega dela, občini in na medobčinski ravni. Posebnost družbene vloge se kaže zlasti v obveznosti lokalnih sredstev javnega obveščanja, da se neposredno in tvorno vključijo v družbenopolitično, samoupravljalno, gospodarsko in kulturno življenje temeljnih celic družbenopolitičnih skupnosti ter uresničujejo ustavno pravico delovnih ljudi in občanov na ta način, da jih obveščajo o vseh pomembnih dogodkih v njihovi krajevni skupnosti, temeljni organizaciji združenega dela in občini, hkrati pa jim s svojo odprtostjo omogočajo, da javno sodelujejo pri reševanju skupnih družbenih vprašani ali pri oblikovanju javnega mnenja.

Delovne organizacije lokalnih sredstev javnega obveščanja v SR Sloveniji so se združile v Skupnost z namenom, da v tej samoupravni povezavi uresničujejo naslednje skupne interese: krepitev vseh organizacijskih oblik družbenega vpliva pri izvajanju funkcije lokalnega javnega obveščanja, utrjevanje vseh oblik neposrednega vključevanja delovnih ljudi in občanov v vse zvrsti in oblike javnega obveščanja, spodbujanje nadaljnjih (novih) oblik podružbljanja sredstev javnega obveščanja, oblikovanje enotnih načel izvajanja funkcije lokalnega javnega obveščanja v skladu z družbenimi interesi, sodelovanje pri sprejemanju stališč o razvoju lokalnih sredstev javnega obveščanja, sodelovanje pri sprejemanju enotnih načel kadrovske politike itd. Skupni interes pa je tudi oblikovanje enotnih stališč o samoupravnem programskem, tehničnem in ekonomskem sodelovanju in povezovanju z osrednjimi slovenskimi sredstvi javnega obveščanja.

O pomembnosti vloge lokalnih sredstev javnega obveščanja v SR Sloveniji naj govori še nekaj števil. 7 slovenskih pokrajinskih časnikov v skupni nakladi več kot 130.000 izvodov prebere najmanj pol milijona občanov, to je vsak četrti prebivalec naše republike. 15 slovenskih lokalnih radijskih postaj pa ima okrog milijon poslušalcev. Dokaz o nepogrešljivosti lokalnih sredstev javnega obveščanja v našem sistemu.

Vsem naročnikom in bralcem pokrajinskih časnikov in poslušalcem lokalnih radijskih postaj v SR Sloveniji SREČNO 1978!

MARIJAN LIPOVŠEK,
predsednik
skupščine skupnosti

Skupnost delovnih organizacij lokalnih sredstev javnega obveščanja v SR Sloveniji, njen sedež je v Velenju, so ustanovili:

POKRAJINSKI ČASNIKI

Dolenjski list, Novo mesto, Glas, Kranj, Naš čas, Velenje, Novi tednik, Celje, Primorske novice, Koper, Tednik, Ptuj in Vestnik, Murska Sobota;

LOKALNE RADIJSKE POSTAJE

Brežice, Celje, Cerklje, „Triglav“, Jesenice, „Glas Ljubljane“, Ljubljana, Murska Sobota, Ormož, Ptuj, Radlje ob Dravi, Sevnica, Slovenj Gradec, Šmarje pri Jelšah, Trbovlje, Trzin in Velenje.

Novoletno prilogo je v sodelovanju z uredništvom pokrajinskih listov uredil Marjan Legan, glavni in odgovorni urednik Dolenjskega lista ter predsednik programskega odbora pokrajinskih časnikov pri Skupnosti delovnih organizacij lokalnih sredstev obveščanja v Sloveniji. Oblikoval jo je Dušan Lazar, oblikovalec pri ČZP Dolenjski list.

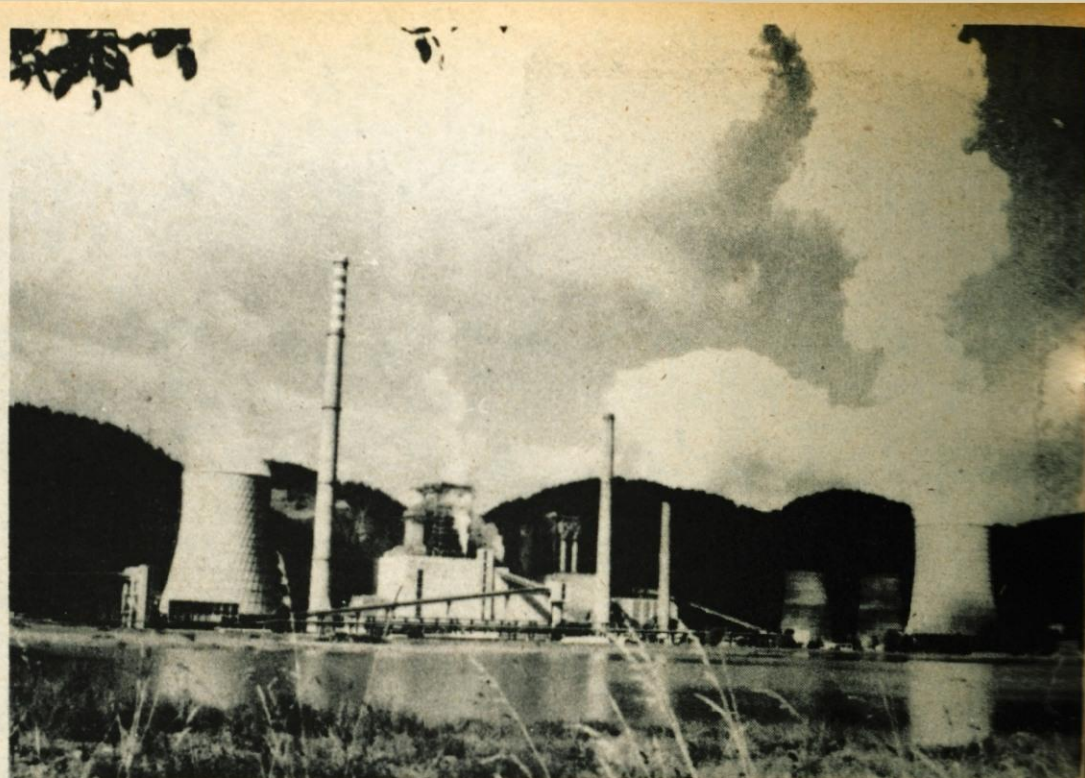
IZKUŠNJE TUDI ZA DRUGE

Šaleška dolina skriva v svojih nedrjih veliko naravno bogastvo. V tem energetskega bazenu je več kot 700 milijonov ton lignita, kar je še posebej pomembno zdaj, ko je premož kot nacionalno bogastvo znova v središču pozornosti.

Spoznanje, da je najbolj ekonomična poraba lignita na kraju izkopa, je že staro. Že pred več desetletji, ko je bila proizvodnja lignita v primerjavi z današnjo pravzaprav neznatna, so se v Šaleški dolini že odločili za postavitev prve termoelektrarne. V Velenju so začeli kopati premog 1875. leta, prvo termoelektrarno z močjo 7,5 MW pa so zgradili leta 1928. Prva faza šostanjskih termoelektrarn je začela obratovati 1956. leta, lani pa so v rekordnem času zgradili

že četrto fazo, moči 335 MW, ki je največji proizvodni agregat v državi, skupaj z nuklearno elektrarno Krško pa predstavlja največji elektroenergetski objekt, ki bo zgrajen v naši republici v obdobju 1976 — 1980. Z izgradnjo novega 335 MW bloka so šostanjske termoelektrarne s skupno instalirano močjo 745 MW druga največja jugoslovanska termoelektrarna, in sicer za termoelektrarno Kosovo z instalirano močjo 800 MW.

Gradnja četrte faze šostanjskih termoelektrarn je bila opravljena v predvidenem roku s sredstvi, ki so bila določena ob njeni odobritvi. Ti in še nekateri drugi podatki kažejo na resnično veliko zavzetost in odgovornost investitorja. Investicijska skupina, ki je gradila tretjo in četrto fazo šostanjskih termoelektrarn, se je letos samoupravno organizirala v temeljno organizacijo združene dela Inženiring, ki si prizadeva, da bi pridobljene izkušnje posredovala tudi drugim pri gradnji objektov, ki so vključeni v program gradnje elektroenergetskih objektov v naši republici. TOZD Inženiring je najprej prevzel investicijski inženiring pri gradnji nove toplotne Ljubljana II; gradbena dela so se začela oktobra letos, še letos pa bodo začeli montirati prvo opremo. Pred podpisom pa je pogodba za sodelovanje pri povečanju zmogljivosti termoelektrarne Trbovlje II z novo enoto moči 150 MW s toplotno postajo.

TEDNIK

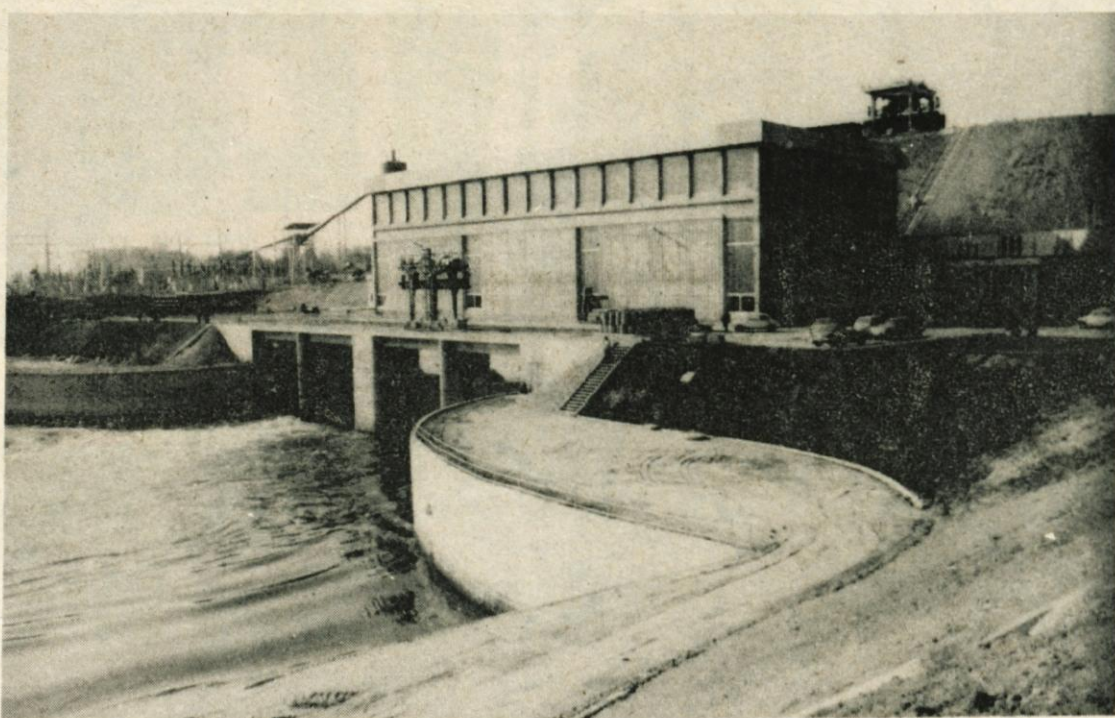
FORMIN - SAD DOMAČEGA UMA, DOMAČIH ROK

S hidroelektrarno Srednja Drava II v Forminu pri Ptuj, ki so jo slovesno dali v obratovanje ob letošnjem dnevu republike, je zaključena energetska veriga na slovenskem delu Drave, ki bo odslej v osmih stopnjah z instalirano močjo 531 MW dajala na leto okoli 2,7 milijarde kWh električne energije. Hidroelektrarna Formin je projektirana in dograjena z instalirano močjo 112 MW ter bo na leto proizvedla 580 milijonov kWh električne energije; celotna investicija s priključitvijo elektrarne na 110-kV omrežje vred bo veljala dve milijardi 696 milijonov dinarjev.

Hidroelektrarno v Forminu naj bi začeli graditi že pred enajstimi leti kot nadaljevanje hidroelektrarne v Zlatolčju, ki ima nekoliko večjo moč. Vendar je bila odločitev za izgradnjo objekta v Forminu prejeta šele 1973, po velikih redukcijah zaradi čestih okvar v termoelektrarni Šostanj. Še isto leto se je v Ptuj začela lokacijska razprava.

Glavni izvajalec zemeljskih in gradbenih del Gradis iz Ljubljane je aprila 1975 pričel s pripravljalnimi deli na posameznih gradbiščih za objekte strojnice, bazene, dovodnega in odvodnega kanala ter jez v Markovcih. Za pridobitev zemljišč, potrebnih za gradnjo vseh objektov, je bilo sklenjenih okoli 1200 sporazumov z zasebnimi lastniki in s skupščinami občin Varaždin, Ormož in Ptuj ter s krajevnimi skupnostmi Ptuj, Markovci, Gorišnica in Podgorci.

Projekt za hidroelektrarno v Forminu je moral upoštevati posebne značilnosti spodnjega Ptujkega polja. Tako je bilo treba vzvodno od jez v Markovcih zgraditi s pomočjo bočnih nasipov zadrževalni bazen. Ta sega do samega Ptuja.

Celotno akumulacijsko jezero se razprostira na površini 4,2 km² in ima zajezno vsebino okoli 23 milijonov kubičnih metrov vode. Zaradi dviga vodne gladine bi bil ogrožen odtok vseh večjih industrijskih in mestnih odpadkov v Dravo, zato je bilo nujno potrebno zgraditi tudi sodobno čistilno napravo z levim in desnim obrežnim kolektorjem. Ta čistilna naprava je zelo pomembna, saj je prava tovarna v malem in iz nje se oteka v akumulacijsko jezero biološko čista voda.

Objekt hidroelektrarne pa ni segel samo v območje mesta Ptuja, marveč je močno posegel tudi v prostor med Ptujem in Ormožem. Tako so za gradnjo elektrarne uporabili okoli 500 ha kmetijskih zemljišč. Hkrati so pred poplavi trajno zavarovali 1.590 ha zemljišč, na 2.260 ha pa je zmanjšana pogostost poplav. Zadovoljivo so rešili probleme podtalnice in trajno rešili oskrbo z vodo na celotnem območju.

Konec akumulacijskega jezera pomeni jez v Markovcih, ki ima šest pretočnih polj z razpetinami po 17 m in segmentnimi zapornicami ter krov-

nimi zaklopkami na hidravlični pogon. Pretočna zmogljivost jez v 4200 kubičnih metrov vode v sekundi.

Na levem bregu jezovne zgradbe v Markovcih se v dolžini 8,5 km do strojnice v Forminu razprostira dovodni kanal, ki je na dnu in pobočjih obložen z neprepustno oblogo iz asfalta.

Strojnica v Forminu je klasične visoke izvedbe z dvema mostnima žerjavoma. Vanjo sta vgrajena dva agregata s Kaplanovo turbino (izdelek ljubljanskega Litostroja) ter dežnikasta generatorja — (izdelek zagrebškega „Rade Končarja“). Vsak agregat ima moč 56 MW, v strojnici pa so še komandni prostori, ki so skoraj v celoti avtomatizirani in bodo vodeni iz razdelilnega centra v Mariboru.

Od strojnice v Forminu se do Ormoža razprostira še 8,5 km dolg odvodni kanal. Vsi ti objekti so spodnje Ptujsko polje tako rekoč pretrgali na dve. Za najnujnejšo povezanost cestnih komunikacij je bilo treba zgraditi 9 velikih mostov prek kanalov. Najnevarnejše dele je bilo treba

zgraditi, kljub temu pa na nezavarovanih območjih najde veliko divjadi v kanalih smrt. Ravno lovcev so z dograditvijo objektov oškodovani tudi ribiči, saj je ribja steza prekinjena.

To je le del vseh obsežnih gradbenih del na objektih hidroelektrarne v Forminu. Kot zanimivost velja omeniti, da je ozemlje, čez katero poteka dovodni kanal, znano po starih rimskih zgradbah in nekdanji rimski cesti od Poetova (Ptuja) do Murse. Tudi samo ime Formin izvira iz rimskih besed Forum minor, po naše mali trg. Pred samim začetkom zemeljskih del so, kot je znano, značilno za celotno območje ptujске občine, začeli z raziskovalnim delom arheologi. Izkopali so prek 250 rimskih grobov in v več kot 50 naleti na žare; razen tega so odkrili še celo vrsto zanimivosti, ki pričajo o bogati kulturi Rimljanov.

Pomembno je tudi, da so Dravske elektrarne Maribor kot glavni investitor hidroelektrarne v Forminu tudi tokrat dosledno upoštevale pogoje, ki jih določa zakon o uporabi „domačih pametih“ domače gradbene operative, industrijske opreme in montaže. Objekt je izvajalo prek 60 organizacij združenega dela iz Slovenije in drugih republik. Na objektih je bilo zaposlenih od 800 do 1200 ljudi, delavcev vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. Skratka, ta velika elektrarna je uspešno domačega uma in domačih rok, hkrati pa predstavlja največji objekt, ki je bil zgrajen s skupnimi močmi združenih sredstev elektrogospodarske Slovenije in slovenskega gospodarstva kot celice.

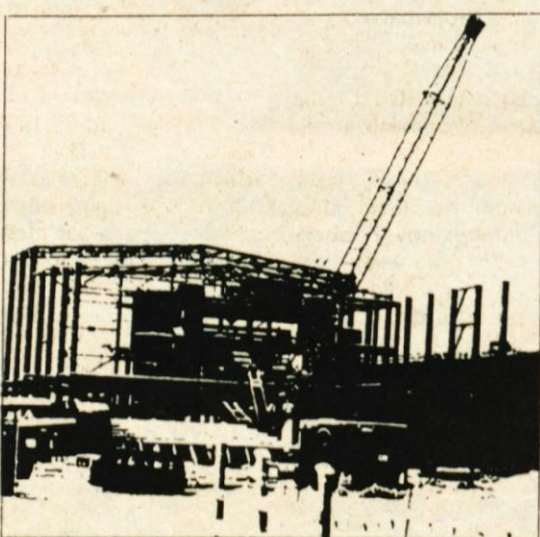
Energijo, ki jo proizvajajo Dravske elektrarne, uporablja širša družbena skupnost. Žal je na objektih zaposleno majhno število ljudi. Zaradi sebnega ekonomskega položaja so sredstva TOZD Dravskih elektrarn majhna, predvsem tistem delu, kjer bi lahko intenzivneje soodelovali pri reševanju materialnih in drugih problemov krajih in krajevnih skupnosti v dolini elektrarne. Tudi na ta problem je treba opozoriti, saj bi bil prav, da bi bili kraji v dolini reke Drave bolj udeleženi pri novoustvarjenem dohodku iz energije reke Drave. Sedaj nimajo veliko od tega. Ta problem so zadovoljivo rešili že v sosednji Hrvatski in Bosni. Prav bi bilo, da tudi v Sloveniji poiščemo ustrezne rešitve, s katerimi bi lahko neposredno posegali v pospeševanje razvoja dolin ob Dravi, kjer stojijo hidroelektrarne.

M. OZMEC

SLADKORNI VELIKAN

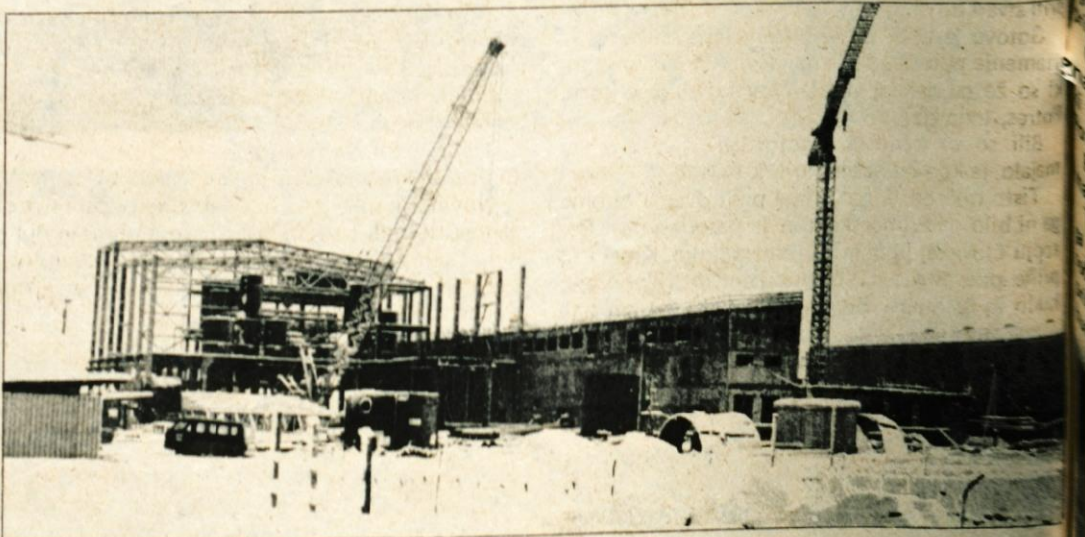
V Jugoslaviji še ne proizvedemo toliko sladkorja, kolikor ga potrebujemo, in prav to je eden od pomembnih razlogov, da smo se v Sloveniji odločili za gradnjo sladkorne tovarne. V severovzhodni Sloveniji so talni in klimatski pogoji za proizvodnjo sladkorne pese skorajda idealni.

Ormož je danes veliko gradbišče, kajti poleg tovarne gradijo nova stanovanja in druge spremljajoče objekte. Danes manj razvita bo jutri postala srednje razvita, pojutrišnjem že morda zelo razvita slovenska občina. Zakaj ne? Pri intenziviranju kmetijske proizvodnje se sladkorna pesa pojavlja kot tržni proizvod in kot kvalitetna živilska krma. Razen tega pesa kot industrijska rastlina še pospešuje in povečuje poljedelski kolobar. Surovinsko območje za pridelovanje pese je v devetih slovenskih in dveh hrvaških občinah. V vseh 11 občinah je skupno 170 tisoč hektarjev njiv pripravljenih za setev sladkorne pese.

Za nemoteno proizvodnjo bo tovarna v prihodnjih letih potrebovala pesa z 8.000 ha njiv, v štiri letnem kolobarju pa z 32.000 ha zemljišč. Lani so v Ormožu in v sosednjih občinah pri kmetijskih kombinatih in zasebnikih posejali pesa na 810 ha, letos na 3079 ha. In rezultati? Zelo ugodni: v družbenem sektorju so letos pridelali 52 ton sladkorne pese na hektar, v zasebnem 45 ton. Povprečna digestija je znašala 16,8. Zanimiva je ugotovitev, da se je v zadnjem času za pridelovanje sladkorne pese odločilo že veliko kmetovalcev, predvsem iz okolice Ormoža, nekaj tudi v SR Hrvatski, v občinah Varaždin in Čakovci.

Na gradbišču sladkorne tovarne je te dni zelo živahno kljub snežni odeji. Večjih zastojev pri gradnji in montaži ni. Gradbena, montažna in druga dela opravlja trenutno 700 delavcev, medtem ko jih bo tovarna v prihodnjem letu zaposlila 250. Od glavnih objektov — teh je 20 — so zgradili

li že skladišče rezancev, repromateriala za peso, skladišče za lahko vnetljiva goriva ter vratarnico z ambulantno. Samoupravni sporazum za združevanje denarnih sredstev za gradnjo sladkorne tovarne je podpisalo 123 TOZD, ki so tako tudi investitorji gradnje. Izvajalec del je mariborski Gradis, dobavitelj domače opreme je združena proizvodnja strojev Slovenije, montažna dela pa so v rokah Hidromontaže iz Maribora. Vrednost investicije je ocenjena na milijardo 930 milijonov dinarjev, z upoštevanjem podražitev pa znaša investicija 2 milijardi 310 milijonov.

Vinko Štefančič, diplomirani inženir agronomije, direktor tovarne v izgradnji, je dejal, da se bo poizkusna proizvodnja sladkorja začela konec prihodnjega leta. V direkciji je danes zaposleno 80 delavcev, predvsem strokovnih poklicev. Seveda je za te in druge potrebno zgraditi nova stanovanja. Do prihodnjega leta bodo v Ormožu zgra-

dili okoli 90 novih stanovanj. V neposredni bližini novega naselja bodo zgradili tudi otroški vrtec in druge potrebne objekte.

Pritok sladkornea dinarja kasni, je povedal Vinko Štefančič; do 21. novembra se je zbralo 117 milijonov dinarjev. Podpisniki samoupravnega sporazuma bi morali upoštevati določila sporazuma in denar nakazovati tako, kot je dogovorjeno.

Ormoška sladkorna tovarna — zamisel o gradnji je stara več kot 20 let — bo devetnajsta tovarna sladkorja v Jugoslaviji; do 1981—1982 bo domovini 23 sladkornih tovarn. Posebnost tovarne je pedološki laboratorij; je namreč edini domovini, v katerem bodo raziskovali sestavo zemlje in na tej osnovi tudi ugotavljali najprimernejša zemljišča za setev pese.

Kmetijstvo v občini Ormož ubira nove, obetavne razvojne poti.

Z. KODRČ

Prve novice

PREMAGAN BES NARAVE

Miren, povsem navaden pomladanski večer je bil, ko se je začelo bobnenje. Zamajala se je stropna svetilnica, zaslišati je bilo prve prestrašene vzklike. Slika na televiziji se je razvlekla, po televiziji se je razvlekla, potem je bilo skoraj vse tako. Pa vendarle ni bilo. Na ceste so se spustili ljudje, spraševali drug drugega in skušali stvari do dna. Govorilo je bilo, da je bilo pritajeno bobnenje, besnenje nevidnih naravnih sil, ki so že od nekdaj vlivale človeku strah v kosti. Tudi to, toda kje? So to trenutki negotovosti. Kje se je začelo, je kdo od naših umrl, je hudo? To noč od 6. na 7. maj pred dvema letoma je bilo na Primorskem in še posebej v Posočju človeka, ki bi mirno zatisnil oko. Kmalu so prve vesti: na Tolminskem da je posebej in še huje v Breginjskem kotu, našem naj-

bolj zahodnem delu, ki je že tako reven, da je nastal ljudski rek, češ da je to „stvarnik s prazno vrečo mahal“.

NAJSTRAŠNEJŠA NOČ ZA TOLMINCE

Že 1511. leta, 26. marca ob treh in 42 minut popoldne — tako piše tolminski zgodovinar Simon Rutar — so se tla na Tolminskem zamajala. Bilo je hudo, pa tudi onkraj, v Karniji in Benečiji ter Furlaniji, da so se tla majala pod nogami, ve povedati zapisana beseda zgodovinarja. Žal pa je ostalo le malo ali skoraj nič zanesljivih podatkov. Zgodovina se je spet ponovila.

Vso noč so prihajale vesti o nesreči, ki je še posebno prizadela naše rojake za mejo. Navsezgodaj so začeli prešteti mrtve. Po nekaj dneh so se zaustavili pri številki, ki je krepko preseгла tisoč... Žalosti ne konca ne kraja. Borna pomoč ni mogla odtehati življenj, porušeni domov, toplih peči v njih.

V Tolminu in Novi Gorici — to občino je razen idrijske in deloma ajdovske tudi prizadela naravna katastrofa, vendar v precej milejši obliki kot gornje Posočje — so takoj ustanovili posebne ekipe, ki so odšle na teren in posredovale podatke o posledicah, o pomoči, ki so je ljudje najbolj potrebni. Ni ga bilo, ki bi izbral drugačno pot, kot je bila tista, ki ji z vso pravico pravimo pot sosedске pomoči, človeških odnosov.

Prenekateri je jutranji svit dohitel ob avtomobilih, v katerih so prestrašeni prespali noč Tolminci. Drugi so se ob jutranji zarji že vračali z najnovejšimi sporočili. Štab v Tolminu je začel delovati kot elektronski računalnik. Z vseh strani naše domovine so začele prihajati prve pošiljke pomoči. Izkušnje iz Bosenske Krajine in Skopja so bile dragocene in nikakor ne moremo reči, da tudi družbena samozagata ni opravila vloge, ki ji jo pripisujemo.

Novinarji smo v naslednjih dneh postali pravzaprav del teh krajev, živeli smo z njimi in njihovi ljudmi. Zapisi so se vrstili, beležnice polnile, življenje pa se je polagoma vračalo v svoje normalne okvire.

PODBELE IN BREGINJA SKORAJ NIVEČ

Sredi Breginja je še dan poprej stala hiša. Sedaj je v njej zijala odprtina. Stene ni bilo več, stene, ki je kazala trdnost in zaupanje. Nekaj kit spleteno koruze je nihalo pod streho na razmajanem podstrešju, kleti ni bilo videti zaradi kupa kamena. Breginj je preživel eno najstrašnejših noči. Zaječal je pod silo narave in ni se ji mogel upreti. Obupani pogledi domačinov so objemali domačije, nekdanj ponos stare arhitekture, ki se je v nekaj sekundah spremenila v podrtijo in pod seboj pokopala stoletne napore in žulje domačinov, ki so premagovali kamen za kamnom in zemlji iztrgali košček zemlje, da so ob vasi zorali nekaj njiv.

Spodaj ob Nadiži, le nekaj deset metrov od njenega brega, je bilo videti polivinilaste šotore, na silo in hitro postavljena zavetja, ki naj bi nudila streho nad glavo. Podbela. Vasi, ki ni nikdar silila v ospredje; življenje je teklo bolj mimo nje kot z njo. Naenkrat je postala cilj številnih obiskov delegacij. Prihajali so delavci, za njimi so rohnili stroji. Čimprej je bilo treba popraviti, kar se je dalo, in ljudem vrniti prejšnje življenje.

Cesti po Soški in Idrijski dolini še nista doživeli take gneče kot v dneh po potresu. Z vseh strani se je zgrinjala pomoč, vozili so jo po železnici, posamezniki celo s svojimi osebnimi avtomobili. Prikolice so se kopičile in hitro zginevale. Vsako je bilo treba čimprej razporediti po vaseh, da ne bi ljudje ostali ponoči pod milim nebom, če je bilo po vsem prestatem strahu še mogoče govoriti o milem nebu.

Nekdo je tedaj zapisal dogodek:

Iz mariborske hidromontaže je mlad fant pripeljal stanovanjsko prikolico v Breginj. Majhna deklica se ga je razveselila in hitro „obvestila“ mamo, da so dobili prikolico, da bodo lahko ona, mama in bratec na toplem. In tudi po igrice bo morala mamica v porušeno hišo, saj se ne bo bala, kajne? Otroško veselje, ki je ob potresu došlo le malo resnične tragedije, je Mariborčanu zabilo solze v oči, še bolj pa, ko je videl, da so prikolico, ki jo je pripeljal, zares dodelili mali srečnici.

ZIVLJENJE SE NORMALIZIRA

V naslednjih tednih je bilo kot za stavo, vendar nihče od delavcev gradbenih podjetij, ki so prihajali iz vse domovine, ni pomislil, da bi odložil zidarsko žlico. Čas je priganjal, bližal se je jesen. Da, zlata jesen, ki je v Breginjskem kotu spremenila svojo barvo in se pokazala kot črna, zlovesča hudobnica.

Petnajstega septembra so tla ponovno zadrhtela. Od Breginja ni praktično ostalo nič več, Podbela je bila porušena do zadnje hiše. Cesar ni porušila narava, je morala človeška roka, da ne bi bilo še hujših posledic. Obnova je morala steči po novih, drugačnih tirih: Breginj bomo zgradili nov, Podbela bo odslej urejena vas montažnih stanovanjskih hišic. Socialistična solidarnost je slavila zmago. Premagali smo sile, ki so porušile del nas samih, naših krajev — zdaj se

pogovarjamo, kako zgraditi še bolje, varneje, hitreje.

Med številnimi, ki so obiskali porušeni Breginjski kot in nasploh vse Posočje, je bil tudi tovariš France Popit, predsednik CK ZKS. Prijateljsko in hvaležno so mu domačini stiskali roke, še bolj, ko se je odločno zavzel, da „ne sme nihče na račun Posočja ustvarjati akumulacij!“

Tega so se gradbinci tudi držali. Nove montažne hiše so rasle kot gobe po dežju. Na pomoč je priskočila mladina z delovnimi brigadami, člani posameznih kolektivov so organizirali enodnevnne solidarnostne akcije in — seveda, kako naj bi bilo drugače? — naša armada je bila prva, ki je ponudila roko v pomoč kot že nešteto krat.

Slavnostni trenutek, ko so izročili prve ključne novih stanovanj: na Kamnem pri Kobaridu, kjer so kot v vseh vaseh na levem bregu Soče južno od Kobarida utrpeli veliko škodo. Ida Gabršček in Vlado Uršič sta bila presrečna, ko so jima delavci LIP Bled stisnili v roke ključa, vrata so zaškrtala odprl se je svetlejši dan, vera v prihodnost in trdno zaupanje v solidarnost.

Nad tisoč objektov so morali podreti na Tolminskem, nekaj tudi v drugih občinah. Namesto njih so zrasi novi domovi.

„MI PA VEMO ZA DOMOVINO!“

Na Žagi pri Bovcu so začeli takoj po potresu obnavljati hiše. Najbolj poškodovane so porušili. Pod vasjo se je zbralo toliko stanovanjskih prikolic, da bi mimogrede pomislili, da gre za turistično naselje. Žal ni bilo tako. V njih so vedrili najhujše dni domačini, majhni otroci. Na eni od prikolic smo zasledili napis:

„Mi pa vemo za domovino!“

Malce predručen Cankarjev vzklik je v petih besedah povedal vse, kar bi želeli povedati vsi naši narodi v najtežjih trenutkih Posočja. Da, zares vemo za domovino in še bolj jo bomo ljubili in varovali!

Kot že rečeno, je pomoč prihajala od vsepovsod. Postelje in odeje ter šotore je zamenjala solidarnost pri gradnji porušeni domov. Treba je bilo pomisliti na objekte družbenega standarda, kasneje sicer, vendar se je tudi na tem področju premaknilo. S solidarnostnimi sredstvi so v Novi Gorici zgradili stavbo šole s prilagojenim učnim programom, ker je bila stara tako razmajana, da si niti ocenjevalci škode niso upali vanjo. Obnovili so tudi nekatere vzgojnovarstvene ustanove in podružnične šole v vaseh.

Na Tolminskem je bilo podobno. S sredstvi, ki so jih zbrali delovni ljudje naših republik in pokrajin, je zrasel šolski center v Tolminu; ob njem dijaški dom, dozidujejo posebno osnovno šolo; v Breginju so Makedonci zgradili osnovno šolo in postavili na Žagi montažno. Sedaj hrumijo stroji v Bovcu, kjer bodo dobili novo šolo in dijaški dom. Še bi lahko naštevali, dodali druge družbene objekte, vendar bi pri vsem končali na skupnem imenovalcu: naša solidarnost ne pozna meja!

MAKS HOŽIČ

bitko za nov gospodarski razmah, ki ga obali in njenemu globokemu zaledju lahko nudi edinole morje s svojimi številnimi prednostmi.

Resnici na ljubo, Tomos je še zmerom bleščeče ime na slovenski obali. Preveč, saj bi Tomos lahko stal kjerkoli v našem prostoru! In vendar je tovarna motorjev in motornih koles v Kopru temeljni kamen, ki je vnesel prvi nemir v družbeno strukturo obalnih krajev. Z njim je začelo tudi zaledje spreminjati svojo podobo. Kmeta je zamenjal delavec, Koper in obala sta pritegovala nove moči, ljudje ob morju so postajali iz leta v leto sposobnejši za vstop v ustvarjalno areno.

Novi temeljni kamni obale so začetki gradnje Luke Koper, pomembne spremembe v organizaciji združenega dela „2. oktober“, v izolski remontni ladjedelnici, to je nenadomestljiv kapital v razvojnih snovanjih turističnega gospodarstva; so dosegljive, edinstvene namere portoroške prehranske industrije; je začetni polet v nastajanju petrokemije, so nove brazde slovenskega pomorščaka in ribiča — skratka, mavrica dejavnosti, ki imajo lahko svoje korenine samo ob morju, ki edinole na tem prostoru lahko služijo koristim širšega slovenskega in jugoslovanskega prostora.

Ob letošnjem obisku v Luki Koper je Sergej Kraigher dejal:

„Prednosti morja niso samo prednosti obale, to so prednosti celotnega slovenskega gospodarstva, saj Luka Koper ne more služiti zgolj občinskemu, ampak služi slovenskemu in jugoslovanskemu prostoru. Zato je prav, da se ta prostor začne v svojih razvojnih programih vse intenzivneje obračati k morju, k njegovim prednostim!“

OD SAMORASTNIŠTVA DO DRUŽBENIH INTERESOV

Luko Koper so začele graditi mladinske delovne brigade. Lobile so se izsuševanja Stanjolskega zaliva, ki je nekoč objemal otoški Koper. Dolga leta je Luka Koper rasla docela samorastniško in vztrajno gradila operativne obale, skladišča, manipulativna križpotja. Samorastniško se je spoprijela celo z izgradnjo industrijskega tira tja do Prešnice in Kozine. Vztrajnost njenih pionirjev je naposled obrodila žlahten sad: luški delavec je s slovenskimi železničarji ustanovil prvo samoupravno interesno skupnost. Z njo je postala tudi Luka Koper domena širše družbe.

V zdajšnjem trenutku razvoja sledimo procesu združevanja sredstev, tako temeljnih bank kot temeljnih organizacij združenega dela, špediterjev, pomorskih agencij, transporterjev. V srednjeročnem razvojnem programu daje slovensko gospodarstvo za dograditev luške operative ter njene prepotrebne infrastrukture nad 800 milijonov dinarjev.

Razvojna snovanja Luke Koper so omejena na izkoristek 1.600 ha kopne zemlje, ki jo luški delavec počasi ugrablja morju. Na tem prostoru lahko zraste sodobno pristanišče, katerega dobršen del bo namenjen njegovi specifičnosti: letnemu pretovarjanju 100 tisoč enot kontejnerjev in ro-ro elementov, skladiščenju, predelavi in opremlitvi 400 tisoč kubičnih metrov lesa, manipulaciji 100 tisoč ton tekočih kemikalij, 400 tisoč ton raznih sipkih tovarov od ribje moke do soje, zmrzovalnih poslov za potrebe skladiščenja, dozorevanja in manipulacij z okoli 8 tisoč tonami južnega sadja, za letni pretovor 200 tisoč ton železa, skratka, na tem prostoru naj bi bile do leta 1985 dograjene zmogljivosti za hitra in kvalitetna opravila s 3,5 milijona ton blaga.

Luška dejavnost sega v prometni prostor, saj je vsaka luka le člen v neskončni verigi med morjem, cesto in železnico. Urejenost tega prostora nalaga veliko breme, saj pomeni izdelek za izgradnjo cestnega in železniškega omrežja vse do meje z Madžarsko okrog 3000 milijonov dinarjev. Ta izdelek je dosegljiv ob zdajšnji presoji dogovarjanja, ko so realna in upravičena pričakovanja združevanja sredstev tako samoupravne interesne skupnosti za železniški in luški promet, kot temeljnih bank in mednarodnih posojil.

SLOVENSKI POMORŠČAK NA VIHARNEM MORJU PREDPISOV

Izolski ribič na eni in piranski pomorščak na drugi strani sta ta čas v dokaj nezavidljivem položaju. Ribič, ker preprosto ne „veže več kraja s krajem“ na svojih onemoglih barkah in z organizacijo proizvodnje v predelavi rib, ki že dosega častitljivo stoletnico; pomorščak, ki mu na vihnem morju spreminjajočih se predpisov nenehno uhaja iz rok krmilo dobrega gospodarja.

Oba, ribič in pomorščak, zaslužita pozornost. Oba, ker sta celica v satovju prednosti morja. V bitki za hrano lahko pomeni sveža ali zmrznjena, konzervirana, posušena riba ob neizčrpnosti morja odločujočo postavko, ki se je na žalost vsaj pri nas premalo zavedamo. Zato brezbriznost do razvoja ribištva in do sprememb, ki jih prinaša čas. Ribič namreč v svetu že dolga leta ne lovi več smo ponoči ob svetlobi karbidovk, ampak mu uspešnost lova zagotavljajo sodobnejše, dnevno kočarjenje, lov na odprtem morju, ne od sezona in ne od vremena odvisna industrija, iskalci ribjih jat, tehnika polaganja in vlečenja mrež z ladjami velikih nosilnosti. Takšen kontinuiran lov terja ustrezno organizirnost ribiške predelovalne industrije na kopnem, v matičnem pristanu. Dobršen del vsakokratnega ulova gre sicer takoj v prodajo, dobršen del takoj v predelavo, dobršen del pa mora v hladilnice. Tako organizirano ribištvo mora temeljiti na proizvodnih zmogljivostih, do katerih pa se slovenski ribič v preteklostini ni mogel dokopati.

Rešitev iz težave je našel v združitvi s prehransko industrijo. Delamaris je danes del Droge! Ta

združitve mu sicer razmika obzorja, kljub temu pa tiči ribič še zmerom med črmi njemu nič kaj naklonjenih predpisov. Nanj pozabljajo celo sestavljalci vsakoletnih resolucij, zanj je malo razumevanja pri delitvi deviznih sredstev (četudi ribič pol svojega ulova izvažal), zanj je malo spodbud v procesih združevanja sredstev. Mimo grede: za 300 tovarnih alkoholnih pijač, ki jih trenutno gradimo v Jugoslaviji, je investicijskih sredstev na pretek, pot do ene same sodobno opremljene ribiške ladje je strašno dolga.

Nič laskavega tudi ni moč pripisati smerem razvoja slovenskega pomorstva, združenega v edinem slovenskem podjetju — v piranski Splošni plovbi! Svetovna morja trenutno brazda na tisoče ladij s skupno nosilnostjo 64 milijonov ton brez tovora; svetovno pomembna pristanišča danes dovoljujejo privez le ladjam, ki so mlajše od 15 let; zahteva po hitri, zanesljivi in tehnološko opremljeni floti je čedalje nasilnejša. Splošna plovba Piran je v kleščah: domači predpisi kljub sporazumu otežujejo naraščanje novih ladij v domačih ladjedelnicah, nakup ladij v tujini, ki je sicer lahko dosegljiv in celo za 30 odstotkov cenejši, je obremenjen s previsoko carino. Obenem pa je slovenski pomorščak v neenakopravnem položaju s pomorščaki v sosednji Hrvaški, za katerega potrebe ima družbena skupnost neprimerno več razumevanja.

V tem primeru je morje še zelo zelo daleč, v tem primeru se nam celo izmika, in vendar je Splošna plovba organizacija, ki ustvarja letno 70 milijonov dolarjev čistih deviznih sredstev!

MORJE SO OPRTA VRATA DEVIZNEMU PRILIVU

Značilnost obalnega gospodarstva je nedvomno v njegovih prednostih pri ustvarjanju deviznih sredstev. Denimo sečoveljske soline! Okoli 700 let so pomenile zakladnico nenadomestljive prehranske dobrine. Človeški um in neverjetna pridnost sta skozi čas izoblikovala bazen na površini 25 hektarjev, na kateri zori vsakoletna žetev soli v tisoče ton. Te tone so seveda odvisne od vremena. Z vremenom je človeški um zmerom rad tekmoval, zmerom ga je hotel premagati.

Prav letos se iztekajo dogovarjanja o velikih spremembah v načinu pridobivanja soli. „Droge“ prehrabna industrija obale, načrtuje izgradnjo tovarne, ki bi proizvajala okoli 100.000 ton soli na leto.

Letna poraba soli pri nas dosega na prebivalca, če upoštevamo samo potrebe po dodatku prehrani, okoli 7 kg; če upoštevamo potrebe industrije, ki rabi sol kot surovino, dosega potrebo nje že okoli 25 kg na prebivalca. V celotni vsoti potrebujemo pri nas veliko več soli, kot je pridobivamo v solinah ob morju in v rudnikih na kopnem, zato na tisoče ton soli uvažamo. Ravno ta uvoz pa lahko zmanjšamo z zanesljivejšim pridobivanjem soli po novejših postopkih, nič več na klasičen način solinarjenja, ampak z elektrozo.

O prihranku deviznih sredstev govorimo tudi ko predstavljamo nadaljnji razvoj obalne kemične industrije. „Iplas“, pojem tovarne, ki je začela lepiti, je gospodarska celica v neugnani rasti. Z obratom tovarne za proizvodnjo anhidrida ftalne kisline je Iplas odskril vrata v svet bazične industrije, v svet petrokemije. Ta vrata Iplas vztrajno odpira, s povečevanjem zmogljivosti anhidrida nadaljuje, odloča o naložbah, ki segajo v stotine milijard dinarjev. To so naložbe v petrokemijo, v bazično industrijo, ki bo s svojo proizvodnjo raznih surovin na bazi nafte omogočila vrsto industrijskih objektov pri nas nemoteno proizvodnjo, obenem pa bo lahko zavrla dosednji uvoz ter s tem po svoje prispevala k naši devizni bilanci.

Iplas je kemija, a kemija sodi na obalo — zavoli svojih specifičnosti. V ilustracijo: pred desetletji je nastal Škedenj z železarnami ob morju, ker mu je morje nudilo najcenejšo prometno zvezo s svetom. Podobno lahko rečemo za kemijo, ki je morje omogoča najcenejši in najzanesljivejši dotok velikih količin potrebne surovine po morski cesti, brezmejni in nikoli preobremenjeni.

Morje je neizčrpno valovanje, ki v plimah, če jih človek hoče in zna izkoristiti, prinaša dohodek. V mislih ima svoj prostor turizem. Še toliko bolj, ker se obala morja lahko postavlja z imenitnimi sosedi — s kraškimi lepotami podzemnega sveta in zasneženimi bovškimi planinami, z bližino izredno razgibanega sveta ter z idealno lego v osrčju stare celine. Portorož je pojem turistične metropole, ki v slovenskem turističnem prometu pomeni dobro tretjino dohodka. Zajezen del tega dohodka je spet deviza, je čisti dolar, ki prihaja v našo deželo.

Morje je bilo nekoč zelo zelo daleč! Danes nam je bližje. Ne zavoljo razpredenih cest in železniških prog, ampak zavoljo svojih vrednot, do katerih postaja iz leta v leto pozornejše naše gospodarstvo v celoti. Če je naš delovni človek pred desetletjem ocenjeval vrednosti morja zgolj po doživetjih v lastnem domu oddiha, ocenjuje danes te vrednosti tudi po gospodarskih koristih. Dokaz spremenjenega odnosa do morja so nedvomno razni samoupravni dogovori in sporazumi o skupnih naporih pri izkoriščanju morja v prid celotne gospodarske skupnosti ter utrjevanje vezi naše družbene skupnosti z deželami onstran morja, s širokim svetom. Morje ne pripada obalni občini, morje pripada nam vsem. Morje tudi ne morejo v celoti ovrednotiti samo obalstisnjene nastajajoče gospodarske celice, ampak edinole celotno slovensko gospodarstvo; preneka tero specifičnost slovenske obale lahko docela ovrednoti edinole celotni jugoslovanski gospodarski potencial.

DUŠAN KRALJ

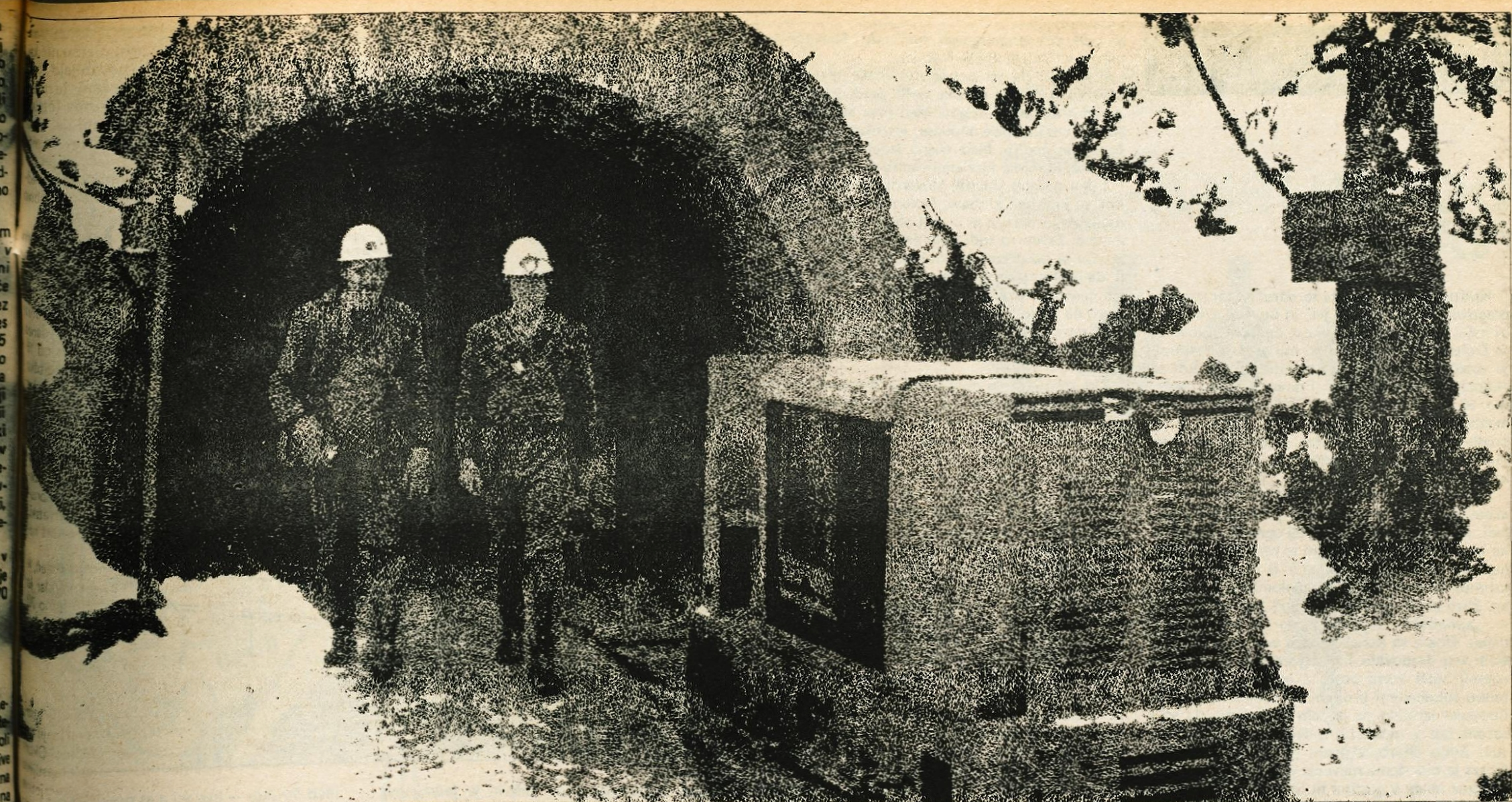
primorske
novice

NEKOČ JE BILO MORJE DALEČ ZA OBZORJI

Z zgodovinsko odločitvijo v Jajcu pred 35 leti, ko so postali Slovensko Primorje, Istra, del Dalmacije in otokov neločljiv del jugoslovanskega ozemlja, smo Slovenci svojemu, skozi stoletja utesnjenemu življenjskemu prostoru dodali — morja široko cesto! Ko je v poznejših letih svobodne ustvarjalnosti posebna komisija pri Organi-

zaciji združenih narodov odmerjala prometni prostor Kopru, ga je ovrednotila enako kot Trst ali Reko in ga uvrstila na ugledno mesto med starimi in novimi jadranskimi pristanišči. Koper je tako postal najmlajše jugoslovansko okno v svet. Slovenski živelj je začel z novim poglavjem v kroniki lastnega obstoja. To poglavje začneja in nadaljuje

GLAS

KOLAČI ZA NUKLEARKO

Elektroenergetski mrk, kakršnega doživlja le-
noma vsa Jugoslavija, je doživljala Slovenija
petimi leti, ko smo imeli omejitve porabe
časa skoraj vsak dan. Na zdajšnje pomanj-
električne energije, ki ga je dolgotrajna suša
je jugoslovansko elektrogospodar-
opozarjalo, vendar je porabnike zadelo
posebej zato, ker pomanjkanje
električne energije ni kratkotrajno. Strokovnjaki
gospodarstva namreč napovedujejo, da se
položaj lahko izboljša šele marca, ko se bodo
pomladanski odjugi ponovno napolnili
nacionalna je zera.

Slovenija je tokrat izjema, čeprav je stanje tudi
resno. Vsakršen izpad, tudi kratkotrajen,
okvara proizvodnega bloka v termoelektrar-
lahko imela resne posledice pri preskrbi in
prinesla omejitve porabe. Zato se bomo
naši republik lahko oddahnili šele spomla-
ne se bodo rečne struge napolnile in bo
voltna mreža manj obremenjena. Do te-
bo potrebno skrajno previdno porabljati
kilovate.

Za izjemo slovenski položaj v sedanjem
energetskem mrku v Jugoslaviji je prav-
v velikih težavah s preskrbo pred petimi
v naši energetski politiki, ki je takrat
korenite spremembe. Pravi čas smo se
lahko zanašamo le na domače pro-
izvedljivosti, ki morajo zadovoljiti vse
potrebe po energiji. Podatki kažejo, da Slo-
ne porabimo toliko elektrike na prebivalca
razvitih evropskih državah. Poraba pa še
narašča. Še lani smo porabili 6,8 milijarde
ur, letos skoraj osem odstotkov več, za
letno leto pa predvidevajo porabo 7,8 mili-
kilovatih ur.

Nadnje leto bo elektroenergetska bilanca
preoklepana, se pravi, da bomo vse potrebe za-
polnili s tokom iz domačih central, ostalo pa
tudi nekaj rezerve. Še vedno pa proizvodnja
tako velika, da bi bili lahko povsem brez
To daje slutiti, da sledimo srednjeročnim
in tudi to, kakšni bodo cilji prihodnjega
srednjeročnega obdobja v elektrogospodarstvu.
Tudi, za kakšen korenit skok smo se
v preskrbi z električno energijo. Energe-

tika je namreč v zadnjih petih letih požirala kar
petino družbenega proizvoda. Nove elektrarne, ki
so bile v tem času zgrajene, pa že dajejo dragoce-
ne kilovate gospodarstvu in vsem drugim porabni-
kom.

Seveda pa nas takšen položaj ne sme uspavati
in zato Slovenija še naprej ostaja veliko energet-
sko gradbišče. Med novimi gradnjami imata
nedvomno izredno pomembno mesto naša prva
jedrska centrala v Krškem in z njo povezana iz-
gradnja rudnika urana Žirovski vrh. Investicijski
program predvideva, naj bi slednji začel redno
obratovati v drugi polovici leta 1981, naslednje
leto pa naj bi nuklearka v Krškem že dobila
domače gorivo.

NE NAJBOGATEJŠI, VENDAR NE REVEN

Po srednjeročnem planu Slovenije in elektro-
gospodarstva naj bi rudnik začel delati leta 1980,
zdaj pa se začetek redne proizvodnje premika v
drugo polovico leta 1981. Vendar ne gre za za-
stoj, temveč za dejstvo, da ob sprejemanju sred-
njeročnih programov še ni bil izdelan investicijski
načrt rudnika in tako ni bilo mogoče natančno
predvideti celotnega poteka gradnje. Omenjeni
načrt je skupščina ISE sprejela marca letos in s
tem dala končen znak za izgradnjo. Načrt pred-
videva, da bo usposobitev rudnika za proizvodnjo
veljala 2,6 milijarde dinarjev, kar je za dobre pol
milijarde več od predvidevanj srednjeročnega pla-
na. Ta veličanska vsota je do dveh tretjin že zbra-
na, s prenosom začetka obratovanja na leto 1981
pa se bo denar zbiral še v prihodnjem srednjeroč-
nem obdobju.

Porabljen bo za izgradnjo rudnika, se pravi,
jame, dobilnice, raznih delavnic in jamskih jalo-
višč. Nadalje bo ob rudniku potrebno zgraditi
obrat predelave z laboratorijem, pomožnimi de-
lavnicami in hidrometalurškim jaloviščem.
Rudnik bo soinvestitor povečane proizvodnje
žveplene kisline pri Cinkarni Celje, izgradnje
„uranske ceste“ od Škofje Loke do Gorenje vasi,
ki jo bo spomladi začela graditi Skupnost za
ceste SRS in bo veljala 150 milijonov dinarjev, in
daljnovođa Žiri-Žirovski vrh, ki ga bo postavilo
Elektro Ljubljana.

Dolžnost rudnika je tudi, da do leta 1981 zgra-
di 220 stanovanj za delavce in to v Gorenji vasi,
Škofji Loki in drugih krajih Poljanske doline.
Hkrati pa mora prispevati do 25 odstotkov od
vrednosti zgrajenih stanovanj za šole, vrtce, kul-
turne domove in druge skupne potrebe občanov
in svojih delavcev. Za omenjena sredstva oziroma
njihovo porabo bo pripravil usklajene programe s
krajnimi skupnostmi.

Investicijski program rudnika urana je narejen
na predvidevanjih, da bo lahko preskrboval
nuklearko v Krškem z gorivom vsaj 15 let, vendar
pa strokovnjaki že sedaj s precejšnjo gotovostjo
trdijo, da je nahajališče tako bogato, da bo za-
gotavljalo izkoriščanje vsaj 25 let. Na leto naj bi
proizvedli 120 ton uranovega koncentrata, „ura-
novega kolača“, kar bi zadostovalo za vsakoletno
dopolnjenje jedrske centrale z gorivom. Za tolikš-
no količino uranovega koncentrata pa bodo
moral nakopati kar 160 tisoč ton uranove rude.
Uranov koncentrat bodo najprej predelovali v
Ameriki. Nadaljnja predelava in pogodba z ameri-
škimi sodelavci pa ni več stvar rudnika, temveč
ISE in elektrarne v Krškem.

Vse, kar je do sedaj znano o ceni izgradnje
rudnika in stroških njegovega izkoriščanja, priča,
da to ne bo najbolj donosen obrat na svetu. Toda
tudi slabši je še zelo veliko, pa jih je vseeno
vredno izkoriščati. Uranova ruda v Žirovskem
vrhu namreč vsebuje v poprečju 840 gramov ura-
novega oksida na tono. Predvidevajo, da ne bodo
predelovali rude z manj kot 500 grami oksida,
medtem ko se v drugih državah včasih zadovoljijo
celo z rudo, ki ima manj kot 300 gramov urano-
vega oksida.

NITI KAPLJE V SORO

Izgradnjo in izkoriščanje rudnika bodo precej
podražili zaščitni ukrepi, saj bo rudnik urana
Žirovski vrh najboljše zavarovan rudnik urana na
svetu. Izračunali so, da bodo v končni ceni pri-
dobljene surovine udeleženi kar s petino.

Po zaslugi strokovnjakov Inštituta Jožef Štefan
bo namreč imel rudnik urana Žirovski vrh prvi na
svetu zaprt krožni sistem, ki bo zagotavljal, da
niti kaplja tehnološke vode ne bo otekla v Soro,
kar je za varstvo okolja izredno pomembno. Po
predlogu tujih partnerjev, strokovnjakov ameri-
ških firm McKee in Fluor MM, ki sta se najprej
lotili varstva okolja rudnika in predelave rude, naj
bi se vsak dan izlilo v Soro 5400 kubičnih metrov
tehnološke vode. Sedaj bodo na jalovišče odlagali
popolnoma suho jalovino, ki bo vsebovala le
vezano vodo in tako tudi ni nevarnosti, da bi
odpadki kvarno vplivali na okolico.

Za jalovišče so izbrali predel v dolini Todraža,
ki je kaka dva kilometra oddaljen od predeloval-
nega obrata in jame v Brebovnici in ima precej
višjo lego kot rudnik. Poskrbeli bodo celo, da
padavine ne bodo spirale škodljivih snovi z jalo-
višča v vodotoke. Odlagališče bo obdano z odvod-
nimi kanali, ki bodo padavinsko vodo odvajali v
obrat predelave, tla pa prekrita z nepropustno
plastjo. Jalovino bodo sproti pokrivali z zemljo in
plastičnimi prevlekami. Strokovnjaki se sedaj
ukvarjajo z vprašanjem, kaj na odlagališču nasadi-
ti, da bi ga čimprej lepo ozelenili.

Jalovina nima nobene radioaktivnosti več in
nevarnost sevanja na njej ni prav nič večja kot
kjerkoli drugje v Žirovskem vrhu. Nevaren je
lahko le plin radon, ker se njegovi delci usedajo v
pljuča. Čeprav je izhajanje radona iz jalovine
minimalno in daleč pod dopustno mejo, bodo
vseeno poskrbeli za najstrožje zaščitne ukrepe
varstva okolja in ljudi.

KAKO REŠITI PROBLEM DVEH KMETIJ?

Rudnik bo za svojo dejavnost potreboval okoli
70 hektarov zemljišča. Predvsem so to gozdne
površine, ki so jih lastniki že prodali rudniku, in
tudi nekaj obdelovalne zemlje. Ustrezno rešitev je
potrebno najti za tri domačije. Za bajto, dom
treh sester, ki leži prav na kraju, kjer bo prav
kmalu jalovišče, so že našli ustrezno zamenjavo –
drugo hišo z nekaj zemljo.

Zataknilo pa se je pri kmetijah, ki ležita na
mestu, kjer bodo zgradili obrat predelave, se pravi,
v neposredni bližini rudnika. Čeprav si kolek-
tiv rudnika zelo prizadeva, da bi problem rešil v
obojeustransko zadovoljstvo – za to je že pripravil
nadomestne kmetije v okolici – z lastniki še niso
našli skupnega jezika. Problem ni preprost, ker je
hkrati potrebno rešiti problem dveh ostarelih lju-
di brez otrok, ki sta izredno navezana na svoj
dom in se o preselitvi le težko pogovarjata. Reši-
tev pa mora biti sprejeta najkasneje do konca
marca prihodnje leto.

Vsi, ki so zemljo rudniku prodali, jo lahko še
naprej izkoriščajo, vse dotlej, dokler ne bo ovira
la širjenja gradnje rudnika in jalovišča.

DELAVCI IZ DOMAČE DOLINE

Ko so pred približno desetimi leti začeli resne-
je razmišljati o gradnji rudnika v Žirovskem vrhu,
je bil pravzaprav največji problem, kje dobiti toli-
ko delavcev in kam jih naseliti. Ocena o številu
potrebnih rudarjev in drugih delavcev se je v
minulih letih znatno znižala, saj je rudnik urana
prav malo podoben klasičnemu rudniku. Ročno
delo bodo skoraj v celoti nadomestili stroji, tako
kot v vseh rudnikih urana na svetu. In tako vse
kaže, da rudnik v Gorenji vasi, največjem kraju v
bližini rudnika, ne bo povzročal socialne pre-
obrazbe, saj bo moč dobiti večino delavcev kar
doma.

Iz Poljanske doline se namreč vsak dan vozi
več sto delavcev na delo v Škofjo Loko, ker
Poljanska dolina nima veliko industrije. Investici-
jski program pa predvideva za rudnik okoli 400
delavcev, vendar primerjave s sorodnimi rudniki v
drugih državah kažejo, da bi bilo mogoče število
potrebnih delavcev še precej zmanjšati. Pri rudni-
ku pa želi ostati tudi več kot sto delavcev, ki so
zdaj zaposleni pri Geološkem zavodu Ljubljana,
ki opravlja raziskave uranovega ležišča, in že sta-
nujejo v Poljanski dolini. Druge pa bodo zaposlo-
vali postopoma in tako se tudi ni bati, da bi rud-
nik „prevzel“ delavce drugim tovarnam loškega
gospodarstva.

Delovni kolektiv, ki skrbi za izgradnjo rudnika
urana Žirovski vrh, ima zdaj 23 zaposlenih. Nje-
gova naloga je uresničiti program ISE, da bo za-
čel rudnik leta 1981 z redno proizvodnjo. Pri
uresničevanju te naloge sodeluje z Geološkim za-
vodom Ljubljana pri raziskavah, na podr čju pre-
delave ima sklenjeno pogodbo z ameriško firmo
FLOUR MM, ki sodeluje pri izgradnji celotnega
predelovalnega obrata. Prav tako pri organizaciji
predelave in predvsem pri zaščiti okolja sodeluje
z Inštitutom Jožef Štefan, ki je, kot je že omenje-
no, prispeval edinstven zaprti krožni tehnolo-
ške vode. Sodeluje tudi z Metalko pri dobavi
opreme, Rudisom, ki pripravlja tehnično doku-
mentacijo itd. Za prihodnje leto že predvidevajo
začetek dela v jami in zaposlitev prvih rudarjev.

Ob koncu velja povedati, da bo dobršen del
opreme rudnika urana Žirovski vrh domače pro-
izvodnje.

LEOPOLDINA BOGATAJ
SLIKE: JOŽE ZAPLOTNIK

DOLENJSKA
NA MIZI

Kultura nekene naroda se odraža tudi v jedeh, pregovor „Povej mi, kaj ješ, in povem ti, kaj si!“ bi našel mnogo somišljenikov, čeprav se Slovenci in Dolenjci na področju, ki mu vlada kuharica, še zdaleč ne moremo primerjati z Galci, kot so nekdaj rekli sladokusnim Francozom. No, pečeni ali presnjeni kobilci pa Dolenjci kljub siromaštvu niso prav pogosto jedli, po čemer se bojda razlikujejo od ljudstev, ki jih nekateri imenujejo domorodna. Resnici na ljubo: pečene kobilice so menda prav slastne.

Obed začnemo navadno z juho. Na Slovenskem juhe v preteklosti niso bile preveč znane jedi, pradedje so se veliko bolj ogrevali za močnike in obare. Na Dolenjskem so na primer poznali največ krompirjevo juho, pa še ta ni preveč stara, krompir je namreč prišel s Kolumbom iz Amerike. Zato pa so Dolenjci bili bolj znani po obarah — „ajmohtih“. Svojo veljavo so obdržale do danes. Obare so kuhali iz vseh vrst mesa in nekaterih vrst drobovine. Izmed vseh obar pa še danes najbolj slovi kurja obara z ajdovimi žganci ali redko zakuhanimi širokimi domačimi rezanci. V ljudskem izročilu pa je celo ohranjeno, da so v sezoni žab v nekaterih dolenjskih krajih kuhali tudi žabjo obaro, v jeseni pa je slovela poljšja. Obara je bila doma največkrat glavna jed za kosilo, brez obare v gostilni ni bilo nedelje ali semajnega dne. Med znamenitimi obarami imata dve dolenjski častno mesto: eni pravijo kurja obara s cvičkom, druga dolenjska znamenitost pa je že omenjena poljšja obara.

Kar pa se čiste mesnine tiče, za slovensko ozemlje velja, da je bilo meso v preteklosti na mizi le ob nedeljah in posebnih priložnostih, kot so svatba, smrt, sejem, trgatve, žetev in podobno. Med domačimi živalmi je bil za oskrbo z mesom in maščobo najvažnejši prašič, govedina in teletina sta bili na mizi le poredkoma. Pa še takrat niso klali doma, govedino so kunili kot priboljšek v bližnjem trgu ali mestu. V Beli krajini in na Dolenjskem (!) so včasih redili veliko drobnice. Janjčke in kozličke so klali kar doma, kri so prestregli in pripravljali z raznimi dodatki krvave pečenjake. Še današnji primer jedi, v kateri je uporabljena kri, so tako imenovane dolenjske kepe. Večkrat je bila na dolenjski mizi tudi divjačina. Nekaj zaradi lovskega zakupa, še več pa zaradi krivolova. Že omenjene polhe pa so nekoč nasoljevali v tisočih. Vse do račje kuge so izbirali

za pod zob dopolnjevali tudi raki. Največji so plaval v Krki, Kolpi in Raščici.

Predvsem pa so slovele slovenske mesnine v času kolin. Mesne izdelke naših pradedov delimo na kratkotrajne in trajne. Med prve štejemo klobase krvavice, bele klobase, jetrnice, žolco, tlačenko in godljo. Med trajne izdelke pa spadajo žledec, kranjske klobase in suho meso.

Eden najbolj slovitih slovenskih mesnih izdelkov so kranjske klobase. Dolenjska med njimi ni najslabša, izdelana je iz najboljših kosov mesa in slanine. Znani so tudi dolenjski vratniki in šivanke. Če se povrnemo na klobase, je treba poudariti, da je glavna začimba pri klobasah česen, oziroma česnova voda. Tekne klobasa predvsem s hrenom, če pa jo skuhamo, s kislim zeljem in repo. Med suhe mesnine spada tudi šunka ali gnjat. Njena vsestranska užitenost ne potrebuje posebne razlage.

Od zelenjave na mizi poznajo Slovenci in Dolenjci predvsem zelje, repo, fižol in krompir, ponekod pa tudi kumare in buče. Med tem klorofilom je zelje najstarejša jed, v ljudski prehrani je bilo skoraj vsak dan na mizi. Poleti presno, pozimi kislo. Kranjsko (slovensko) kislo zelje diši tudi čez jugoslovanske meje. Zelje so naši dedje in pradedje radi in pogosto mešali z drugimi živili: s kašo, fižolom, krompirjem, še raje pa z mesom, krvavicami in kranjskimi klobasami. Vse, kar je dobro, je dobro še danes.

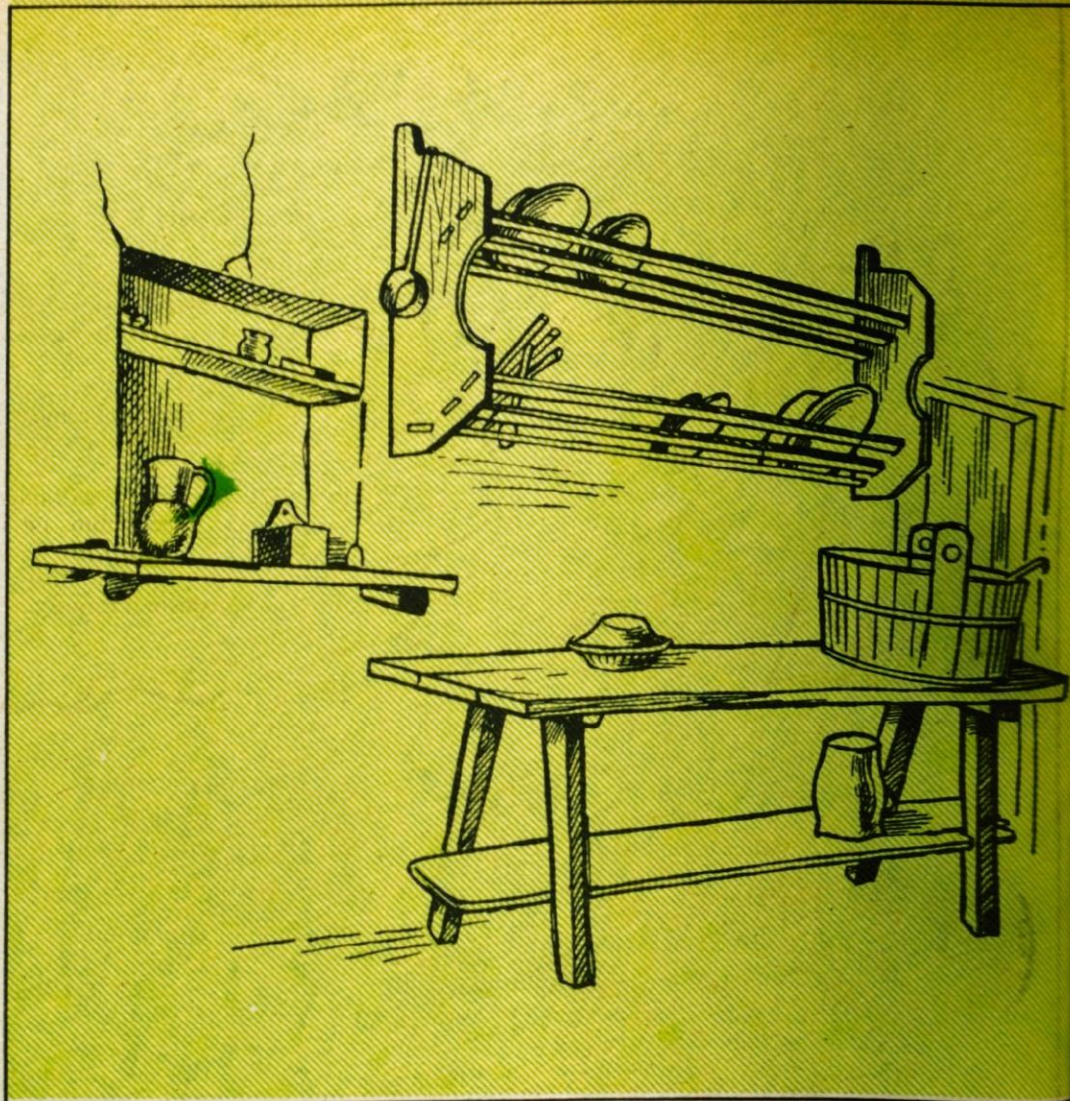
Od zelja veliko manj slavna je repa, ki jo ponekod tudi danes še uživajo surovo ali kislo. Za zelje in repo pa velja, da morata biti dobro zabeljena. Pogoji sorazmerne užitenosti je poleg kosa mesnine taka zabela, „da se ne kadi“.

Na svetu najbrž ni tako velike tehtnice, da bi lahko premerila vse tone in tone krompirja, ki je že bil pojejen. Čeprav je k nam prišel kot splošna ljudska hrana šele v 18. stoletju, je še danes in bo ostal ugleden steber prehrane. Kot ljudska jed (za etnologe) je cenjen predvsem v navezi z maslom, kislim mlekom ali v solati. Pretresljive resnice, da krompirček „mrzle ročice ogreje“ pa ljudstva, ki so se odločila živeti v miru, najbrž ne bodo več doživela.

Malokatera kuhinja se lahko ponaša s tako velikim številom solat kot slovenska. To morebiti kaže na revščino, saj je užitna skoraj vsaka zel, kot zanimivost pa lahko navržemo, da so nekoč solate zelo radi belili s smetano, za bolj trde solate pa je prišla prav suha precvrta slanina, zalita s kisom.

Posebno mesto je imel v slovenski in dolenjski ljudski prehrani že omenjeni hren. Glavno vlogo je igral v sicer pri nas redkih omakah in polivkah. Pust, žeganje brez hrena? Nemogoče. Velja pa za to rastlino ljudsko reklo, da je zrasla iz ženskega jezika, kar pomeni, da strah pred emancipiranimi osebki ženskega spola ni od včeraj.

Kaše omenja kot ljudsko hrano že od novinarjev stokrat prepisani Valvasor. V Beli krajini se je prosena kaša imenovala „jaglena“, mlečno prose no kašo pa navajajo narodopisci kot obredno jed na ženitovanjih. Bila je simbol rodovitnosti.

Druga najstarejša med kašami je ječmenova kaša iz oluščene ječmenovega zrna. Imenuje se še ješprenj, ječmenček ali ričet. Prenekateri dedka je odredila tudi ajdova kaša, čeprav jo poznamo komaj od srednjega veka dalje.

Ob besedi žganci se nekaterim še danes solzijo oči. Med kuharji velja, da so ajdovi starejši od koruznih (ameriških), na Dolenjskem pa so šli posebno v slast krompirjevi, beli. Za žgance te ali one vrste je in bo veljalo, da morajo biti dobro zmešani, obilo zabeljeni in previdno nadrobljeni. Tako rahli, da se v skledi tresejo.

Močniki so ena najstarejših jedi pri nas. Na Gorenjskem so rekli močnikom sok, v Idriji podmetnica, v Istri pa skrob. Znan je rek: „Močnik je steber kranjske dežele“, iz Bele krajine pa je znan recept, po katerem so močnik zabelili s precvrto čebulo. Kar se dolenjskih kulinarčnih dosežkov tiče, velja tudi poudariti, da gre med učeni ljudmi glas, da so znamenite žlinkrofe izumili Dolenjci (Velike Lašče, Ribnica), idrijsko sladokusje je bojda samo izboljšana inačica.

Med štruklji — ljudski glas pravi, da brez štrukljev ni bilo godovanja — Dolenjci niso prav zadnji. Trebanjska in Mirenska dolina veljata celo za posebno zvesti štrukljam. Dolenjski je tudi izraz čenka za vlečene riževe ali smetanove štruklje.

Kruh je bil in je v tiskan celo v molitev. Zgodovina kruha je zgodovina civilizacije, kvašen kruh star dve tisočletji. V nekaterih krajih Dolenjske so izdelovali kvas iz prosene moke in medu pred prvo vojno. Boljša oblika kruha je potica, vmesna stopnja je pisani kruh, kruh iz različnih testa. Sladkor je novotarija; primer ohranjen nesladke potice je orehova s pregreto smetano, jo še vedno pečejo na Dolenjskem.

Ko nehaš jesti, ostane v boljših lokalih na mizi še majhna žlička za kompot. Začuda so ga poznali tudi Dolenjci. Kuhali so ga ob težkem poljskem delu, služil je kot pijača in osvežilo. Ponudil so ga tudi na gostijah, kot sladko prilogo k mesu. Posebno v čislju je bil češpljev kompot.

Kuhane češplje na mizi so bile tudi znak, ob praznovanju bliža koncu. Nehajmo torej!

žep za izdelek, ki je narejen po lastnih zamislih, končno obliko pa mu vdihne mojstrska roka.

Pot od glin do izdelka je dolga.

„Gline dobivamo iz glinokopa v Selah ali Pragerskem. Pripeljemo jo domov, dodamo ji potrebno vodo, nato prekopljemo, zbijemo, zrežemo in pripravimo za strojno ali ročno mletje. Za pripravo glin porabimo pol dneva. Delo se nadaljuje na lončarskem vretenju, kjer že nastaja izdelek. Izdelki se suše na soncu, enakomerno. Ko so suhi, jih shranimo na primerno mesto in počakamo, da se izdelkov nabere za eno peko. Pri prvem žganju jih pregledamo. Vse, ki počijo, potrebno odstraniti. Lepoto zaobkroži lončarska glajenka. Nato je na vrsti druga peka; pri tej je potrebno segreti peč na 850 do 900 stopinj Celzija. Ko se ohladi, vzamemo izdelke iz peči, ponovno pregledamo, po potrebi zbrusimo. Šele ko opravimo vse to, so izdelki pripravljeni za trg.“

Vsi izdelki, ki jih izdelujem, so prvotne oblike, od katere ne odstopam. Želim ohraniti izvirnost. Izdelujem vrče, lončke za cvetlice, skledice, modele za kolače, mlečno posodo, razne spominske in druge lončarske izdelke. V zadnjem času tudi ni večjega povpraševanja po posodi za kuhanje.

Poudariti moramo, da kakovost lončarskih izdelkov lahko oceni le lončar. Takšna ocena pa upošteva estetiko, gladkost, težo, krajevne značilnosti in drugo. Lahko je izdelek na zunaj še tako lep, vendar to ne pomeni, da je tudi kakovosten, pripoveduje Lončar Hernja.

Lončar se ukvarja tudi s pečarstvom. Čemu? „S pečarstvom sem se začel ukvarjati, ko je lončarstvo zašlo v krizo. Preusmeritev je bila nujna, če sem hotel izpolniti vse družbene obveznosti. Danes je lončarstvo v krizi, ne bo dolgo, ker ne bo več lončarjev. Naraščaja ni. Družba se tega zaveda, zato daje tej obrti in tudi ostalim v zadnjem času vse večjo podporo, mislim pa, da prihaja prepozno. Mladega človeka je težko prepričati, naj se odloči za ta poklic. Povedal sem že, da se naše delo ne zaključuje po osmih urah, je potrebno delati od jutra do večera. To je delo, ki zahteva veliko spretnosti, natančnosti, in če hočete, ljubezni,“ je končal Hernja.

V kleti, kjer mojster Andrej z ženo Marijo ustvarja svoj lončarski svet, počasi ugaša svetloba. Kdo ve, kolikokrat bo še zavrtel svoje lončarsko vreteno, zakuril peč? Njegova zgarana roka ve, kaj hoče, pa mi? Misel, da odhaja domačost iz našega doma, da odhaja del nas, je živa in hkrati mrtva.

TEDNIK

ZADNJE
LONČARSKO
VRETENO

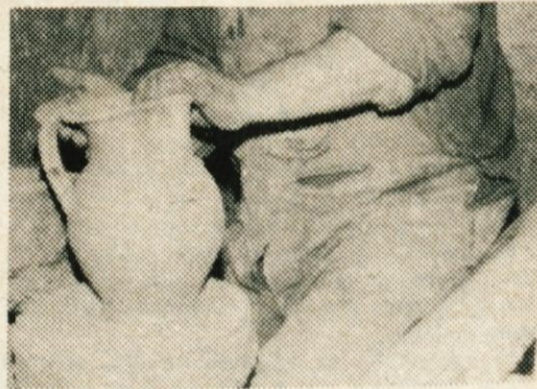
Bolj kot teče razvoj, hitreje pometa s preteklostjo. Delež naše preteklosti smo že shranili v muzeje, ki varujejo in negujejo vez med preteklostjo in sedanostjo; nekaj še ostaja med nami kot tradicija, ki ji družba zlasti v zadnjem času le odmerja večjo pozornost. Žal, v zadnjem trenutku.

Redki so že lončarji. Med Ptujem in Mariborom srečamo le še enega: Andreja Hernjo iz Ptujja.

ja. Trdo in utrudljivo „bojevanje“ z glino je strlo tudi njegovo vitalnost. Čez leto, ko bo dopolnil 60 let, bo dal lončarstvu slovo. Pa ne v celoti: svojo domišljijo, spretnost in ljubezen bo posvetil le zahtevnim lončarskim izdelkom, za katere mu je v zdajšnjem času primanjkovalo časa. Preveč je bilo treba lončarsko vreteno gnati za vsakdanji kruh, poleg tega pa pridno „zidati“ pečli.

Lepoto izvirnega lončarskega izdelka namerava ohraniti tudi s pomočjo domačega muzeja.

Mojstrsko diplomu si je pridobil v Ptujju; izučil se je pri stricu. Leta 1956 je postal samostojen, odprl lastno delavnico in prodajalno, v kateri se je kar trlo kupcev, ko je ponudil svoje izdelke. Pa je prišlo obdobje plastike. Upadlo je povpraševanje po lončarskih izdelkih. Takrat je bilo še posebej težko. Danes znova oživlja zanimanje za izvirne lončarske izdelke. Z njimi ljudje krasijo svoja stanovanja, vikende. Niso redka tudi posebna naročila. Ljudje so pripravljeni globoko seči v

O STRAHU

— Strahopetci umirajo večkrat pred svojo smrtjo.
Shakespeare

— Strahopetec je človek, ki v nevarnosti misli z nogami.
A. Bierce

— Gola resnica je, da ljudem ne dene samo dobro, če so včasih prestrašeni, marveč je za napredek družbe nujno, da se prav pogosto prestrašijo.
Shaw

— Gola resnica je, da ljudem ne dene samo dobro, če so včasih prestrašeni, marveč je za napredek družbe nujno, da se prav pogosto prestrašijo.

Shaw

— Videl sem, kako so mnogi s svojo smrtjo dali grd ali lep glas vsemu svojemu življenju. *Montaigne*

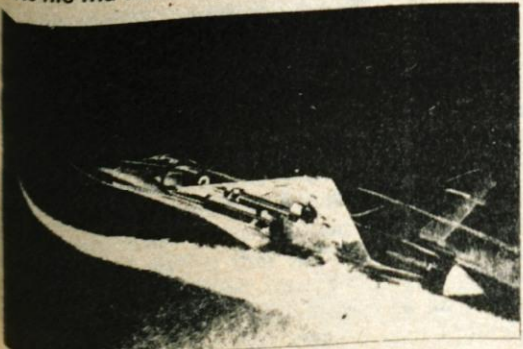

— Kdor prizna svojo nevednost, jo pokaže enkrat, kdor jo skuša prikriti, jo razkazuje mnogokrat.

A black and white portrait photograph of a man in a military uniform. He is wearing a peaked cap and a high-collared jacket. The photograph is mounted on a document, and there is some faint, illegible text visible in the background of the photo itself.

MIRAGE 2000 -SAMOSVOJ FRANCOZ

Francozi gredo v letalstvu svojo pot in se ne ozirajo mnogo na razvojne programe drugih zahodnih držav. Njihovi načrti so včasih precej druzni in tudi dragi. Še pred kratkim so predvidevali, naj bi bilo novo letalo v družini "miragov" bojno letalo super mirage ACF (Avion de Combat Futur—letalo za bodoči boj), kmalu pa so spoznali, da bi bilo to letalo predrago, in so se odločili za nekoliko manj zahtevno in drago letalo, za mirage 2000. In tako nič mu ne manjka.

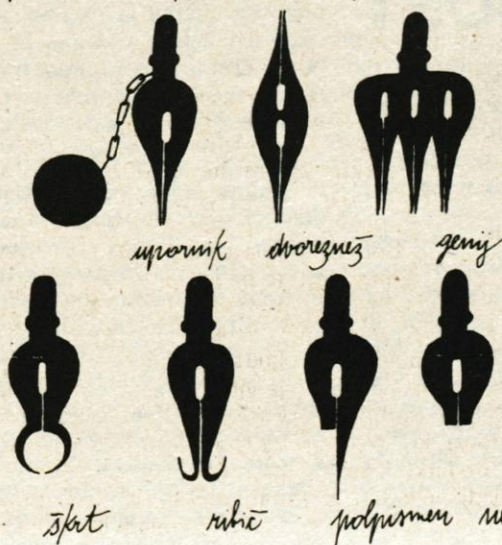
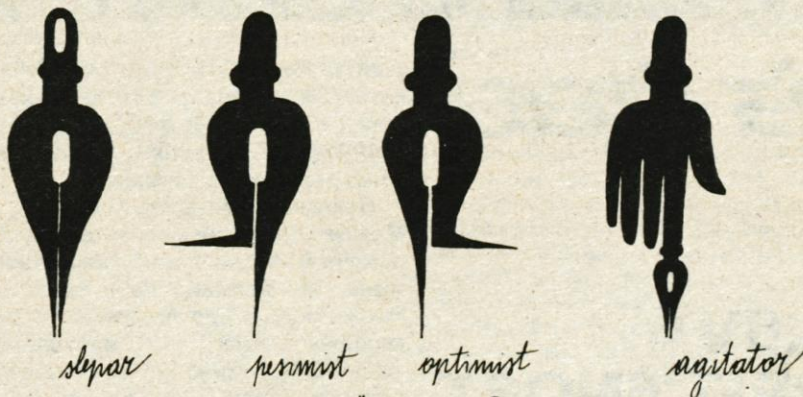
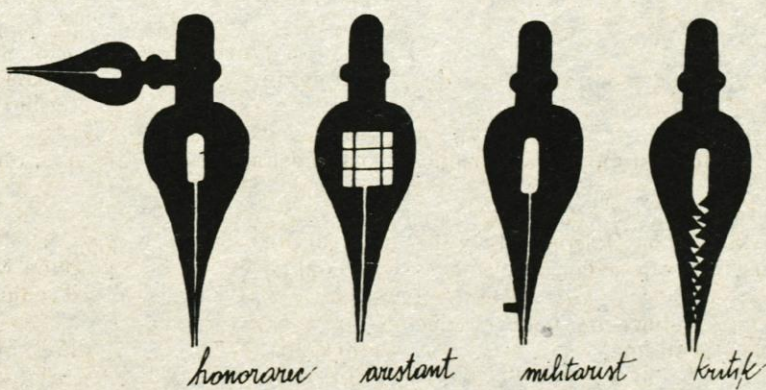

Landsknehti so bili pripadniki nemške najemniške vojske iz 15. in 16. stoletja. Po nazivu naj bi šlo za sodnijske izterjevalce ali biriče, s čimer je kralj Maksimilijan I., ki je bil začetnik te najemniške vojske, bržkone hotel prikriti njen vojaški značaj.

Kadar je kralj potreboval vojsko, je nekatere vidnejše vojščake postavil za polkovnike in jim dal denar za najemanje vojakov. Polkovniki so si izbrali ustrezno število kapetanov, ti pa so imeli za svoje pomočnike poročnike, zastavnike in narednike. „Navadne narednike“ so izvolili kasneje sami vojaki; izbrali so ljudi, ki so jim lahko zaupali. Značilno je, da oficirji niso bili vsi plemiči; v tej vojski niso gledali toliko na socialni položaj, važno je bilo predvsem, da so bili častniki pogumni.

Najemnike so običajno zbirali na sejmi in cerkvenih praznovanjih, povsod tam, kjer se je

DESET LET KARIKATURE 1965 – 1975
GALERIJA EMONSKA VRATA, LJUBLJANA
OD 7. – 30. DECEMBRA 1978

zbiralo veliko ljudi. V vojaško službo so sprejemali moške, ki so bili zanj sposobni in ki so imeli potrebno orožje in opremo. Kdor je imel boljše orožje, je dobil boljšo plačo.

Najemniki so bili dolžni zvesto služiti svojemu gospodarju vse do takrat, dokler jih je redno plačeval. Disciplina je bila zelo stroga, za prekrške so bile predvidene telesne kazni (bičanje in celo usmrnitev).

Landsknehti so bili predvsem Nemci, veliko pa je bilo med njimi tudi Poljakov, Madžarov in Hrvatov. Njihovi največji sovražniki so bili Švicarji, s katerimi so se posebno krvavo spopadali. Medsebojno sovraštvo je prešlo celo v pregovor. Redko se je dogajalo, da bi švicarski najemniki in landsknehti služili pod isto zastavo. Že zaradi načela ne.

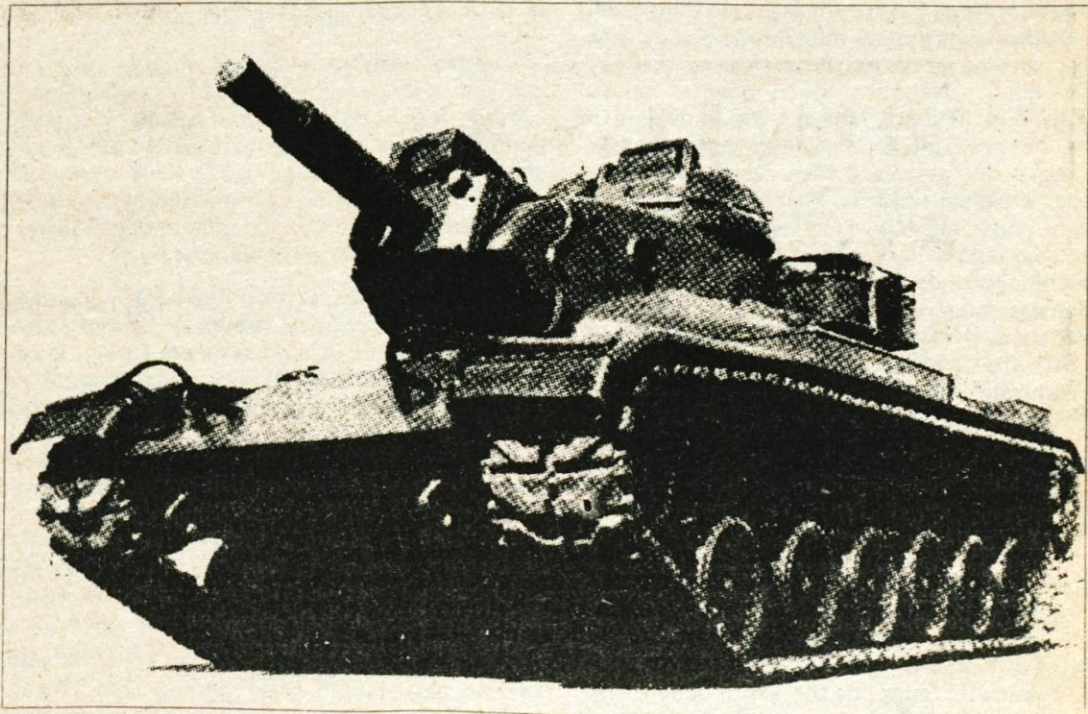
Osnovno in najsodobnejše orožje ameriških oklepni sil je tank M-60 A-2, zadnja verzija

Osnovno in najsodobnejše orožje ameriških oklepnih sil je tank M-60 A-2, zadnja verzija

znanega tanka M-60. Američani so se za novi tank odločili pred trinajstimi leti, prvi prototip pa izdelali jeseni 1965. Zaradi težav in kasnejših sprememb so prvi tanki te vrste začeli prihajati v oklepne enote šele pred nedavnim.

Največ težav je bilo v zvezi z zahtevo, da morajo tanki imeti stabilizirano oborožitev, kar pomeni, da mora tankovski top natančno streljati tudi med vožnjo. Zato so morali leta 1970 že izdelane tanke modificirati, naslednje leto pa so začeli nove tanke izdelovati serijsko. Tank M-60 A-2, ki je pred štirimi leti stal okoli pol milijona dolarjev, ima kupolo, s katero se glede na elektronsko in elektrohidravlično opremo ne more meriti noben tank na svetu. Vanjo je vgrajen top kalibra 152 mm, skozi cev lahko izstreljujejo tudi rakete „shillelagh“. V bojnem kompletu je 33 granat z učinkovitim dometom do 1500 metrov in 13 raket na infrardeče usmerjanje, ki so nevarne do treh kilometrov. Vsaka raketa zanesljivo zadene cilj.

Poleg topa ima tank še dva mitraljeza: prvi je kalibra 7,62 mm, drugi v kupoli pa 12,7. Ko vsi sodobni tanki ima tudi M-60 A-2 laserski daljinomer in infrardeče žaromete za nočno vožnjo. Tank tehta kar 51 ton, dolg je okoli 7 metrov. Ena njegovih največjih pomanjkljivosti je precejšnja višina, visok je namreč celo nekaj več kot 3 metre.

naš čas

VABLJIVA NEDOREČENOST

Delo in življenje prebivalcev Gornje Savinjske doline je v preteklih stoletjih spremljal les, njegova proizvodnja, predelava in prodaja. Njihov vsakdanjik je z lesom neločljivo povezan še danes, ob drugih nosilcih razvoja pa vse bolj stopa v ospredje turizem.

Pravijo, da sta turizem in Gornja Savinjska dolina en pojem. Narava je bila tod širokogrudna. Logarska dolina, Robanov in Matkov kot ter vrhovi okrog njih, porečje Savinje, hribi in gozdovi, so biseri, ki jih srečamo le še malokje. Čudovita krajina, v veliki meri še neokrnjena, čist zrak in mir. V izrazitem neskladju z njimi so razdrobljena in neenotna ponudba, povrh vsega še dokaj pičila. Nočitve iz leta v leto upadajo, dogovarjanje doslej ni rojevalo pravih sadov in tudi drugi ukrepi za hitrejši razvoj dolini niso v ponos.

Vseeno — krenilo je na bolje. Skorajšnji konec neenotnosti ponudbe je napovedala letošnja ustanovitev turistične pisarne, ki je na tem področju že opravila pionirsko delo, kaj več pa v

tako kratkem času in ob razdrobljenih nosilcih gostinstva in turizma tudi ni zmogla. Vseeno je opravila pomembno delo, ob povezovanju, ki je v zadnjem času na vidiku, pa bo v kratkem času lahko presegla načrtovane cilje.

Rekreacijsko-turistični center Golte nad Mozirjem se je vsa leta vrtel v krogu na videz nerešljivih težav. Preveč amortizacije, premalo snega in sredstev, slabi kadri in še kaj. Povezovanje je bilo neuspešno in usoda vse bolj negotova. Šoferji in sprevodniki celjskega Izletnika so se pred kratkim le znebili morečega bremena. Center je v upravljanje prevzel kolektiv velenjske Rdeče dvorane in mu za začetek že nudil obilno mero prepotrebne prve pomoči, skoraj več kot je bilo v tako kratkem času mogoče. Zdravljenje pa se še le pričinja.

Mozirsko in zlasti velenjsko združeno delo sta si zadala trdne načrte. Nedograjeno je treba donraditi, ob smučanju na Golteh zagotoviti še pogoje za razvoj rekreacijskega, poslovnega, zdraviliškega in drugih „turizmov“, predvsem pa je treba najti trdno vez z neposrednim zaledjem ob vznožju Mozirskih planin, z Gornjo Savinjsko in Šaleško dolino. Golte same zase niso in ne bodo pomenile veliko, so sestavni in nedeljivi del celote, vez je treba le napeljati in učvrstiti. Načrti so jasno zastavljeni in njihovo uresničevanje je že v teku. Potrebna je le in še bo, prava mera razumevanja, pomoči in dobre volje.

Združitev nosilcev turizma in gostinstva celotne doline bo ustvarila možnosti za izgradnjo turističnih in drugih objektov, ki bodo obogatili ponudbo in število gostov ne bo več upadalo. Kar neresnično namreč zveni podatek, da je bilo v Logarski dolini pred drugo svetovno vojno več

nočitev kot jih je sedaj. Če bo po skoraj poldrugem desetletju razrešen problem zakonodaje s področja naravnih parkov in s tem tudi problem urbanističnih rešitev, potem Logarska dolina in Solčavsko v celoti ne bosta več samevala v svoji lepoti.

Naj bo dovolj besed o problemih in možnih rešitvah, čeprav je res, da pred njimi ne kaže zapirati oči. Stvari so krenile z mrtve točke in uspehi na tem področju bodo nedvomno povrnili ugled gornjesavinjskemu turizmu in ga okrepili. Največji letošnji dosežek trajne vrednosti je nedvomno Savinjski gaj. Edinstvena razstava cvetja in izročila doline v naravi je letos privabila dobrih 80.000 obiskovalcev, ki niso skrivali navdušenja. Gaj bo čudovit tudi prihodnje leto, sadovi letošnjega leta hortikulture so vidni po vsej dolini in bodo v prihodnje še bolj, saj naložbe v čisto in urejeno okolje niso muha enodnevnic.

Pozabiti ne smemo tudi kmečkega turizma, ki je še na začetku svoje obetavne razvojne poti. Temeljni namen turizma na kmetiji je, da kot dopolnilna dejavnost krepi gospodarsko moč kmetij, kar je še zlasti pomembno v gorskih in obmejnih področjih, ki jih v Gornji Savinjski dolini ne manjka. Kmečki turizem soustvarja njen turistični prostor in nudi delovnim ljudem iz urbanih naselij počitnice v mirnem, čistem in domačem okolju. Za njegov razvoj so nedvomno najprimernejše višinske kmetije. Ta dejavnost s svojimi učinki ohranja prenekatero kmetijo in kmetijski prostor in je pomembna opora v boju proti izseljevanju z ogroženih področij.

Zametki kmečkega turizma v tej dolini sedajo še v čas pred vojno. Večji razmah je doživel

okrog leta 1960, deset let kasneje pa se je število turističnih kmetij celo zmanjšalo, saj kmetje niso mogli slediti zahtevam in potrebam gostov. Zato ni čudno, da prvi organizirani poseg v razvoj te dejavnosti sega v leto 1971, ko je Zgornjesavinjska kmetijska zadruga pričela uveljavljati celovit program izobraževanja, poskrbela je za načrte in podobno. Kmalu so pridobili prve kredite in rezultati so danes izredni. Od nekaj manj kot tisoč kmetij jih je danes okrog 400 že preusmerjenih, še 250 pa se jih bo preusmerilo v tem srednjeročnem obdobju. Pravih turističnih kmetij je danes 12, v prihodnjem letu jih bo prve goste sprejelo še 11, leto zatem še 21, najmanj toliko pa je še kmečkih gospodarjev, ki so se za to dejavnost že odločili.

O možnostih za bolj ali manj zahtevne izlete v planine ne kaže izgubljeni besed, v dolini ne manjka kulturnozgodovinskih in naravnih spomenikov, čudovite so možnosti za rekreacijo in sprehode v naravi. Tudi ljubitelji lova in ribolova najdejo tukaj vse, kar želijo. V gozdovih, za 30.000 hektarov jih je, je obilo srnjadi, gamsov v skalah, velikih petelinov in ruševcev, divjih prašičev, zajcev in fazanov. Tudi jelena in kozoroga najdeš. S privlačnimi lovišči in številnimi lovskimi domovi gospodarijo lovske družine, ki gostom ne zapirajo vrat. Tudi možnosti športnega ribolova so; od Logarske doline do Ljubnega v brzicah Savinje prevladuje postrv. Nižje v dolini je dovolj tudi lipanov, sulcev, klenov, mren in sivev.

Še bi lahko naštevali vabljalivosti, ki jih Gornja Savinjska dolina ne manjka; vsem nedorečenostim navkljub.

JANEZ PLESNIK

DOLENJSKI LIST

DENAR IZ IGLIC

Podturn. Nekoč in tudi danes varen dom gozdnih delavcev. Obronkov mogočnega Kočevskega Roga, strmega gozdnega Pogorelca, se drži kot pišče kocke. Nekoliko izven naselja, nekam zgubljeno ob Radešci, sameva več kot dvajset let staro na pol zidano, na pol leseno poslopje. Domačini mu pravijo, čeravno si zaenkrat tega imena ne zasluži, tovarna. Mali obrat, ki deluje v okviru novomeškega Gozdnega gospodarstva, imenujejo tako iz hvaležnosti. Zakaj že lepo število let omogoča, da z njegovo pomočjo pridejo do dodatnega zaslužka.

Začelo se je nekako po vojni. Marsikatero roko so, namesto da bi delale, neprostovoljno počivale. Tudi zato je novomeško Gozdno gospodarstvo prislusnilo željam po eteričnih oljih. Ob Radešci so postavili manjšo stavbo, destilarno, in jo opremili. Z domačini so se dogovorili za delo in kmalu so začeli „kuhati“ olje (in denar). Domačini so v bližni klestili vejeve smrek, jelk in borov. Za prevoz takrat ni bilo hudo, kajti skoraj ni bilo hiše, ki ne bi premogla voza. Zaradi lepega plačila, za takratne čase seveda, je bil na dvorišču kmalu velik kup vej in iglic. Mali obrat je začel delati s polno paro: delali so celo v treh izmenah in ni bilo ravno redko, da so v skromni destilarni nakuhali tudi do 3000 kg eteričnih olj. Podturnu

se je obetalo, da bo postal kraj z veliko destilarno.

Z novo cesto pa so začela po Dolenjski kot gobe po dežju rasti tovarne. Mladi so odhajali, starejši ob delu doma niso več zmogli sicer dokaj lahkega dela za „tovarno“. Kup na dvorišču je postal vse manjši in nekega dne je destilarna umrla. Ognja v njej niso prižgali skoraj desetletje. Pred osmimi leti pa je ideja, da bi pod Pogorelcem pridobivali olje, ponovno oživila.

Vendar so se tokrat novomeški gozdarji drugače lotili dela. Delovna enota, ki jo vodi Alojz Serini, se je lotila dela po skrbnem študiju in zastavljenih načrtih. Iz dimnika destilarne se je ponovno pokadilo. Dima s posebnim in samo za to destilarno značilnim vonjem so se razveselili domačini, ki se jim je ponovno obetal lep zaslužek, posamezniki, ki najbolj cenijo dolenjska eterična olja, in nekatere delovne organizacije, ki so bile predtem izključno vezane na uvoz. Serinjeva ekipa je začela s polno paro, pred očmi pa je imela en cilj: posekano drevo čimbolj izkoristiti in doseči, da bi kar najmanj propadlo.

„Za oživitve destilarne smo se konec koncev zavzeli tudi zato,“ pravi Serini, „ker imamo mnogo delavcev, ki zavoljo poklicnih gozdarskih

boleznih ne morejo opravljati težkega gozdarskega dela. V našem obratu pa lahko mirno in brez posebnih naporov pričakajo upokojeve. Razen tega nas je bolela resnica, da takrat, ko drevo pade, marsikaj umre. Jelke, na primer, dandanes posekamo skoraj mesec dni kasneje kot pred leti. Tako lahko vrh prodamo za novoletno drevo, okleščene veje gredo za vence, slabo vejevje in iglice pa odpeljemo v destilarno. Prodamo tudi lubje; vrtnarije ga potrebujejo za vzgojo rastlin. Ko v destilarni iglice prekuhamo, jih z veseljem odkupijo zagrebške vrtnarije. Tam vzgajajo rožo Amturium. To je zelo lepa roža, ki jo uporabljajo za dekoracijo, najbolj pa uspeva na predelanih iglicah, ki vsebujejo posebno kislino. Razumljivo je, da dobi deblo lesna industrija. Tako od podrtega debla pri nas domala nič ne propade...“

V podturnski tovarni imajo tri kotle. Vsak sprejme okoli 800 kg za kuho pripravljene mase. Ko pripeljejo veje in iglice, jih na nekakšni slamoreznici narežejo na do 1 cm dolge delčke, da presekaajo smolne kanale. Tako pripravljeno maso s pomočjo puhalnikov spustijo v kotle. V njih je para in po osmih urah kuhanja paro s postopkom izsesavanja usmerijo v hladilnike, iz katerih pritečeta destilirana voda in eterično olje.

Ker je slednje lažje, ostane na vrhu, voda pa po kanalih odeče v pripravljene posode, ki jih prodajo določenim podjetjem.

Iz osemsto kilogramov jelkine mase dobijo v osmih urah iz enega kotla 3 kg olja, iz smrekove mase kilogram, iz borovih iglic pa približno toliko kot jelkinega olja. Dišečo vodo pa lahko kuhajo tudi iz jelovih storžev; imenuje se templini olje. Dolenjska eterična olja poznajo v zamejstvu skoraj bolj kot doma. Poglavitni „krivec“ so Dolenjske Toplice in tamkajšnji bolniki, zakaj olje je znano kot zdravilo za bolezni dihal, po njem povprašujejo revmatiki, občani, ki jih dajo išias, veliko pa ga Dolenjci prodajo v Rogoško Slatino. Tam že osmo leto pripravljajo med domačimi in tujimi bolniki zelo cenjeno zdravilno smrečno kopel.

Sicer pa je Serini prepričan, da bi lahko vse olje prodali tisti hip, ko ga prestežejo v zbirnih posodah. Podturn je znan tudi po tem, da se v njem ustavlja nenavadno veliko avtomobilov s tujo registracijo, najpogosteje italijansko in nemško. Dokaj redni so tudi lovci, ki bi za 20 litrov dišečega in zdravilnega smrekovega eteričnega olja pri priči odšteli lepe denarce. Vendar novomeški gozdarji poznajo svoje dolžnosti, pa tudi pravice. Ob tem kaj radi pristavijo, da pri nas veliko zdravil, pa tudi denaria zgine v hostah. Kaže, da so novomeški gozdarji v Sloveniji med redkimi, ki znajo ceniti darove narave.

JANEZ PEZELJ

NESTNIK GRADIJO SEBE N SOŽITJE MED LJUDMI

Začetek je bil težak. Prisotna sta bila strah in bojazn pred nezadovoljivimi uspehi dvojezične osnovne šole. Saj smo pred dvajsetimi leti pravzaprav začeli delo. Šele iskali smo metode in oblike dela, pripravljali prve učbenike in na drugi strani prevzemali odgovornost pred starši in šolo, kakšno znanje bomo pridobili v dvojezični osnovni šoli lahko dali, kako jih bomo usposobili za nadaljnje šolanje in življenje. Prvi učenci, največji uspeh v začetku in še danes je gotovo bil velika spodbuda za nadaljnje delo. Nestrno čakali prvo generacijo, ki bo zapustila našo osnovno šolo. Na dokaz, da je bila odločitev o uvedbi dvojezičnih šol na narodnostno mešanem območju v Lendavi in lendarški občini pravilna.

Naši učenci so enako uspešno nadaljevali šolanje na gimnazijah in poklicnih šolah. Ti uspehi so pomirili starše in mnogi v začetku niso imeli zaupanja v dvojezični pouk, ki se je razvijalo med učenci obeh narodnosti, so bili veliki spodbuda za nadaljnje delo. Nestrno čakali prvo generacijo, ki bo zapustila našo osnovno šolo. Na dokaz, da je bila odločitev o uvedbi dvojezičnih šol na narodnostno mešanem območju v Lendavi in lendarški občini pravilna.

Naši učenci so enako uspešno nadaljevali šolanje na gimnazijah in poklicnih šolah. Ti uspehi so pomirili starše in mnogi v začetku niso imeli zaupanja v dvojezični pouk, ki se je razvijalo med učenci obeh narodnosti, so bili veliki spodbuda za nadaljnje delo. Nestrno čakali prvo generacijo, ki bo zapustila našo osnovno šolo. Na dokaz, da je bila odločitev o uvedbi dvojezičnih šol na narodnostno mešanem območju v Lendavi in lendarški občini pravilna.

SOŽITJE – NADRAGOCENEJŠA VREDNOTA

Začelo, zapisane v uvodu, je izrekla Gizela Horvat, že leta pedagoška delavka na lendarški osnovni šoli. Bil pred dvajsetimi leti začetek dvojezičnega pouka. Povedala jih je ženska, ki je vseh dvajset let pedagoškega šolstva tložila na lastni koži, ki je šla v dobro in slabo, ustvarjala prve učbenike, se trudila, njene besede so besede življenja. Če kdo kljub temu dvomi vanje, naj kar pride v našo šolo, kjer ljudje na narodnostno mešanem območju živimo in delamo.

Porabje, slikovito pokrajino v sosednji Ljudski občini, ki je bila pred dvajsetimi leti začetek dvojezičnega pouka. Povedala jih je ženska, ki je vseh dvajset let pedagoškega šolstva tložila na lastni koži, ki je šla v dobro in slabo, ustvarjala prve učbenike, se trudila, njene besede so besede življenja. Če kdo kljub temu dvomi vanje, naj kar pride v našo šolo, kjer ljudje na narodnostno mešanem območju živimo in delamo.

ZOBRAŽEVANJE IN KULTURNA DEJAVNOST

Porabje, slikovito pokrajino v sosednji Ljudski občini, ki je bila pred dvajsetimi leti začetek dvojezičnega pouka. Povedala jih je ženska, ki je vseh dvajset let pedagoškega šolstva tložila na lastni koži, ki je šla v dobro in slabo, ustvarjala prve učbenike, se trudila, njene besede so besede življenja. Če kdo kljub temu dvomi vanje, naj kar pride v našo šolo, kjer ljudje na narodnostno mešanem območju živimo in delamo.

in njene podružnične šole v Čentibi, Dolini, Gaberju in Petišovcih, v Genterovcih, Dobrovniku, Domanjševcih ali na Hodoš, v Prosenjakovcih in Motvarjevcu pa tudi v Šalovcih ali Fokovcih, ki sta sicer enojezični šoli z dodatnim programom za otroke višjih razredov z narodnostnega območja. Prepričal se bo, da si tovarišica Horvatova ni prav ničesar izmislila. Sožitje dveh narodov bo videl v vsej njegovi veličini, pa naj pride kadarkoli, in ne samo na šolo. V Lendavi, v sleherni narodnostno mešani vasi, v tovarni, knjižnici, vrtcu, na kulturni prireditvi bo lahko ugotovil samo eno: tako urejeno življenje med matičnim narodom in narodnostjo je resnično lahko marsikomu v svetu za vzor.

Najdragocenejši rezultat tega sožitja pa je prav gotovo, da vsak govori v svojem materinem jeziku in se vsi prav dobro razumejo. Pogovarjamo se, kot pač nanese. Nihče niti ne pomisli, da mora govoriti slovensko, ker je slovenske narodnosti, ali obratno. Smo nerazdružljivi prijatelji, in če bi nas danes kdo hotel razdružiti po razredih glede na narodnostno pripadnost, bi jokali, ne, postavili bi se po robu takšni odločitvi, je dejala osmošolka lendarške dvojezične osnovne šole Verica Nešovič. Njen oče je Hrvat, mama Slovenka, da nista nikoli izrazila niti najmanjšega dvoma o njenem šolanju na dvojezični osnovni šoli in tudi sama je srečna, pravi, da se je naučila madžarsko, kar ji bo v življenju lahko samo koristilo.

Še nekaj utrinkov z lendarške osnovne šole. Skupina otrok – po velikosti bi sodila, da so bili iz šestega razreda – je na hodniku klepetala o domači nalogi. In glejte, fantek je govoril slovensko, deklica mu je odgovarjala v madžarsčini. Razumela sta se, kot da oba govorita v istem jeziku. Niti opazila nista, da ni tako.

Osmošolka Silva Cigan je po narodnosti Slovenka, vendar o tem, katere narodnosti je kdo, skoraj nikoli ne razmišlja. „Vsi smo eno-osmošolci, ki se usnosabljamo za življenje. Pomagamo drug drugemu, predvsem pri jeziku. Imamo krožke, slovenske in madžarske, vendar ne posebne krožke za slovenske in madžarske otroke. Jaz, na primer, z velikim veseljem sodelujem pri madžarskem dramskem krožku.“

Rebeka Konc je madžarske narodnosti. V najinem pogovoru je začela govoriti madžarsko, vendar je z mojega obraza koj opazila, da je moje znanje madžarsčine le preskromno, in je brez vsakršne težave nadaljevala v lepi slovenščini. Ugotavljala je, da dvojezični pouk za učence ni preobremenitev, pač pa za vse kvečjemu velika pridobitev. O pouku je povedala vse najboljše, med drugim tudi tole: „Pri posameznih predmetih, razen pri obeh jezikih seveda, imamo učenci možnost odgovarjati v jeziku, ki nam bolje teče. Obširneje spoznamo tudi madžarsko nacionalno zgodovino, in to v madžarsčini. Mislim, da je za vse nas to samo pozitivno. V bogato založeni knjižnici so nam na voljo knjige v obeh jezikih, naše proslave, ki so zmeraj dvojezične, so pestre in vsebinsko bogate, naše glasilo in naš šolski radio zanimivejša. Vsem se oba jezika enakovredno prepletata, čeprav na to niti posebej ne pazimo in ne mislimo.“

TUDI TAM ŽIVIMO SLOVENC

„Porabje“. Večino izmed njih smo imeli priliko videti in poslušati tudi pri nas v Sloveniji, saj se stiki med našo republiko (zlasti Pomurjem) in Železno županijo na Madžarskem na tem področju vse bolj krepijo in poglabljajo dobre prijateljske vezi ter sodelovanje.

MATERINEGA JEZIKA NE MOREŠ POZABITI

Monošter, središče Porabja in torej tudi porabskih Slovencev, na zunaj pravzaprav ne kaže tega, saj dvojezičnih napisov skorajda ni, pa tudi slovensko

In še misel osmošolke Leonide Kotnjek: „Poznavanje dveh jezikov nas bogati, različnost materinih jezikov nas še bolj združuje. Smo res pravi prijatelji. In to naše prijateljstvo se je razširilo tudi med učence na monoštrski osnovni šoli na Madžarskem ter med učence v Smederevsko Palanko, s katerimi imamo stalne stike, vsak dan pa nas z njimi družijo prijateljska pisma.“

DVOJEZIČNA ŠOLA JE PRAVA ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

Učenci so dvojezično osnovno šolo sprejeli za svojo in je ne bi zamenjali za nobeno drugo. In kaj mislijo o njej tisti, ki jim je že bila odskočna deska za življenje, kaj mislijo o njej starši?

Janos Čahuk je danes inženir, zaposlen v Elradu v Gornji Radgoni. Prav pred dvajsetimi leti si je začel pridobivati učenosti v prvi generaciji dvojezične šole v Domanjševcih: „V začetku je bilo malo težko, predvsem madžarski otroci smo imeli težave s slovenskim jezikom, Slovenci pa so se, čeprav malo bolj trdo, kar hitro naučili madžarsčine. Če takrat ne bi uvedli dvojezičnega pouka, bi do danes poznavanje in znanje materinega jezika pripadnikov madžarske narodnosti gotovo nazadovalo. Pohvalimo pa se lahko z velikim napredkom, še posebej v zadnjih letih, ko je pouk madžarsčine uveden tudi na srednjih šolah. Morda smo bili res nekoliko bolj obremenjeni kot učenci v enojezičnih šolah, vendar to sploh ni bistveno vplivalo na naše znanje. Vsaj zase bi lahko bolj rekel, da so bili vzroki za naše skromnejše znanje v prostorski in kadrovski problematiki na domanjševski dvojezični osnovni šoli v tistih časih. Po moji sodbi boljše rešitve, kot je dvojezično šolstvo v današnji obliki za izobraževanje otrok obeh narodnosti na narodnostno mešanem območju, res ne bi mogli najti. To je prava šola za življenje, ki slehernemu učencu odpira možnosti in daje dobro podlago za vključitev v nadaljnje šolanje.“

Gabriela Toth je doma iz Radmožanec. Po končani dvojezični osnovni šoli se je odločila za nadaljevanje šolanja na gimnaziji, kjer je sedaj v tretjem letniku: „Vsekakor ne bi bilo prav, da bi se na narodnostno mešanem območju učenci slovenske in madžarske narodnosti šolali ločeno, v posebnih oddelkih. Eni in drugi bi bili za marsikaj prikrajšani, marsikaterega prijateljskega, ki danes nastaja med mladimi ne glede na nacionalno pripadnost, brez dvojezične šole ne bi bilo. In verjetno tudi sožitja v sedanjih razsežnostih, ki nas spremlja in vsakem koraku, ne. K temu naj dodam še, da je za pripadnike madžarske narodnosti velikega pomena tudi uvedba madžarsčine na srednjih šolah, saj tako v osnovni šoli pridobljeno znanje lahko poglabljamo. Po končanem šolanju pa se bomo lahko z dovolj znanja vrnili na narodnostno mešanem območju, da bi dograjevali vse pridobitve naše narodnostne politike, predvsem pa sožitje med obeh narodoma.“

Štefanija Vukan se je na narodnostno mešanem območju, v Prosenjakovcih, priselila. Z možem sta oba Slovenca, vendar nista imela nobenih pomislekov, ko sta njuna otroka vstopala v dvojezično osnovno šolo. O tem nista niti posebej razmišljala. Zanju je bilo to čisto normalno, kot je nasplošno normalno življenje na narodnostno mešanem območju. Štefanija je o tem dejala: „Nimam občutka, da je tu življenje drugačno, da žive tu pripadniki drugega naroda. Med nami vlada prijateljsko in prijetno vzdušje, človeško vzdušje, da se preprosto izrazim. Prav dvojezična osnovna šola pa je tej sproščenosti ljudi, ki se veselijo skupnih uspehov in katere tare iste težave, dala svoj pečat, zato jo moramo tudi v prihodnje razvijati.“

Izjav bi lahko zbrali še veliko. Dokazujejo predvsem eno: dvojezična šola je postala potreba, postala je šola za življenje, šola, v katero učenci radi zahajajo, šola, v katero starši zaupajo, šola, v kateri so pedagoški delavci zgradili in dograjujejo nova spoznanja, in končno šola, ki je v dvajsetih letih delovanja ureščevala v življenju eno najpomembnejših stališč naše socialistične politike – bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Takšna je ta šola v očeh in mislih ljudi, ne na papirju, in večjega priznanja ji za njeno dvajsetletno delo res nihče ne more dati.

V VSAKI GENERACIJI OKROG 200 UČENCEV

Pa pogledimo to dvojezično šolo na narodnostno mešanem območju v Pomurju še z druge strani, bolj uradne. V šolskem letu 1958/59 so teklo široke politične razprave o idejni zasnovi dvojezičnega šolstva, saj se je takratno šolanje v ločenih slovenskih in madžarskih oddelkih pokazalo za neprimerno. Predvsem je bila prisot-

na težnja po vključevanju otrok madžarske narodnosti v slovenske šole, ker so jim bile le tako odprte možnosti za nadaljnje šolanje. Mnogi madžarski starši so prav iz tega vzroka vztrajali pri svoji asimilaciji. Da pa se to ne bi širilo in v celoti zavrglo razvoja madžarske narodnosti s ciljem, da bi šola bolj zblížala slovenskega in madžarskega otroka, je ideja o oblikovanju dvojezične osnovne šole dobivala široko podporo med družbenopolitičnimi delavci in mnogimi prosvetnimi delavci, prizadevanja pa so se strnila tudi v šolsko reformo, ki so jo prav takrat pripravljali. To šolsko leto bi torej lahko označili kot začetek dvojezičnega šolstva v Pomurju, v jeseni 1959 pa so pričeli delati prvi poskusni dvojezični oddelki. Istočasno s prehodom na dvojezični pouk se je pričela tudi akcija ustanavljanja dvojezičnih vrtcev, ki naj bi bili praviloma obvezni za otroke na dvojezičnem območju, da bi otrokom poleg vzgoje nudili osnove obeh jezikov za lažje vključevanje v šolo.

Začetne korake je dvojezično šolstvo naredilo ob prizadevanjih prvega pedagoškega svetovaleca za to področje Bele Horvata. Kasneje je njegovo delo nadaljeval Lojze Novak. Vse od začetka pa je imelo dvojezično šolstvo tudi široko podporo med najvišjimi predstavniki v okviru republike.

Danes je koncept dvojezičnega šolstva usklajen z novo ustavo, opredeljen je v naši zakonodaji, ustvarjeno je ustrezno družbeno razpoloženje. Takšno dvojezično šolstvo vzbuja pozornost v Evropi tako po svojih uspehih, kot po organizaciji in zunanjem videzu. Do njega je slovenska družba tudi v materialnem pogledu do največje mere izpolnila svoj dolg in s tem potrdila svojo visoko družbenopolitično zavest.

Janez Kerčmar, pedagoški svetovalec za dvojezično šolstvo pri enoti Zavoda za šolstvo v Murski Soboti, je današnje dvojezično šolo takole predstavil: „V eni generaciji se na dvojezičnih šolah v soboški in lendarški občini šola okrog 1300 učencev. Njih število je v zadnjih letih upadalo, kar je splošen pojav v Pomurju. Osmi razred konča vsako leto okrog 200 učencev in kar 93 odstotkov jih nadaljuje šolanje in ga konča enako uspešno kot vrstniki iz enojezičnih šol. V začetnem obdobju se jih je po končanem šolanju malo vračalo na narodnostno mešanem območju, vendar smo na tem področju predvsem z usmerjeno štipendijsko politiko dosegli pomembne napredek.“

Po usklajitvi koncepta dvojezične šole z novo ustavo smo uvedli dvojezično delo v vzgojnovarstvene ustanove, v šolo za usposabljanje ter madžarsčino v srednje šole. Po končani srednji šoli imajo učenci možnost nadaljevanja šolanja v Ljudski republiki Madžarski ter poglabljati znanje madžarskega jezika na pedagoški akademiji v Mariboru. Dvojezična osnovna šola je tako ujeta korak s časom in ni neakalna umetna tvorba v vzgojno-izobraževalnem procesu, temveč njegov pomemben člen.

Uspehi dvojezičnega šolstva so očitni. Izdelani so vsi programi, učenci so ob slovenskih učbenikih v celoti preskrbljeni tudi z učbeniki za madžarski jezik in narodnostni program. Sestavljeni so potrebni dvojezični učbeniki, nekateri delovni zvezki pa so v pripravi in bodo izdelani še v tem petletnem obdobju. Učenci v lendarški občini dobijo zastoj vse učbenike, v soboški pa brezplačno učbenike za narodnostni program. Dokaj dobro so dvojezične šole preskrbljene tudi z učili, čeprav vseh zaradi neurejenega uvoza iz zahodnih dežel še nimajo. Izredno dobro so z leposlovnimi in strokovnimi knjigami preskrbljene knjižnice dvojezičnih osnovnih šol; skupno premorejo okrog 30 tisoč knjig. Tudi za kadrovske zasedbe bi lahko rekli, da je dobra. Na vseh dvojezičnih šolah v Pomurju, vključno s šolo za usposabljanje in oddelki podaljšane bivanja, dela 140 pedagoških delavcev.

Prostorski problemi so v lendarški občini urejeni, v soboški občini pa se prav ta čas pripravljajo na izgradnjo osrednje dvojezične osnovne šole, ki naj bi učencem zagotovila predvsem sodobnejši pouk in s tem več znanja, česar ob sedanjih razdrobljenih organiziranosti dvojezičnega šolstva kljub prizadevanjem pedagoških delavcev in otrok samih ne nudi dovolj glede na zahteve današnjega časa.

Vsestransko zadovoljni lahko proslavimo dvajsetletni jubilej dvojezičnega šolstva, vendar bo tudi to praznovanje za nas vse predvsem delovno in ustvarjalno. Dvojezično vzgojno-izobraževalne organizacije želimo še bolj približati krajevni skupnosti in občanom, še bolj želimo utrditi njihovo vlogo pri poglabljanju sožitja Slovencev in pripadnikov madžarske narodnosti. Ves ta življenjski utrip dvojezične šole, kakršne drugod v Sloveniji in tudi drugje ne poznamo, pa bi radi strnili na centralni proslavi ob dvajsetletnem jubileju v juniju v prihodnjem letu.“

IRMA BENKO

lahko z njim pogovarjal slovensko, čeprav je uporabljal tisti značilni dialekt, saj knjižnega jezika pravzaprav niti ne pozna; no, nekaj že razume, kaiti nekoč je v Števanovcih obiskoval dvojezično osnovno šolo.

— Kako dolgo že prebivate v Monoštru in kako ohranjate svoj materin jezik? sem ga med drugim povprašal.

„Sem v ‚varaš‘ (tako rečejo Monoštru) sem prišel že 1947. leta in od takrat tu živim. Kako naj bi pozabil materin jezik? To se ne da! Pa jaz zmeraj govorim slovensko, ko pridejo sem znanci ali rojaki, ki so po narodnosti Slovenci. Tudi zapojemo večkrat kakšno domačo, na primer tisto: Oj Slovenci, mi se ne prodamo, al mi sladko vince dobro piti znamo, v krčmo pridemo, si doli sedemo...“

NEKOČ IN DANES V SLOVENSKI VESI

Nedolgo tega sem se ustavil tudi pri Bedičevih v Slovenski vesi. Z gospodarjem Jožetom, ki je eden naistarejših v vasi, sva nekoliko pokramljala, kako je bilo nekoč in kako je danes v njihovem kraju.

„Ja, nekoč so bili tu skoraj sami Slovenci, in to se je čutilo na vsakem koraku. Zdaj je precej drugače. Mi, starejši, sicer še govorimo slovensko, pa tudi pojemo naše pesmi, kadar pridemo skupaj – recimo na gostijah. Pogovorni jezik mladih pa je običajno madžarsčina. Tudi naši običaji gredo vedno bolj v pozabo. Ni več tistega, kot je bilo nekoč ob ličkanju koruze ali skubljenju perja. Mislim, da so spremembe nastale največ zaradi bližine mesta (Monošter) in priseljevanja madžarskih družin ali mešanih zakonov. No, zadnji čas opažam, da stvari spet gredo na bolje. V vasi imamo otroški vrtec, kjer se otroci učijo tudi po slovensko, kasneje pa hodijo v dvojezično osnovno šolo. Ustanavljajo tudi slovenske knjižnice, odpirajo kulturne domove...“

Slovenska ves danes torej ni tisto, kar bi lahko sklenali po imenu, toda stanje se spet izboljšuje, kar je nedvomno odraz vedno ugodnejše politične klime.

JOŽE GRAJ

KAJ PRAVI MARODIČ SAM

Pogovarjala sva se v Turistu, kajti enosobno stanovanje, v katerem stanuje Aleksander Marodič, avtor številnih TV uprizoritev (med njimi tudi Poti in stranpoti), v katerih neusmiljeno biča nepravilnosti v naši družbi in nakazuje tudi vrsto socialnih problemov, je že vrsto let streha njenovi družini. Žena je obbolela za angino in tako sva oba gostovala drugje. Sin je oblekel vojaško suknjo in ga trenutno ni doma.

Aleksander Marodič je prijeten sogovornik. Ljubljanska mekla in sivina zadnjih jesenskih dni je ždela za zavesami, ko je z besedami, ki jih je nihal v mikrofoni, tkal mozaik svojega življenja in dela. Preprost v besedah, a ta preproščina ne zori na pomanjkanju besednega zaklada, ampak na neposrednosti, na tistem, čemur pravimo, da ima človek nekaj za povedati!

„Doma sem iz Zagreba, starše sem kmalu izgubil, tako sem preživel svojo mladost pri babici, tej nepogrešljivi dobrotnici. Veliko sem se selil, iz Zagreba v Beograd, pa v Karlovac in nazaj v Zagreb. Šolo sem končal kot pomorščak in takega me je zatekla tudi druga svetovna vojna. Že prej sem ob šolanju in svoji mladosti spoznaval marsikatero življenjsko resnico, spoznaval pa sem tudi krivico in specifiko predvojne Jugoslavije. Ko je prišlo do kapitulacije, sem videl, kako je bilo vse izdano in skorumpirano, videl pa sem tudi, kako so mladi mornariški častniki, čeprav jim ni bilo mar Jugoslavije, bili zanjo pripravljeni umreti... Zdaj snujem nov roman ravno na temo tistih nekaj dni izdaje, ki sem jo neposredno doživljal na svoji koži. Ob kapitulaciji sem pobegnil v Beograd, da ne bi služil ustaški mornarici. Tam so me prijeli in znašel sem se v Berlinu, na prisilnem delu...“

PRVA PESEM PRI ENAJSTIH

Pisati sem pričel zelo zgodaj. Prvo pesem sem napisal, ko mi je bilo enajst let. Ne spominjam se vsebine, vem le, da je bila bolj lirčna. Po vojni, 1946 sem bil postavljen v neko veliko zagrebško tekstilno tovarno, da bi osnoval tovarniški list. Bil sem že tudi urednik nekega strokovnega glasila in tako se je začelo. Najprej sem pisal radijske igre, prva je bila objavljena 1952 na zagrebškem radiu. Tiste čase je bil v zagrebškem dramskem gledališču dramaturg Herbert Gruen, ki je prebral

nekaj mojih tekstov, enega poslal Lojzetu Filipiču in tako so pričeli igrati v slovenskih gledališčih moja dela. V Celju so, mislim da 1955. leta, igrali Operacijo Altmarm. Zatem so me povabili v koprsko gledališče in preselil sem se v Koper. Postal sem tudi dopisnik za beograjsko Politiko in zagrebški Vjesnik za slovensko Primorje. Takrat sem tudi pisal zgodovinsko igro o kmečkem uporu na Primorskem. Ves čas sem pisal tudi radijske igre, veliko tudi za otroke.

Z LJUBLJANO TUDI TELEVIZIJA

1969. leta sem prišel v Ljubljano, pisal sem, še naprej sem bil honorarno dopisnik. Danes imam osemindvajset let svobodnega ustvarjanja. Nato sem pričel na televiziji. Moje prvo delo je bilo v sodelovanju s tedanjim dramaturgom Ivanom Ribičem „VOS“, nato so prišli na vrsto Mali oglasi, nato Nora hiša, Poti in stranpoti, za zagrebško TV Marija, Dan zmaga za slovensko TV hišo in še mnogi drugi teksti, okoli sto jih je bilo posnetih za mali ekran.

Male oglase sem pričel pisati zato, ker se je mnogo govorilo, da pri nas ni svobode za ustvarjanje. Z njimi pa sem dokazal, da če govoriš resnico, se ti ni treba bati. Ni dekreta, ni „policaja“, ki bi ti to preprečil. Zadnja epizoda se je imenovala Kariera in so jo sprva zadržali, ko pa je bila v javnosti, je bil odmev izreden...

Zdaj čaka na snemanje na ljubljanski TV Kričak v trinajstih epizodah. Za snemanje je pripravljena tudi Krajevna skupnost, delo, podobno Malim oglasom in Gledališču v hiši, nekaj vmes, humoreska pač!

— Kako so nastajali Mali oglasi, ki so bili napovedani kot humoristična serija, v resnici pa so

vsebovali mnogo grenkih resnic iz življenja takomenovanih malih ljudi?

„Rekel sem že, da sem Male oglase pričel pisati, da bi dokazal, da pri nas je ustvarjalna svoboda. Mene je vedno resnica motivirala, nič me ni omejevalo. Z resnico se je veliko manipuliralo, danes je to vse težje. Danes se še večne resnice spreminjajo. Doslej so vse izhajale iz relacije človek — bog — cesar. Zakone je ustvarjala oblast po svojem okusu in meri. V našem sistemu pa je vse naravnano na človeka in zato verjamem, če govoriš resnico, ni nobenih ovir.“

— Vemo, da so vaše stvaritve zelo odmevne v javnosti. Kako sprejemate ta odziv?

„Ljudje prihajajo k meni, kot h kakšnemu odrešeniku. Vsakdo vidi le svoje lastne probleme in misli, da so vredni ekranizacije. Potem jim pojasnjam, da ustvarjalec, pisec, televizija, ne moreta biti razsodnika... da lahko vidijo v vsaki zgodbi tudi del svoje. Kajti krivice ne nastajajo zaradi sistema, ampak zaradi slabih ljudi... Zanimivo je to, da je sedanji Kerin malo manj popularen od prejšnjega, kajti v prvi nadaljevalki je bil bolj izpostavljen. In če se nekemu godi huda krivica, se ljudje takoj poistovetijo z njim, so nehoti na njegovi strani.“

— Kakšen se vam je zdel uvod v nadaljevalko, ker ga ni podal dramaturg, ampak nekdo iz Gospodarske zbornice?

„Tega ne bom komentiral, rečem le to, da se mi je uvod zdel predolg, preveč je bilo teoretiziranja, vse preveč podano didaktično. Mislim, da bi nadaljevalka lahko startala brez vsakega uvoda.“

— Rečeno je bilo, da je bilo pet verzij scenarija in mnogo gledalci so se nehoti vprašali, ali ste imeli svobodne roke pri dokončni obdelavi teksta?

„Moram reči, da sta bili samo dve verziji scenarija. Najprej sinopsis, ki je pri meni običajno zelo obsežna literarna predloga. Za Poti in stranpoti je vsebovala preko 300 tipkanih strani. Sledili sta samo dve verziji scenarija, to pa je povsem običajen delovni postopek pri tej vrsti pisanja. Nekateri filmski scenariji se predelujejo tudi po desetkrat. Poudarjam, da sem pisal povsem po svoji volji in o kakšnih direktivah od zgoraj ni bilo sledu, to so le netočna ugotovila ali celo natolčevanja. Začetek serije je manj atraktiven, ker kažem nekatere manipulacije tehnokratskih krogov, serija pridobiva na dinamiki proti koncu. Zdaj bosta startala oba dela za srbohrvaško področje na beograjski TV in mi je žal, da tega ni storila tudi Ljubljana, da bi ljudje videli kontinuiteto razvoja dogodkov, kajti zdaj je razlika med enim in drugim Trnikom štiri leta.“

— Znani ste kot izredno plodovit avtor, najbrž imate obsežne načrte?

„Kot sem že omenil, čaka na snemanje Naša krajevna skupnost, pripravljam pa tudi, oziroma je že gotovo, Mavrica in oblaki. To je tekst, ki posega v naše občutljivo obdobje leta 1970/71, v čas enaindvajsete partijske seje CK, brionske seje in drugo. No, snujem tudi roman, o katerem sem govoril že na začetku.“

— Kako občutite status svobodnega ustvarjalca v naši družbi?

„Šele zdaj smo uspeli po nekateri bitki priti do svoje osnovne organizacije sindikata, kajti v

njej vidimo edino realno družbenopolitično osnovo za reševanje svojih eksistenčnih problemov. Doslej smo bili le naiemniki, v čistem mezdnem odnosu. Ugoden za nas je tudi novi zakon o založništvu, kjer s podpisovanjem samoupravnih sporazumov dobivamo podobne pravice kot stalno zaposleni. Smo tudi sredi razprave o zakonu o samostojnih umetnikih. Ravno po tem pogovoru grem na sestanek. Naš delež družbi in kulturi je velik, a premalo cenjen. Predvsem mladim si morajo urediti stvari. Zame mi ni mar, če dve leti grem v pokoj, saj si pokojnino takorekoč sam spravljam skupaj vsa ta leta svobodnega poklica. Zakaj mladi ustvarjalci ne bi imeli boljših delovnih pogojev? Kako naj mlad slikar pride do ateljeja, če mu družba ne bo pomanala? Mi v tej razpravi tvorno sodelujemo, si od zakona mnogo obetamo. Zelo aktivna je tudi naša Celjanka, pevka Marija Samčeva.“

— Prvo pesem ste napisali pri enajstih, zatem radijske igre, TV in gledališke drame, snujete roman, nehoti se mi zastavlja vprašanje: kaj pa film?

„Se že dogovarjam z režiserjem Milanom Ljubičem in še z nekaterimi drugimi za filmski scenarij. Rad bi realiziral v tekstu dogodka iz časov velike železničarske stavke in pokol na Zaloški cesti 1920. leta. Rad bi se poskusil tudi v komediji. Sploh me film zelo zanima, a moram takoj nekaj reči — scenarij je zelo slabo plačan. Najvišji možni honorar je deset starih milijonov za delo enega leta ali še več, to pa je premalo. Zato trdim, da ni krize scenarijev, ampak kriza stimulacije pisanja scenarijev.“

— Pri vašem delu nikakor ne moremo mimo kritike, saj se soočate z njo na vsakem koraku zaradi javnosti in družbenega in umetniškega pomena vašega dela. Kaj imate od kritike? „Od take, kakršna je naša kritika danes, prav nič. Trdim, da nimamo profesionalne kritike, vsaj na našem področju ne. Nekoliko lažje je v literaturi in drugih veiah umetnosti. Neprofesionalnost pa pelje v subjektivizem, podtkanja, osebne stvari skratka, kar seveda ni v redu in tudi beži od vsake oblike marksistične kritike. Nimamo šolanih kritikov, nimamo šolanih scenaristov, sploh mladih ni, čež leta jih bomo še kako iskali. TV je zahteven medij, vedno je treba kaj novega. Mene kritika osebno ne razburja, čeprav sem dobil od nje laskave ocene pa tudi slabe. Pri tej nadaljevalki gre za vrsto nespornostov. Kritiki na primer odreda rudarju pravico in zmoglost odločanja, če je rudnik sposoben za ponovno delo ali ne. Delavcu a priori odreda sposobnost odločanja, da degradira, da ni sposoben inovacij, v nič dajemo govo štiridesetletno delo v rudniku. To o rudniku se je rodilo v moji glavi in rudarji v Kanizariji so mi dejali, da bi to bilo teoretično izvedljivo... Očitati so mi, da sem postavil naše ljudi v preveč razkošna stanovanja. Pa mi, Dragec, povej, čem stanujejo ljudje v takih stanovanjih. A sem pokazal tudi barakol! Zato naj kritika analizira probleme, ki jih odpiram, ki so prisotni v naši družbi. Dokler bodo delavci in kmetje hodili k meni izražati zadovoljstvo nad tem, kar lahko vidijo v moji stvaritvi, tako dolgo bom tudi sam zadovoljen. Na srečo nisem noben genij in sem zelo srečen!“

DRAGO MEDVED

DOLENJSKI LIST

MARJETKA VE, KAJ JE VOJNA

„Nekoč mi je Rudi rekel: „Marjetka, srečna si, ker si še majhna in ne veš, kaj je vojna.“ Kaj? Jaz da ne vem, kaj je vojna? Še moje mucke vedo, kaj je to... Streljanje, ožgana trupla, jed brez soli, uši... Kaj ni to vojna...“

Včeraj sem vprašala mamo, zakaj nimamo kruha? „Zato, ker je vojna“, je odgovorila.“

Tako se niza dialogi v petinšestdesetih zgodbah, v nekakšni vojni kroniki, ki jo popisuje Marjeta Dajčman, knjižničarka iz Novega mesta, in v teh zgodbah je vse živo in dinamično, napisano v preprostem jeziku otroka, iz srca in iz prve roke. To niso spomini, to so podoživete resnice vojnih grozot in zgodnjega otroštva, ki je bilo kljub vsemu tudi veselo, razposajeno, čeprav je bilo velikokrat zbegano od detonacij bomb in prasketanja strojin. Otroštvo je vendarle bilo. Otroštvo pa je najlepše obdobje v našem življenju.

Knjiga „MARJETKA VE, KAJ JE VOJNA“ bo izšla prihodnjo jesen pri založbi Borec v popularni Kurirčkovih knjižnici v petnajst tisoč izvodih, kar je za slovenske razmere nenavadno veliko. Toda knjiga, kakršna je „Marjetka ve, kaj je vojna“, to vsekakor zasluži.

Glavni urednik založbe Leopold Suhodolčan, znani pisatelj, je v svoji oceni napisal tudi te misli: „Avtorica knjige je bila v začetku vojne stara osem let. Ob koncu enajst. Z družino je živela v Srednji vasi na območju, ki je bilo dobršen del vojne osvobodeno. Marjetka je vojno doživljala intenzivno. V knjigi se srečujemo s partizani, kurirji, v njenem domu se odigrava celo pomembni sestanki partizanskega vodstva. Popisana je kolona partizanskih ranjencev, partizanska šola, mitingi in lutkovne predstave. Še posebej pa so zanimivo popisane srečanja s Stanetom Rozmanom, Borisom Kidričem, Mileno Stritarjevo, Vido Tomšič... Zlasti pa srečanje s slikarjem Božidarjem Jakcem.“

Junaki te knjige so otroci, ki na svoj način pomagajo partizanom. Osrednji lik knjige pa je Marjetkina mama, ki je tudi prava partizanska mama.

Za današnji zapis smo izbrali tisti del, ki popisuje Marjetkino srečanje z znanim slikarjem Božidarjem Jakcem:

November 1944. Danes sem na paši. Zebe me in dolg čas mi je. Tudi nobene hiše ni blizu. Samo lesena kočja je, v kateri živi umetnik.

Morda res ne vem natančno, a čutim, da je to nekaj velikega. Le kaj zdaj umetnik počne? Riše? Da, prav gotovo riše. Le kaj riše? Kakšne svinčnike ima! In kakšne barvice! Mar riše tudi otroke? Morda bi narisal tudi mene! Prismoda, rečem sama sebi. Še pogledal me ne bi, kaj šele narisal. Toda glej, ravno kar je pogledal skozi okno. In nasmešnil se mi je. Da, meni se je nasmešnil. Ko bi zdajle stopil ven... Saj sama ne vem, kaj si želim. Vse, kar si želim, je podobno pravljici. Glej ga, odprl je vrata. Zdaj gre po stopnicah navzdol. Le kam gre? Razoglav je in brez puške. Prav gotovo ne gre daleč...

K meni gre! Ne, to se ni porodilo v moji domišljiji. Ne, nisem prismoda. Že je tu.

„Punčka, kako ti je ime?“ Gledam ga v obraz kot kakšno svetovno znamenitost. Tako čudovito lep obraz ima, tako lepe oči in tako lepo govori.

Odgovarjam mu na kratko. Več mu povem z obrazom in očmi.

„Marjetka, pridi jutri k meni, te bom narisal.“

Kaj, je resnica? „Res, čisto zares te bom narisal, boš prišla?“, O, seveda bom prišla, seveda bom.“ Že ga ni več. Hitro odznenem živino domov. Povedati moram mami in Mariji. To mi bo Marija nevoščljiva.

Jakac je sedel za majhno poševno mizico. Na njej je bilo vse polno svinčnikov. Pa tudi radirka. „Marjetka, sem sedel. Takole se obrni. No, zdaj pa bodi malo pri miru.“ Gleda me in riše. Kazalec na uri pa se pomika naprej in naprej. V kotu visi brzostrelka. „Še enkrat te bom narisal.“ in pokliče ženo Tatjano, naj prinese orehov in kruha. Kako je vse čudovito! Zdi se mi, da sem najsrečnejša na svetu.

„Marjetka, ta slika naj ti bo za spomin na tvoja otroška leta in na vojno in name.“

Božidar Jakac je pripisal pod sliko: Mali pastirski Marjetki.

Marjeta Dajčman pravi: „Pišem same resnične zgodbe. Zgodbe iz svojega življenja. Nisem ne moderne ne starokonitna, imam čisto svoje nazore, take, ki ustrezajo moji naravi. Mislim, da mora nekdo prepotovati ves svet, da kaj doživi, nekdo pa zagleda sončni zahod in je to zanj najgloblje doživetje.“

Če bi govorili o knjigi „Marjetka ve, kaj je vojna“ se bolj natančno, bi jo lahko primerjali z najlepšimi deli o vojnih strahotah in o neuničljivem strahu, ki za zmerom ostane v otroških očeh. Marjeta Dajčman, avtorica te knjige, ne potrebuje pretirane hvale. Njena življenjska zgodba je dovolj trka. V njenih plahih, dobrih očeh se zrcali neuničljiva ljubezen do otrok, do svojih in do vseh, ki ljubijo življenje. Prav takšne nemirne otroške oči ji je narisal pred mnogimi leti slikar in grafik Božidar Jakac in prav take oči ima Marjeta Dajčman še danes.

LADISLAV LESAR

obzorja

recenzija

blamen niča

Janez Menart je v kratkem času k novi zbirki pesmi Ervina Fritza „Okruški sveta“ založil, da je ta zbirka „eden iz redkih zelenih otokov srečnega morja slaboumnega in brezovnega verzopisja današnjih pesnikov“. Menartov ostri jezik je ta brez ovinkarjenja postavil literarno snovanje Ervina Fritza v žive korenine slovenskega pesništva, odvzuje ga poeziji s splošnim tokom, skoraj zapišemo, modernejši pesniški ustvarjanja pri ob prebiranju prijetno odkovane knjižice pesmi, ki je pri Cankarjevi založbi, do Menartova kategorična iztekev vse več potrdil.

Pesniški svet Ervina Fritza je „Okruški sveta“ preprost, naenkrat kot je preprosto in vsem članom življenje. Vendar pa to vidno preprostost trgajo pri vprašanju „Kaj bo, ko bo“, ko ne bo niti praznine? „Kaj bo, ko bo“ je razkošno dejstvo bivanja

„Okruški sveta“ Ervin Fritz

Kako je razkošno, ko preprosto sem, bivam, živim!“ – to je njegova čvrstina ob iskanju smisla, iz razjede podobe, iz prav ironično in šaljivo, pa se izvija „smrt, velika mama...“, ki človeka z materjo, kar je „v nič preseli“ tja, kjer „ni ne oblakov ne sonca, še pravega niča ne“. Mestoma skoraj mistično pred minljivostjo sveta in ljubeznivo zabrisa črna ironija, posmeh. V portretih pesmi je čutili, kako je ta (poezija?) edina moč, ki jo ima pesnik v rokah pred dejstvi, pa naj to zgodovinska dejstva (ne)bivanja, ali ljubezne sreče in ljubezni, trenutno povsem določeni zgodovinski družbeni situaciji. Posmeh ironija postavlja vse na svoje mesto: ko bo „konec veli-

kih rim vrlega Fritza... peki bodo še pekli zemlje in preste“. V neki pesmi pa prošnja grobarjev za povišanje plače izzveni kot nadvse jeked posmeh vsemu skupaj z besedami „v skupnem interesu rešite stvar!“.

M. MARKELJ

knjige

ZA MLADE

Zbirka „Sinji galeb“, ki že dve desetletji izhaja pri Mladinski knjigi, zelo redno zalaga mlade bralce z njim primernim leposlovjem. Klasična tovrstna dela iz svetovne in domače literature je že domala izčrpala, zato v zbirki zadnja leta izhajajo zvečine sodobna besedila. Ta oznaka velja tudi za štiri knjige, ki so izšle nedavno tega.

Najprej so tu „Geniji v kratkih hlačah“ Slavka Precla. Humorno sočna je pripoved o zgodnjih rosnih gimnazijcev, ki si z vranolijami vseh sort utirajo pot med razvpite srednješolce, temu primeren pa je tudi njihov delež pri šolskem glasilu. Ta pripoved je bržda eno najbolj uspešnih del za mladino na Slovenskem. Knjiga se bo sama dovolj zgovorno hvalila med bralci, prikupnost pa se ji bo verjetno še povečala ob skorajšnjem predvajanju televizijske nadaljevanke. Slednja bo literarno predlogo sicer prekrstila v „Genije in genialce“, a mladine to ne bo motilo.

Angleškega pisatelja Williama Mayneja poznajo bralci „Sinje-galeba“ že po knjigi „Skrivnost pozabljenega vodnjaka“, tokrat pa se jim predstavlja z „Modrim čolnom“. Zgodbo o dveh bratih, ki ju kar raznaša od bujne domišljije in jima zato tudi srečanje z velikanom ni nemogoče, je poslovenil Janez Gradišnik.

Prevajalka Gitica Jakopin je o švedskem pisatelju Nils-Olofu Franzenu zapisala, da „je njegova bistvena lastnost in odlika velik smisel za humor“. O tem se bodo mladi zlahka prepričali ob branju knjige „Agaton Sax in afera Sladka repa“. Gre za šegavo pripoved o naslovnem junaku in njegovem prijatelju inšpektorju Lisingtonu, ki po številnih preletljajih razkrije Šefa in Velikega brata, velika sleparja, saj noben bančni računalnik ni kos njunim denarnim goljufijam.

Končno je tu še „Avtobus, velik kakor svet“ Johanna M. Simmla, po svetu zelo znanega nemškega pisatelja, katerega literarne uspešnice pa običajno ne premorejo niti kakovostno poprečnih estetskih razsežnosti. Slednje gotovo ne velja za pričujoče delo (poslovenil ga je Stanko Jarc), se pravi za prikupno in napeto zgodbo o devetnajstih otrokih, vzgojiteljici, šoferju in črni ovci.

DIH SMRTI

Med velike ameriške pisatelje po zadnji vojni literarna zgodovina uvršča tudi (že dve leti pokojnega) Jamesa Jonesa, ki si je pridobil svetovni sloves zlasti z romanoma „Od tod do večnosti“ in „Tanka rdeča črta“. Ti dve deli, po katerih so posneli uspešne filmske stvaritve in sta prevedeni tudi v slovenščino, poznavalci smatrajo za pojem dognane vojne literature.

Nedavno tega je pri Obzorjih izšel Majde Capudrove prevod Jonesovega romana „Dih smrti“. Sodeč po pisateljevemu imenu, bi od zajetne knjige (402 strani) pričakovali vse prej kot to, da gre za srhljivo kriminalko. Zgodba se odvija na mirnem grškem otoku, ki je poleti raj za hipije in čudaške premožne. Idilo skalita dva umora in takoj je dovolj dela za zasebnega detektiva, ki se ne ustraši zapletenega primera, čeprav mu strežejo po življenju. Premaguje različne težave, se izvija iz zased, prebija skozi pretepe, dokler ne razkrije morilca in mreže prekupevalcev z mamili. Seveda pa se med nevarnim poslom ne izmika čarom zagorelih lepotic.

Beg iz Gonarsa

O čem piše Jože Martinčič v knjigi „Beg iz Gonarsa“, je docela razvidno že iz naslova dela, ki je izšlo pri založbi Borec. Gre za pričevanje o življenjskih raz-

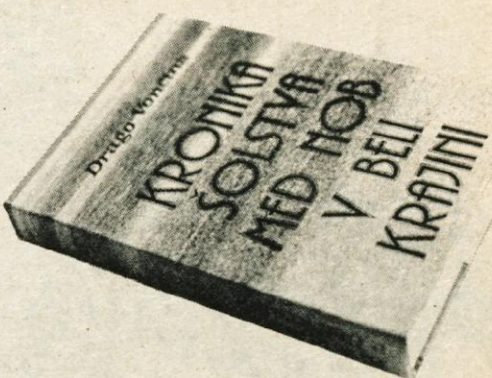
PREDSTAVUJAMO VAM

Pri založbi Borec je izšla knjiga, po kateri najbrž ne bo seglo širo slovensko bralstvo, saj gre za strogo dokumentarno delo, ki bo primerno izhodišče za morebitne nadaljnje raziskave dogajanj med narodnoosvobodilno vojno v Beli krajini.

Naslov pričujoče knjige, ki jo je napisal Drago Vončina, se glasi „Kronika šolstva med NOB v Beli krajini“. Vončina se je lotil sestavljanja tega dela na pobudo Slovenskega šolskega muzeja, pisanje pa je opiral na arhivsko gradivo in spomine stanovskih tovarišev, ki so med zadnjo vojno službovali v Beli krajini.

Knjiga je snovno razdeljena na tri dele, od katerih je vsak zase kronološko zaključena celota. Prvi, ki obsega nad polovico knjige, je vsestransko dokumentiran popis stanj, ki so v temni zvezi s šolstvom in odporom proti okupatorju. Gre za pričevanje o sovražnikovem uničevanju belokranjskega šolstva, o preganjanju, zapiranju, mučenju pa tudi smrti učiteljev, dalje o pripravljanju vstaje, po razsulu italijanske vojske pa o izvedbi pedagoških in vzgojno-političnih tečajev za učitelstvo, opisana je vloga prosvetnih delavcev in mladine pri sodelovanju v osvobodilnem gibanju ter prikazan odpor Belokranjcev zoper namero

okupatorja, da bi si podredil šolstvo za propagando fašizma.

V drugem delu knjige je Vončina po abecednem redu vasi podal kroniko posameznih osnovnih šol. Med podatki izključno šolskega značaja je moč najti vrsto podrobnosti, ki govorijo o razvoju osvobodilnega gibanja v posameznih šolskih okoliših. Na podoben način je v tretjem delu prikazano takratno belokranjsko srednje šolstvo, dodan je imenik prosvetnih delavcev na teh šolah. Knjigo, ki jo pomenljivo dopolnjuje slikovno gradivo, zaključuje seznam virov.

merah v zloglasnem italijanskem taborišču, kjer sta lakota in bolezen nenehno trpinčila internirane Slovence, kosila pa jih je tudi smrt. Mnogo trpečih

je pokonci držalo kulturno delovanje, številni so razmišljali o pobegu. Dva načrta za beg sta bila neuresničljiva, ob tretjem pa so zaprti komunisti napeli vse sile in z vrhano mero iznajdljivosti je taboriščnikom uspelo izkoptati rov, po katerem je v noči od 30. na 31. avgust 1942 pobegnili na svobodno osem internirancev, med njimi Boris Kraigher, Bojan Štih in Ivan Bratko, ki je ta podvig opisal v povesti „Teleskop“. Martinčiču pobeg ni uspel, kot dejavna priča takratnih dogodkov pa je napisal knjigo, ki se kljub dokumentarni zasnovi bere kot napet roman.

po veliki zmagi

Spominskih zapisov udeležencev narodnoosvobodilnega boja je že za velik kup knjig, neprimerno manj pa je tovrstnih pripovedi, ki natančno osvetljujejo politične, gospodarske, socialne in kulturne, skratka družbene razmere v prvih letih po osvoboditvi. Kaj vse se je dogajalo tedaj v Prekijah in Prekmurju, je v knjigi izdala jo je založba Borec „Po veliki zmagi“ popisal Vilko Kolar. Težave pri obnovi šolstva, volitve, prisilni odkupi kmetijskih pridelkov, razvoj zadrugištva,

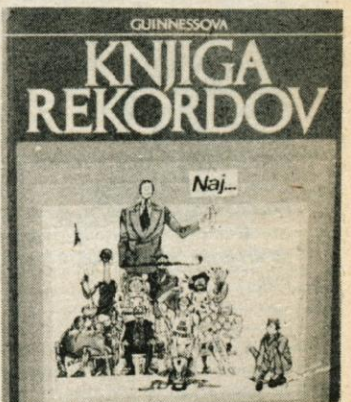
demonstracije ob državni razmejitvi, spopadi s klerikalizmom – o tem in podobnem teče beseda v knjigi, katere drugi del je Kolar namenil spominom na čas, ko je živel v Berlinu kot šef delegacije ministrstva za delo, pozneje pa kot kulturni ataše pri tamkajšnji jugoslovanski vojni misiji. Zanimivo, mestoma celo napeto so opisane razmere v zasedeni Nemčiji, kjer je bilo veliko zakulisnega dogajanja v odnosih med štirimi zasedbenimi oblastmi, najbolj prepričljivo pa so prikazana Kolarjeva neljuba doživetja s sovjetsko stranjo v mesecih po Informbiroju.

prebrali smo knjiga „najej“

Malo je knjig, o katerih vsakdo nekaj povedati, čeprav je še nikoli ni imel v rokah. Tako usodo je pri nas doživljala Guinnessova „Knjiga rekordov“. Ljudje so o nji vedeli povedati, kar so pobrali iz občasnih časopisnih vest, celotne podobe knjige pa niso poznali, zato so jo prehitro in krivično obsodili za neumnost, češ da so v nji zapisane samo trapije: kako daleč je kdo pljunil, kdo je najhitreje narezal kumarico, kdo se je najdlje časa prhal itd. Res je, da so v „Knjigi rekordov“ tudi taki podatki, vendar pa nikakor niso v večini in prav tako ne predstavljajo bistveni in najvrednejši del te svetovno znane knjige.

Slovenska izdaja prihaja med naše bralce 22 let po izvorni izdaji. V tem sorazmerno kratkem času se je „Knjiga rekordov“ silovito razširila po vsem svetu in postala izredno priljubljena branje. Žal je spodbudila

tudi najrazličnejše poskuse do-seči nove rekorde v mnogokrat neumnem in nevarnem početju, čeprav sestavljalci knjige opozarjajo, da gre za nevarno in škodljivo posnemanje. Slovenska izdaja pomeni že 17. tuji jezik, v katerega je „Knjiga rekordov“ prevedena. Skupna naklada v vseh jezikih in izdajah pa je letos že presegla 30 milijonov izvodov.

Slovensko izdajo sta za Mladinsko knjigo prevedla in uredila Irena Trenc-Frelj in Aleksander Pasternak. Razdeljena je na 12 poglavij, v katerih so izbrani najzanimivejši podatki o najrazličnejših „najih“ v živalskem in rastlinskem svetu, pri človeku, v svetu narave, mehanike, v športu, pri zabavi ipd. Prebiranje teh podatkov ni samo izredno zanimivo, ampak tudi poučno. V slovenski izdaji sta urednika pridala knjigi nekaj zanimivih rekordov naše ožje in širše domovine.

Nekaj pa bo morda pozornega bralca v knjigi le motilo. Dlje ko bo knjigo prebral, bolj klavrn občutek bo imel ob spoznanju, da je svet v Guinnessovi knjigi skrčen predvsem na zahodno civilizacijo ter da so včasih podatki iz drugih dežel, predvsem pa socialističnih, podvrženi dvomu.

M. MARKELJ

OLENJSKI LIST

TOVA KNJIGA IN...

Pripoved založniških hiš Borec in Komunist, da bodo ta leta izšla v slovenskem prevodu najmanj tri knjige iz „Zbranih del“ Josipa Broza-Tita, se je na pol. 5. decembra so na novinarski konferenci predstavili drugo knjigo, nadaljnji dve sta v tisku, pa je pripravljenih za slovenjenje. Velikim kulturnozgodovinskim in še kakšnem političnem dokumentu, ki ga je objavljala smotno in znanstveno – kritični pripravi za objavo, po vnaprej pisani maja ob izidu prve knjige, po pričujočo uredila Dragica Zupan.

Knjiga prinaša 25 Titovih besedil, ki so nastala v času med avgustom 1928 in marcem 1935. V teh letih, ki so jih zaznamovale velike politične in gospodarske spremembe doma in po svetu (Aleksandrova diktatura, svetovna gospodarska kriza, zmaga fašizma ipd.), je bil Tito zvečine po zaporih, pa je vseeno tudi pisano besedo razgaljal buržoazno ureditev in se, neglede na posledice, ki jih je čutil na lastni koži, zavzemal za odločilni boj zoper reakcijski režim.

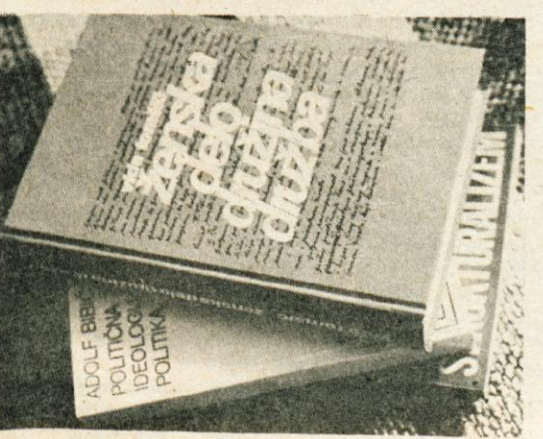
Večina besedil druge knjige je iz obdobja julij 1934 – marec 1935, ko je Tito delal kot član politbiroja CK KPJ in kljub težkim pogojem ilegalne pripravljal partijsko delo. Njegovo načelo je bilo: „Komunisti morajo voditi stavke, vendar ne od zunaj, temveč med množico.“ Budno je spremljal delo na terenu, v poročilu Centralnemu komiteju je jeseni 1934 pisal tudi: „Partijska organizacija v Novem mestu tudi dobro dela. Posebej se posveča delu na vasi.“ 11. oktobra istega leta pa je Tito v pismu omenjenemu organu KPJ poročal iz Ljubljane: „V Novem mestu so stavko organizirali in vodili naši tovariši. Stavkali so v tekstilnem podjetju, kjer je zaposleno 70 do 80 delavcev. Stavka je bila napadalnega značaja in je popolnoma uspela. Zahtevali so izboljšanje plač ter izplačilo že dalj časa neizplačanega nadurnega dela po kolektivni pogodbi itd. ter dosegli vse.“

Odvce je poudarjati, da bodo Titova dela v veliko oporo vsem, ki raziskujejo zgodovino komunistov in razvoj delavskega gibanja. Ko nalašč za to prinašajo „Zbrana dela“ tudi priloge, ki osvetljujejo ozadje dogodkov, v središču katerih je bil Tito. Tako so v drugi knjigi objavljeni dokumenti o aretaciji in sojenju Josipu Brozu v letih 1928–1929, med njimi zapisnik z glavne sodne obravnave, t. i. bombaškega procesa, ko je Tito na obtožnico iznoverlal: „Ne čutim se krivega, čeprav priznam, to, česar me obtožuje dr. pr., ker nimam tega sodišča za pristojnega, marveč le sodišče Partije...“

Mislím, da so naravni zakoni višji od tistih, ki jih predpiše kak razred, da zatira drugega. Za svoje ideale sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje.“ Med ostalimi prilogi (skupaj jih je 52) so še poročila in drugo gradivo o Brozovem prestajanju kazni po več zaporih ter dokumenti KPJ o Titovem delu od sredine 1934 do marca 1935.

V opombah, kronologiji ter registru imen in zemljepisnih imen pa so člani slovenskega uredništva za izdajo „Zbranih del“ na več mestih dopolnili podatke, ki se nanašajo na zgodovino delavskega gibanja na Slovenskem. Tako je tudi s te strani zadoščeno znanstveni zasnovi objavljanja Titovih del, saj so odpravljene nedorečenosti, morebitne napake ali dvomja.

Na omenjeni novinarski konferenci je založba Komunist predstavila tudi troje del s področja družboslovja, filozofije in politike. Najprej moramo

opozoriti na drugo (prva je izšla pred dvema letoma in je v celoti razprodana), dopolnjeno izdajo knjige Vide Tomšič „Ženska, delo, družina, družba“. Gre za tehten izbor razprav, člankov in govorov, s katerimi je Tomšičeva v skoraj štirih desetletjih sodelovala tukajšnje socialistično družbeno stvarnost. Beseda teče o ženskem vprašanju, delavskem gibanju in nalogah komunistov, predstavljena je vloga ženske o razvoju delovne organizacije, krajevne skupnosti, občine, države.

Tudi o „Strukturalizmu“ Borisa Majerja moramo zapisati, da gre za drugo izdajo, ki se od tiste iz 1971 razlikuje le po nekoliko drugačni porazdelitvi in malenkostni dopolnitvi snovi, vsebinsko izčrpnosti pa je uvod, v katerem je Majer zgoščeno opisal pojavnost in temeljne značilnosti strukturalizma kot filozofskega gibanja zadnjih dveh desetletij. Sledi pronicljivo kritičen pregled strukturalističnih pojmovanj na področju jezikoslovja, literarne teorije in estetike, antropologije, prikazane pa so še različne strukturalistične smeri in njihovi glavni predstavniki. Za zahtevnejše bralce so na voljo tudi izčrpa bibliografija, imensko in stvarno kazalo.

Končno je tu še delo „Politična znanost, ideologija, politika“ Adolfa Bibiča. Ta redni profesor za občo politologijo in zgodovino politične misli na ljubljanski FSPN (po rodu Bizelččan) je v pričujoči knjigi zbral vrsto svojih že prej objavljenih besedil, ki govorijo bodisi o osnovah in namenu politične znanosti ali o različnih pojmovnih in stvarnih zagatah, ki se tudi v socialistični družbi porajajo iz sklopov ideologije, znanosti in politike, v zaglavju „Odmevi časa“ pa so priobčena besedila, s katerimi se Bibič odziva na sodobne tokove v marksistični teoriji in praksi. Na kratko lahko rečemo, da ta knjiga kaže, kako se hkrati s politiko podružblja tudi znanost o njej, saj politika ni več domena zgolj političnih vrhov.

D. RUSTJA

VESTNIK

STAROST KLIČE - ZEMLJA VABI

Ti pa, popotnik, ki prideš v to našo pokrajino toplic in slatin, štajerskih vin in poleti nekoliko zadušnega ravninskega zraka, si vzemi še nekaj časa, da se ozreš tudi po tisti lepoti, ki je potrebna za dušno pašo, ki se je ohranila v starodavnosti fresk in življenja in da se predaš nekoliko otožnemu razpoloženju, ki ga dihajo žitna polja, pozabljena jezera z lokvanji in divjimi racami ob Muri in, da se posprehodiš med trto in zidanicami Prleških in Lendavskih gor, po borovih gozdovih po Goričkem, kjer boš povsod odkril kakšno drobnarijo, kos lepote, ki pojde s teboj na daljnjo pot.

MIŠKO KRANJEC

Pomurje, še posebej njegov severovzhodni del na levem bregu Mure, je v preteklosti veljalo za simbol revščine in zaostalosti. V Prekmurju, ki so ga imenovali tudi „slovenska Sibirija“, so v času med obema vojnami pošiljali politične pregnance, da bi jih tako ločili od ostalega sveta in zatrli v njih napredno miselnost. Mnogi napredni slovenski učitelji so okusili življenje v teh krajih, ki so bili revni in zaostali, vendar bogati z delovnimi, poštenimi in dobrimi ljudmi. Skopa zemlja ni mogla nasititi vseh lačnih ust in, kot je to v svojih delih

lepo in nazorno zapisal prekmurski rojak in pisatelj Miško Kranjec, so mnogi morali za kruhom po svetu. Kruh je bridka stvar. Ne raste za vsakogar. Rodijo prostrana polja žito, koruzo, krompir, mnogo vsega rodijo, toda premalo, da bi reveži lahko živeli. Vedno pa je bilo tako, da so tisti, ki niso mogli živeti doma, lahko šli po svetu in se tam za silo preživljali. Tako, kot se štoklja, ki je simbol Pomurja in ki s svojo prisotnostjo na vaških dimnikih daje poseben mik tej pokrajini, v poznem poletju seli v toplejše kraje in se spomladi ponovno vrača, tako so trume Prekmurcev spomladi odhajale na sezonska dela na prostrana polja Ogrske, Banate, da bi se pred zimo vračale z nekaj vrečami žitnega zrna. Trdo in naporno je bilo delo teh sezoncev, saj so čez leto zaslužili le toliko, da se je družina lahko pretolkla čez zimo. Bel kruh je bil na mizi le ob praznikih, pa še takrat je morala varčna gospodinja skrbno odmeriti vsakemu njegov kosček.

ZIVLJENJE PA JE TEKLO DALJE

Takšno je bilo življenje v Prekmurju med obema vojnami. Življenje pa je teklo dalje, čas je vnesel prenekatero spremembo tudi na goričke gričke v tem najsevernejšem koncu naše domovine in tudi v teh zakotnih krajih ni več tiste nekdanje vaške idilike. Po prašnih cestah se ne podijo bosi otročki, s slamo krite hiše iz lesa in blata so se umaknile zidanim hišam, sveče in petrolejke pa je zamenjala elektrika. Tudi konjske in kravje vprege so v teh krajih že prava rekoč, zamenjali so jih traktorji in druga kmetijska mehanizacija. Življenje v teh krajih ni lahko, iz skope goričke zemlje želimo iztisniti čim več in ker primanjkuje delovnih rok, smo si morali omisliti kmetijske stroje, pravijo kmetje, ki še vztrajajo na zemlji. Zaenkrat še vztrajajo, toda, kako dolgo bodo?

Zlasti v nekaterih odmaknjenih krajih se je v zadnjih desetih letih število prebivalcev zmanjšalo tudi za polovico. Nekateri zaselki so dobesedno izumrli, razpadajoče kolibe pa stojijo kot pomnik preteklosti ter

opozorilo sedanjim in bodočim rodovom. Vse manj je nekdanjih trdnih kmetij in na prenekateri sta ostala le ostarela kmet in kmetica, največkrat nezmožna za težka kmečka dela. Čeprav brez naslednikov, še vedno vztrajata predvsem iz ljubezni do zemlje in do dela na tej zemlji. In ko ne bosta več zmogla?

MLADI ODHAJAJO

Starost kliče, zemlja vabi! Toda mladi, kot da se nočejo odzvati temu klicu. V teh krajih ni več videti kopice razigranih otrok, ki bi veselo skakali po kmečkih dvoriščih, saj večina mladih odhaja s kmetij. Tisti, ki nadaljujejo šolanje na srednjih šolah in fakultetah, in teh ni malo, se vračajo le ob sobotah. Ko se zaposlijo, pa so obiski še redkejši. Želja po lažjem življenju je bila za prenekaterega mladega človeka močnejša od ljubezni do zemlje, zato so se zaposlili v mestih, v tovarnah, mnoge pa je zvalila tudi tujina. Še je v teh krajih močno razširjeno sezonstvo, toda to ni več tisto sezonstvo, kot so ga poznali med obema vojnami. Ljudje ne odhajajo na tuje za kruhom, saj bi jim ga lahko rezala tudi domača zemlja, pač pa v želji za višjim standardom. Se bodo morda vsaj ti vrnili na osamljene kmetije? Nekateri so se že, zgradili so si nove domove, modernizirali kmetije in zdaj pravijo, da je življenje tudi na tej zemlji lepo. Se bodo prvimi lastovkam, ki so se vrnile, pridružile še nove? Da bi se le, saj je življenje na teh gričkih prava romantika. To so spoznali tudi tisti, ki jih je zvalilo življenje v mestih in vse češče prihajajo v domači kraj. Na zakotnih vzpetinah so rasle številne počitniške hišice.

TOVARNE TUDI NA VASI

Zemlja je naše bogastvo, pravijo Pomurci in to bo veljalo tudi za kraje na Goričkem. Da bi ljudje ostali na tej zemlji, jim je treba zagotoviti ustrezne pogoje in vsa prizadevanja so usmerjena prav v to. Mladim, ki se želijo zaposliti v tovarni, je treba ponuditi delo v bližini

domačega kraja, saj po službi mnogi še radi poprimejo za delo na kmetiji. Tekstilni TOZD Pletilstvo Prosenjakovci, še do pred kratkim edini tovarni na vasi na Goričkem, so se pridružile nove tovarne in obrati. Tekstil je odprl obrat v Križevcih, Mura je zgradila nove delovne prostore v Gornjih Petrovcih, Modni salon iz Velenja že uspešno obratuje pri Gradu, LIV iz Postojne gradi v Rogoševcih, možnosti pa s tem seveda še niso izčrpane. Mnogim mladim tako ne bo več treba za delom v tujino, z novimi tovarnami pa se odpirajo možnosti za razvoj teh nerazvitih krajev.

Pomurci so znani kot pridni in delavni ljudje, zato ne pričakujejo le pomoči od drugih, pač pa so tudi sami pripravljeni prispevati svoj delež za naš hitrejši in skupen družbeni razvoj. Uspeh vidijo le v skupnih akcijah in danes ni več vasi ali krajevne skupnosti, ki ne bi imela sprejetega krajevnega samoprispevka. Pa ne le za svoje domače potrebe. Najlepši dokaz za to je uspel pomurski referendum za potrebe zdravstva in šolstva, ki so ga sprejeli v vseh krajih, in prav zdaj se dogovarjajo, da bi ga še podaljšali. Pa tudi ko so vpisovali posojilo za ceste so se v teh krajih odlično odrezali.

Zavedajo pa se, da sami niso kos vsem nalogam, zato tudi pričakujejo pomoč širše družbene skupnosti. Do prenekaterih vasi je že speljana sodobna asfaltna cesta, zgrajena tudi z lastnimi prispevki, vendar so prav cestne povezave še vedno eden največjih problemov. Še so krajci ali zaselki, kamor od nekoliko slabšem vremenu ni več moč priti z avtom in potrebno bo veliko naporov, preden bodo rešili tudi te težave. Pri premagovanju teh ovir so jim v zadnjih dveh letih uspešno pomagali tudi mladi iz Slovenije, ki so sodelovali na republiški MDG Goričko, njihov cilj pa je s sodobno cesto povezati vse kraje na dvojezičnem območju ob madžarski meji.

Kjer pripravljeno za delo ne manjka, tam tudi uspehi ne morejo izostati. Tudi na Goričkem se kažejo prvi sadovi prizadevanj za boljši jutrišnji dan, ko bodo ti sadovi še bogatejši, tudi klic starosti in vabi zemlje ne bosta ostala brez odmeva.

LUDVIK KOVAČ
FOTOGRAFIJE: JOŽE HERMAN

dr. Ivan Stopar

naš čas

BRANIKA NAD VELENJEM

Kulturni center Velenje je letošnjo jesen začel obsežna in seveda zelo zahtevna dela pri sanaciji velenjskega gradu. Denar je zagotovila občinska kulturna skupnost. Obnovitvena dela izvajajo v sodelovanju z Zavodom za spomeniško varstvo Celje. Konzervatorski svetovalec dr. Ivan Stopar, ki spremlja ta obnovitvena dela, pravi o gradu:

„V Sloveniji imamo relativno malo ohranjenih srednjeveških gradov, še manj je takšnih, ki bi bili dostopni tudi obiskovalcem. Lahko jih naštejemo na prste. Velenjski grad že na prvi pogled odlikuje njegova dobro izbrana lega. Obiskovalca pozdravi, še preden pride v Velenje in zagleda moderne stolpnice in novo zasnovano mesto, grad, ki se kot branik dviga nad naseljem. Prav je, da so se v Velenju že zelo zgodaj odločili, da gradu ne bodo prepustili usodi, kakršna je doletela marsikak drug grad, ampak, da bo dobil sodobno kulturno funkcijo.

V podatkih, ki jih imamo na voljo, prvič omenjajo grad v drugi polovici 13. stoletja (l. 1275). V tem času lahko iščemo tudi nastanek njegove zasnove. Prvotni grad je bil skromnejši, kajti v Velenju ni bil sedež kakšne močnejše fevdalne rodovine kot je bila, na primer, rodovina grofov Celjskih ali pa rodovina Ptujskih gospodov. Tukaj so bili manjši plemiči, vitezi. Toda vsako stoletje je nekaj dodajalo. Ko je prišel nov gospodar, je

nekaj dodal, nekaj spremenil. Marsikakšno spremembo pa je seveda naredil čas.

Takrat, ko je grad nastal, je bila obrambna vojaška tehnika drugačna kot v poznem 15. stoletju in v začetku 16. stoletja, to je ob času turške nevarnosti in kmečkih uporov. Prav takrat je tudi velenjski grad dobil obliko, ki je danes še danes značilna: strnjeno stanovanjsko jedro, ki ga obdaja venec obzidja z utrjenimi stolpi in bastijoni. Velenjski grad je uvrščen med spomenike prve kategorije, v izbor naše najpomembnejše arhitekturne kulturne dediščine.

Kulturni center Velenje je letos začel obsežna dela pri obnavljanju gradu. Najprej so se „spopadli“ z grajskim obzidjem. Zakaj? „Obzidje je tisti del gradu, ki je bil že vseskozi najbolj izpostavljen vremenskim ujemam; to je tudi tisti del gradu, ki ni bil nikoli temeljito pokrit. Razen tega je obzidje izpostavljeno še pritiskom notranje vlage, ki jo povzroča dež, ko pronica voda v zemljo in od znotraj razruša zid. Svoje pa seveda opravi tudi rastlinje, ki površinsko razjeda strukturo zidu, s svojimi koreninami pa ga dobesedno uničuje.

Resda so grad sproti obnavljali vsa poveljna leta. Vsi ti posegi so bili manjši. Lotevali so se jih takrat, ko se je na zunaj pokazala potreba po obnovi. Tako je bilo celo pri zunanjem obzidju. Da je zid resnično ogrožen, se je pokazalo šele takrat, ko so se začeli luščiti veliki deli

obzidnega plašča. Preden bolnika zdravijo, je treba postaviti diagnozo. Na zidu pa je bilo to nemogoče, dokler je bil ves obraščen. Ko pa je bila ta navidezna romantičnost sneta, se je pokazalo, da je zid v celoti trhel.“

Gotovo zahtevajo obnovitvena dela takšnega objekta, kot je grajsko obzidje, poseben pristop. Kakšno metodo ste izbrali?

„Odločili smo se za moderno metodo sanacije. Uporabili smo izkušnje, ki so si jih pridobili naši strokovnjaki pri obnovitvenih delih v mestih, ki so jih razrušili potresi. Potresi so bili tudi prej. Vendar so v starih časih zid, če ni več ustrezen svojim nalogam, preprosto podrl in namesto njega zidali drugega. Danes pa gledamo na grad kot na spomenik. Skušamo ohraniti to, kar je. Potresi so pokazali, da lahko stare stavbe rešujemo le tako, da zid ohranimo. To storimo tako, da razkrojeno vezivo nadomestimo in razpoke zapolnimo, da zid postane spet strnjen. Gre za injektivno metodo.

Razmišljali smo tudi o tem, da bi zid obložili z oporniki. Vendar bi bila v tem primeru malta med dvema opornikoma še zmeraj krhka, preperela in nihče ne bi mogel prevzeti odgovornosti, da se zid jutri ali pojutrišnjem med dvema opornikoma ne bo znova porušil. S takšno sanacijo pa bi zid izgubil tudi svoj osnovni namen.

Pri injektivni metodi zid prepojimo z vezivom, ki se to prhlo malto spet napravi trdno. Beton, ki ga vbrizgamo pod določenim pritiskom, bo vse to kamenje, ki takorekoko plava v starem zidu, spojil v enotno maso, tako bo zid trdnější kot kdajkoli prej.

Obenem je treba ponovno utrditi stik med zidom in temelji ter ugotoviti, kaj je za zidom. Bili smo se, da bo zaradi nasutja, ki je med zidom in grajskim jedrom potreben celoten arheološki izkop. Danes si namreč ne moremo več privoščiti, da bi, recimo, toliko in toliko arheoloških plasti samo zaradi hitrejša sanacije zidovja odpisali. No, to ni bilo potrebno, saj smo ugotovili, da je med zunanjim obodnim zidom in pa grajskim jedrom sicer nekaj starejšega zidovja, ki je kulturnozgodovinsko zelo zanimivo, ampak to ne bo zapletlo celotnega obnovitvenega postopka. To pomeni, da bo injektivna metoda sanacije zidu možno opraviti brez večjih dodatnih stroškov. Skratka, ta postopek ne bo dražji od klasičnega.“

Torej grad ni imel obzidja od vsega začetka?

„Ne. Bil je zidan na skali. Izbrali so tak teren, ki je nudil prebivalcem gradu kar največjo varnost. Ko se je pojavilo novo orožje, in sicer strelno, so stare zidove obzidali. Ob starem jedru je nastalo obzidje. Ker je bil grad na skali, je bilo treba to neravnino – obzidje je bilo pozidano v živo skalo v določeni razdalji od jedra – nečim nasuti. In te plasti včasih skrivajo zelo veliko dragocenega kulturnozgodovinskega gradiva.“

V prvem delu boste torej obnovili grajsko obzidje. Kaj bodo zajela naslednja dela?

„Naslednja faza obnovitvenih del bo zajela veliki rondel, najbolj značilen stolp, ki na velenjskem gradu obstaja. Nastal je pozno, okrog leta 1550. Po svoji zasnovi je nekaj izjemnega. To je stolp, kjer imamo v popolnoma nepoškodovani obliki v drugem nadstropju ohranjene izlivalnice za smolo. Edine v Sloveniji! Kot vemo, so se včasih branili ne le s streljanjem, ampak tudi tako, da so sovražnika obmetavali ali oblivali s smolo, oljem, vrelo vodo.

Temu bo sledila še cela vrsta „posegov“. Ureditve vodovoda, elektrike itd. Vse je odvisno od možnosti, prizadevnosti, pa tudi denarja.“

V Šaleški dolini je poleg velenjskega gradu še vrsta drugih kulturnozgodovinskih spomenikov. Najčebše se omenja ob tem „Šaleški kompleks“ – šaleška cerkev in šaleški grad.

„Resnično, v Šaleški dolini je vrsta spomenikov, ki so zgodovinsko zelo dragoceni. Zanimivo je, da je pri sakralni arhitekturi, to je pri cerkvah, srednji ve praktično izginil. Gradov je bilo tukaj kakšnih petnajst šestnajst. Kolikor jih je še, so skoraj vsi v razvalinah. Šalek je med temi razvalinami najdragocenejši.

Je kot protiutež velenjskemu gradu. Oba stojita na dva branika, eden ob vstopu v kotlino z ene strani, drugi z druge. Mislim, da bo glede tega gradu prej ali slej treba nekaj storiti. Možni sta dve rešitvi. Da saniramo Šalek kot razvalino in ga pustimo povsem takakšen kot je druga pa je, da mu skušamo življenjsko dobo podaljšati. Tem, da vsaj osrednji del nekdanjega gradu, to se pravi stolp, rekonstruiramo. Kot zavzet ljubitelj gradov se zavzemam za to, da bi rekonstruirali vsaj stolp.

STANE VOJK